

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TÜRK ÇOCUK EDEBİYATINDA DOĞA-ÇOCUK
İLİŞKİSİ**

**SÜMEYYE YAĞMUR
16746011**

**TEZ DANIŞMANI
Dr. Öğr. Üyesi TALAT AYTAN**

**İSTANBUL
2019**

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRK ÇOCUK EDEBİYATINDA DOĞA - ÇOCUK
İLİŞKİSİ

SÜMEYYE YAĞMUR
16746011

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih:

Tezin Savunulduğu Tarih: 01/02/2019

Tez Oy Birliği ile Başarılı Bulunmuştur

Tez Danışmanı

Jüri Üyeleri

Unvan Ad Soyadı

İmza

: Dr. Öğr. Üyesi Talat Arıkan

: Prof. Dr. Ali Fuat Arıcı

Doç. Dr. Muhammet Serri Adıgüzel

İSTANBUL
ŞUBAT 2019

ÖZ

TÜRK ÇOCUK EDEBİYATINDA DOĞA-ÇOCUK İLİŞKİSİ

Sümeyye Yağmur

ŞUBAT, 2019

Çocuk edebiyatında doğa, çoğunlukla kişileştirilerek veya çevre eğitimi kapsamında ele alınır. Kahramanlar, çocuğun özdeşim kuracağı insan davranışları ile donatılarak çocuğa sunulur. Doğanın kendi özellikleri ile çocuk kitaplarında yer alması ise daha az rastlanan bir durumdur. Bu araştırmada doğanın kendi özellikleri ile konu olduğu çocuk edebiyatı ürünlerinde kahramanların hangi doğa elemanları ile etkileşimde bulunduğunu, doğa-çocuk ilişkisini ve bu ilişkinin boyutlarını tespit etmek amaçlanmıştır. Bu amaçla 30 çocuk kitabında bulunan 50 hikâye önce araştırmacı tarafından okunmuş ve betimsel olarak analiz edilmiştir. Kitaplarda çocuk kahramanların etkileşimde bulunduğu doğa elemanları tespit edilmiştir. Analiz süreci neticesinde elde edilen veriler, içerik analizine tabi tutulmuş ve doğa-çocuk ilişkisinin boyutları uzman görüşü alınarak kodlanmıştır.

Araştırma sonucunda, incelenen çocuk hikâyelerinde çocuk kahramanların doğa elemanlarından en fazla hayvanlarla etkileşimde bulunduğu tespit edilmiştir. Doğanın çocuk açısından 54 farklı etkileşim boyutu olduğu görülmüştür. Bu boyutlardan bazıları: merak, eğlence, keşif, mutluluk, sevgi, korku ve merhamettir. İncelenen hikâyelerde doğanın en fazla eğlence unsuru olarak sunulduğu görülmüştür. Çocuk, doğayı en fazla eğlenme amacıyla tanımakta ve onunla ilişki kurmaktadır. En çok rastlanan ikinci unsur ise “sahiplenme” dir. Çocuk doğa elemanlarını sahiplenerek onlarla ilişki kurmaktadır. Doğanın kendi özellikleri ile çocuğun duygu ve davranışlarında aktif rol oynadığı, çocuğun ise doğaya “çevreyi koruma”, “doğa için fedakârlık ve sorumluluk”, “merhamet” anlamında geri bildirimde bulunduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk edebiyatı, doğa, çocuk, çevre.

ABSTRACT

NATURE-CHILD RELATIONSHIP IN TURKISH CHILDREN'S LITERATURE

Sümeyye Yağmur

FEBRUARY, 2019

In children's literature, nature is often handled or dealt with in the context of environmental education. The characters are presented to the child by being equipped with the human behaviors that the child will be identified with. It is less common for children to take part in children's books with their own characteristics. In this research, it is aimed to determine the nature elements of the characters, the nature-child relationship and the dimensions of this relationship in the stories of children's literature products in which nature is the subject of its own features. For this purpose, fifty stories in thirty children's books were first read by the researcher and analyzed descriptively. In the books, nature elements that children characters interacted were determined. Afterwards, the content-analysis of the nature-child relationship was coded through this analysis. In the coding process, expert opinion was taken.

As a result of the research, it was seen that in the children's stories examined, there were fifty-four different interaction dimensions of nature for the child. Some of these dimensions: curiosity, fun, discovery, happiness, love, fear, compassion. In the stories examined, it was seen that nature was the most entertainment factor. The child recognizes nature for the most fun and engages with it. The second most common factor is the ownership. The child takes possession of the factors of nature to relate to him. While nature plays an active role in the child's emotions and behaviors with its own characteristics, it has been understood that the child affects nature in the sense of “protecting the environment“, “sacrifice and responsibility, mercy” for nature.

Key Words: Children's literature, nature, children, environment

ÖN SÖZ

İnsanın her geçen gün doğadan koptuğu bir dünyada çocuk olmak ve doğayı anlamaya çalışmak, oldukça güçtür. Ancak çocuğa bu güçlüğü yenmede yardımcı olacak en önemli kaynak, kitaplardır. Çocuk; kitaplar yoluyla gerçek yaşamda doğadan uzak da olsa, doğayı tanıma ve deneyimleme fırsatı bulur. Çocuk edebiyatı yazarlarını, bu deneyimin yapılanmasını sağlayan dil ustaları olarak görebiliriz. Çocuk edebiyatı yazarlarının kaleme aldığı eserler, çocuğa yapay ortamda gerçek heyecanları en yüksek düzeyde yaşatabilmesi ile daha değerli hâle gelir. Çocuk kitaplarında doğa, çoğu zaman geleneksel masal kültürümüzün de etkisiyle kişileştirilir. Kişileştirme yoluyla çocuk, gerçek yaşamda karşılaşacağı durumları dolaylı olarak deneyimleme fırsatı bulur. Ancak doğayı özgün özellikleriyle tanımak yerine insana özgü özelliklerle tanır. Doğanın gerçekçi özellikleriyle işlendiği eserlerde ise çocuğun doğayı tanıması, insandan farklı olduğu hâlde doğanın insanı bütünleyici özelliği olduğunu anlaması mümkün hâle gelir.

Bu çalışmada çocuk kitaplarında yazarlar tarafından inşa edilen çocuk kahramanların hangi doğa elemanları ile ilişki kurduğu ve bu ilişki sonucunda deneyimlediği heyecanlar tespit edilmiştir.

Tez konusuna karar vermemde etkili olan ve bir kaplumbağa karşısındaki heyecanına tanık olduğum, beş yaşındaki kuzenim İpek'e sevgilerimi sunarım. Çalışma boyunca akademik tecrübeleri ile desteğini esirgemeyen kıymetli tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Talat Aytan'a, çocuk edebiyatı ile ilgili farkındalığının gelişmesi konusunda düşüncelerinden istifade ettiğim değerli hocalarım Prof. Dr. Ali Fuat Arıcı'ya, Prof. Dr. Gıyasettin Aytaş'a ve Doç. Dr. Fahri Temizyürek'e teşekkürü borç bilirim.

İstanbul; Şubat, 2019

Sümeyye Yağmur

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
ÖN SÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
KISALTMALAR	xiii
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.1.1.Problem Cümlesi.....	2
1.1.2. Alt Problemler.....	2
1.2. Araştırmanın Amacı.....	2
1.3.Araştırmanın Önemi.....	2
1.4. Sınırlılıklar.....	3
2. ÇOCUK EDEBİYATI.....	4
2.1. Çocuğun Tanımı ve Çocuk Edebiyatı.....	4
2.2. Dünyada Çocuk Edebiyatının Gelişimi.....	6
2.3. Türkiye'de Çocuk Edebiyatının Gelişimi.....	8
2.4. Çocuk Kitapları.....	11
2.4.1. Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Özellikler.....	12
2.4.2. Çocuk Kitapları ve Çocuk Gerçekliği.....	13
2.4.3. Çocuk Kitapları ve Heyecan Türleri.....	14
3. DOĞA VE ÇOCUK.....	17
3.1. Doğa İnsan İlişkisi.....	17

3.2.Doğa Çocuk İlişkisi.....	19
3.2.1. Oyun Alanı Olarak Doğa.....	23
3.2.2. Çevre Farkındalığı Bağlamında Çocuk Edebiyatı.....	25
3.3. Çocuk Kitaplarında Doğanın Yeri.....	27
3.3.1. Çocuk Kitaplarında Doğanın Kişileştirilmesi.....	27
3.3.2. Çocuk Kitaplarında Gerçekçi Doğa.....	27
3.3.2.1. Doğa ile Aktif Etkileşim.....	28
3.3.2.2. Doğa ile Pasif Etkileşim.....	28
3.4. İlgili Çalışmalar.....	29
4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	33
4.1. Araştırmanın Modeli.....	33
4.2.Evren ve Örneklem.....	33
4.3. Verilerin Toplanması.....	33
4.4. Verilerin Analizi.....	34
4.5. Araştırmanın Güvenirliği	35
5. BULGULAR VE YORUM.....	36
5.1.Araştırma Kapsamında İncelenen Çocuk Kitaplarında Çocuğun Etkileşimde Bulunduğu Doğa Elemanları	36
5.2.Araştırma Kapsamında İncelenen Çocuk Kitaplarında Doğa-Çocuk İlişkisi.....	40
5.2.1.“Havva İle Kaplumbağa” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk İlişkisinin Betimlenmesi.....	40
5.2.2.“Canı Sıkılan Çocuk Ege’de” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk İlişkisinin Betimlenmesi.....	43
5.2.3.“Gemici Dedem” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk İlişkisinin Betimlenmesi.....	45
5.2.4.“Uçurtmam Kuşlardan Güzel” Adlı Eserde Doğa-Çocuk İlişkisinin Betimlenmesi.....	46
5.2.5.“Bisküvi Kutusundaki Martı” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk İlişkisinin Betimlenmesi.....	48
5.2.6.“Bir Gök Dolusu Güvercin” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk İlişkisinin Betimlenmesi.....	50
5.2.7.“Advin Amazon’da” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk İlişkisinin Betimlenmesi...51	
5.2.8.“Penceredeki Kuş” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk İlişkisinin Betimlenmesi.....	52

5.2.9.“Kuş Kulesi” Adlı Eserde Doğa-Çocuk İlişkisinin Betimlenmesi.....	53
5.2.10.“Selo’nun Kuşları” Adlı Hikâyede Doğa Çocuk İlişkisinin Betimlenmesi....	57
5.2.11.“Mor Benekli” Adlı Hikâyede Doğa Çocuk İlişkisinin Betimlenmesi.....	58
5.2.12.“Bizim Tombiş Taştan Hiç Anlamıyor” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk İlişkisinin Betimlenmesi.....	59
5.2.13.“Gül Sokağı’nın Dikenleri” Adlı Eserde Doğa-Çocuk İlişkisinin Betimlenmesi	60
5.2.14.“Levent Böcek Dedektifi” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk İlişkisinin Betimlenmesi.....	62
5.2.15.“Leyleklerin Gitme Zamanı” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk İlişkisinin Betimlenmesi.....	63
5.2.16.“Ormanda Saklambaç” Adlı Eserde Doğa-Çocuk İlişkisinin Betimlenmesi...	65
5.2.17.“Kar Kuşları” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk İlişkisinin Betimlenmesi.....	66
5.2.18.“Kuş Ağacı” Adlı Eserde Doğa-Çocuk İlişkisinin Betimlenmesi.....	66
5.2.19.“Harikalar Çiftliği” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk İlişkisinin Betimlenmesi....	67
5.2.20.“Kuşumuz Özgür” Adlı Eserde Doğa-Çocuk İlişkisinin Betimlenmesi.....	69
5.2.21.“Gökyüzü Sevinci” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk İlişkisinin Betimlenmesi...	70
5.2.22.“Son Çiçek” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk İlişkisinin Betimlenmesi.....	72
5.2.23.“Küçük Tay” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk İlişkisinin Betimlenmesi.....	73
5.2.24.“Buzul Çağı” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk İlişkisinin Betimlenmesi.....	74
5.2.25.“Mayanın Ağacı” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk İlişkisinin Betimlenmesi.....	75
5.2.26.“Havaya Bak” Adlı Eserde Doğa-Çocuk İlişkisinin Betimlenmesi.....	76
5.2.27.“Şirin, Evcil Bir Balınam Var” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk İlişkisinin Betimlenmesi.....	79
5.2.28.“Yelesi Rüzgâr” Adlı Eserde Doğa-Çocuk İlişkisinin Betimlenmesi.....	80
5.2.29.“Gül Ağacı” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk İlişkisinin Betimlenmesi.....	84
5.2.30.“Uçamayan Kuş Baykuş” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk İlişkisinin Betimlenmesi.....	87
6. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	91
6.1. Sonuç ve Tartışma.....	91
6.2. Öneriler.....	95
KAYNAKÇA.....	97

EKLER.....	108
Ek.1. Araştırma Kapsamında Taranan Çocuk Kitapları.....	108
Ek. 2 a. Araştırma Kapsamında İncelenen Çocuk Kitapları.....	119
Ek. 2 b. Araştırma Kapsamında İncelenen Çocuk Kitapları Hakkında Bilgiler.....	121
ÖZ GEÇMİŞ.....	138

TABLÖLAR LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 1: Çocuk Kitaplarında Çocuğun Etkileşimde Bulunduğu Doğa Elemanları.....	36
Tablo 2: “Havva ile Kaplumbağa” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları.....	42
Tablo 3: “Canı Sıkılan Çocuk Ege’de” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları.....	44
Tablo 4: “Gemici Dedem” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları.....	46
Tablo 5: “Uçurtmam Kuşlardan Güzel” Adlı Eserde Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları.....	48
Tablo 6: “Bisküvi Kutusundan Çıkan Martı” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları.....	49
Tablo 7: “Bir Gök Dolusu Güvercin” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları.....	50
Tablo 8: “Advin Amazon’da” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları.....	51
Tablo 9: “Penceredeki Kuş” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları.....	52
Tablo 10: “Kuş Kulesi” Adlı Eserde Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları.....	56
Tablo 11: “Selo’nun Kuşları” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları.....	58
Tablo 12: “Mor Benekli” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları.....	59
Tablo 13: “Bizim Tombiş Taştan Hiç Anlamıyor” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları	60
Tablo 14: “Gül Sokağının Dikenleri” Adlı Eserde Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları.....	61
Tablo 15: “Levent Böcek Dedektifi” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları.....	62

Tablo 16: “Leyleklerin Gitme Zamanı” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları.....	64
Tablo 17: “Ormanda Saklambaç” Adlı Eserde Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları.....	65
Tablo 18: “Kar Kuşları” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları.....	66
Tablo 19: “Kuş Ağacı” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları.....	67
Tablo 20: “Harikalar Çiftliği” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları.....	68
Tablo 21: “Kuşumuz Özgür” Adlı Eserde Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları.....	70
Tablo 22: “Gökyüzü Sevinci” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları.....	71
Tablo 23: “Son Çiçek” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları.....	72
Tablo 24: “Küçük Tay” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları.....	74
Tablo 25: “Buzul Çağı” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları.....	75
Tablo 26: “Maya’nın Ağacı” Adlı Eserde Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları.....	76
Tablo 27: “Havaya Bak” Adlı Eserde Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları.....	78
Tablo 28: “Şirin, Evcil Bir Balınam Var” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları.....	80
Tablo 29: “Yelesi Rüzgâr” Adlı Eserde Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları.....	83
Tablo 30: “Gül Ağacı” Adlı Eserde Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları.....	86
Tablo 31: “Uçamayan Kuş Baykuş” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları.....	89

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa No

Şekil 1. Plutchik'in Duygu Çarkıfeleği.....	15
---	----

KISALTMALAR

akt: aktaran

C & NN: Children and Nature Network

çev. : çeviren

ÇED: Çevresel Etki Değerlendirmesi

TEMA: Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

1.GİRİŞ

1.1.Problem Durumu

İnsanoğlu her dönemde doğa ile etkileşimde bulunmuştur. Ancak bu etkileşimin içeriği zamanına özgü olarak farklılaşmıştır. İlk çağlarda insan, doğayı var olma mücadelesinin mekânı olarak görmüş ve doğa kanunlarına itaat etmiştir. Zamanla doğanın şekillendirilebileceğini ve insanın hizmetinde kullanılabileceğini fark etmiştir. Böylece insanoğlu, doğa elemanlarına hükmetmiş ve onu kendi amaçları doğrultusunda şekillendirmiştir. Ancak son zamanlarda doğaya verilen zararın insanlığın geleceğini tehdit ettiği görülmüş ve doğayı korumak için çeşitli yollara başvurulmuştur. İnsanların bilinçlenmesi için küresel çapta kuruluşlar (Dünya Koruma Birliği (IUCN), Doğal Hayatı Koruma Vakfı (WWF), Doğal Hayatı Koruma Derneği (WCS) vb.) forumlar ve etkinlikler düzenlemiştir. Toplumda söz sahibi her birey doğayı korumayı ve halkı bilinçlendirmeyi vazife edinmiştir. Medya kuruluşları ve yazarlar vasıtasıyla bilinçlendirme çabaları devam etmektedir.

Küresel gündemin gerekliliği olarak doğa, üzerinde pek çok tartışmanın yapıldığı bir konudur. Bu tartışmaların odak noktası doğa yoksunluğu ve doğa elemanlarının zarar görmesi oluşturmaktadır. Söz konusu sorunların çözümü için çeşitli önerilerin geliştirilmesi ve insanların bu konuda bilinçlenmesi amacıyla pek çok çalışma yapılmaktadır. Dünya çapında yapılan araştırmalar, doğa ile yakın etkileşimde bulunan çocukların büyüdülerinde çevreye duyarlı bireyler olduğunu göstermiştir (Chawla, 2007, 144).

Çocukların çevre ve doğa farkındalığının artması için çeşitli etkinlikler yapılmaktadır. Bunun yanında çocuklara hitap eden yayınlarda ilgili konuya yer verilmektedir. Çocuk edebiyatı yazarlarının kaleme aldığı eserlerde bu yönelimi görmek mümkündür. Ancak pek çok eserde doğa, çevreyi koruma ve sürdürülebilir enerji kapsamında ele alınmaktadır. Yayımlanan kitapların çoğunda çocukların doğa hakkında bilgi edinmesi amaçlanmaktadır.

Doğa hakkında bilgi sahibi olmak, çok önemlidir. Ancak bilgi, doğa ve insanın yararı için tek başına yeterli değildir. İnsanlar doğa ile sağlıklı ve sürdürülebilir ilişki kurmak zorundadır (C&NN, 2018). Bu ilişkinin de edebiyat yoluyla çocuğa aktarılması gerekmektedir. Buna rağmen çocuk edebiyatında doğrudan doğa - çocuk ilişkisine yer verilen eserler azınlıktadır. Bu eserlerde yazarın nasıl bir etkileşim oluşturduğu ve bu etkileşimde hangi doğa elemanlarına yer verdiği açıklığa kavuşturulması gereken bir konudur.

1.1.1. Problem Cümlesi

Türk çocuk edebiyatında doğa-çocuk ilişkisi nasıldır?

1.1.2. Alt Problemler

- Çocuk kitaplarında çocuk kahramanlar, hangi doğa elemanlarıyla etkileşimde bulunmuştur?
- Çocuk kitaplarında çocuk kahramanlar, doğa ile nasıl bir ilişki içerisinde?
- Çocuk kitaplarında çocuk-doğa etkileşimi sonucunda ortaya çıkan etki, doğa ve çocuk açısından nasıldır?
- Çocuk kitaplarında doğa-çocuk ilişkisinin boyutları nelerdir?

1.2.Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada 2000-2018 yılları arasında Türkiye’de yayımlanmış olan çocuk hikâyelerindeki doğa-çocuk ilişkisinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu bağlamda söz konusu eserlerde yer alan doğa-çocuk ilişkisinin yazar tarafından nasıl inşa edildiği sorgulanmış ve bu ilişkinin boyutları sınıflandırılmıştır.

1.3.Araştırmanın Önemi

İnsan, her dönemde doğaya ihtiyaç duymuştur. Ancak zamanla doğayı şekillendirme ve ona hükmetme becerisi kazanan insan, doğadan kopmaya başlamıştır. Bu kopuş, beraberinde pek çok sorunu getirmiştir. İnsanın doğadan uzaklaşması pek çok sağlık sorununa, psikolojik ve fiziksel yoksunluğa sebep olmuştur. Günümüzde doğa yoksunluğunun sebep olduğu durumlar, pek çok araştırmacı tarafından dile getirilmiş ve insanı tekrar doğa ile bütünleştirmenin yolları aranmıştır. İnsanın doğayı deneyimleyebilmesi için çeşitli imkânlar oluşturulmuştur. Doğal alanlarda yaşamanın teşvik edilmesi, ağaçlandırma ve

hayvanları koruma çalışmalarının artırılması, medya ve sanat yoluyla doğa farkındalığının artırılması bu çalışmalardan bazılarıdır. Bunun yanında yeni neslin eğitiminde kullanılan materyallerde, özellikle kitaplarda bu konu işlenmiştir. Çocuk edebiyatı alanında eser veren pek çok yazar, doğayı konu edinmiştir. Ancak doğanın kitaplara konu edinmesinin gerekliliği kadar doğanın çocuklara nasıl gösterildiği de önemlidir. Çünkü doğanın, insanın dışında bir varlık veya insan özelliklerine bürünmüş olarak tanıtılması, çocuğun doğayı “hükmetmek için sahiplenilen varlıklar bütünü” olarak tanınmasına sebep olacaktır. Bu da insan-doğa bütünleşmesine yeteri kadar katkı sağlamayacaktır.

Çocuk edebiyatı mecrasındaki eserlerde genellikle doğanın kişileştirildiği veya çevre eğitimi bağlamında duyarlık kazanılması gereken bir varlık alanı olarak tasvir edildiği görülmektedir. Başka bir ifadeyle doğa; “kurucu bir özne”, “kendi olmaklığıyla ontik bir varlık” olarak addedilmemekte, âdeta nesneleştirilmektedir. Doğrudan doğa-çocuk ilişkisini konu edinen çocuk edebiyatı ürünleri ise azınlıktadır. Zaten az olan bu ürünlerin doğayı ve doğayla etkileşime giren insanı nasıl yansıttığı da bu zamana kadar araştırılmamış bir konudur. Bu konunun araştırılması, çocuk edebiyatında doğa-çocuk ilişkisinin neyi ifade ettiğini tespit etmek açısından önemlidir. Durumun ortaya konulmasının ardından çocukların doğaya bakışları yordanabilir. Elde edilen sonuçlar, çocuklara yönelik eser veren edebiyatçılara konu seçiminde ve konunun işlenişinde yol gösterici olabilir.

Bu çalışmada çocuk edebiyatında doğa-çocuk ilişkisinin hangi doğa elemanları aracılığıyla sağlandığı ve bu etkileşimde çocuğun deneyimlediği heyecan türleri tespit edilmiştir. Araştırma sonuçları, çocuk edebiyatı eserlerinde doğanın nasıl yer aldığını göstermesi açısından önemlidir.

1.4.Sınırlılıklar

Bu araştırma,

- 2000-2018 yılları arasında yayımlanan çocuk edebiyatı ürünleriyle,
- 30 çocuk kitabıyla,
- 50 hikâye ile sınırlıdır.

2.ÇOCUK EDEBİYATI

2.1.Çocuğun Tanımı ve Çocuk Edebiyatı

Çocuğa yönelik yeni bilgilerin edinilmesiyle çocuk tanımlamaları da her geçen gün değişmekte ve detaylanmaktadır. Bununla birlikte "çocuk" kavramı temelde “iki yaşından ergenlik çağına kadar olan dönemde bulunan insan” olarak tanımlanır (Gürel, Temizyürek ve Şahbaz, 2007, 1; Sınar, 2006, 175; Yalçın ve Aytaş, 2005, 13; Oğuzkan, 2000, 2).

“Tarihsel süreç içinde ‘Çocuk kimdir?’ sorusuna pek çok yanıt verilmiş, çocukluk kavramı kimi zaman çocuğun fizyolojik gelişim süreci, kimi zaman da doğup büyüdüğü sosyal çevre, yaşadığı çevredeki hukukî kimliği ve kültürün çocuğa bakışı vb. etmenler çerçevesinde ele alınarak tanımlanmıştır” (Yılmaz, 2012, 11). “Çocuk” kavramı biyolojik özelliklerle ilgiliyken “çocukluk” kavramı bu varlığın toplum içindeki var olma statüsü ile ilgilidir. “Çocuk” çoğu toplumda aynı şekilde anlaşılmaktadır. Ancak çocukluk, toplumsal yapı ile ilişkilendirilerek tanımlanır (Bak, 2017, 164; Ercan, 2014, 17; Akbaş ve Topçuoğlu, 2009, 95). Çocuk edebiyatı ise çoğu araştırmacı tarafından “çocuk” ve “çocukluk” gereksinimlerini içeren özelliklerle tanımlanmıştır. Bu tanımlardan birkaçı şöyledir:

- Çocuk edebiyatı, "Erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır" (Sever, 2015a, 17).
- Çocuk edebiyatı, öznesi “çocuk” olan edebiyatı nitelemek için kullanılan bir kavramdır (Şirin, 2010, 177). “Çocuk edebiyatı, önce edebiyattır. Edebiyat yönü ile edebiyatın içinde en incelikli yazarlık biçimidir. Her yaştan okurun ilgisini çekebilene, okunabilen dili, anlatım biçimi ile edebiyatın içinde olan bir türdür”(Şirin, 2000:10).

- “Çocukta güzellik duygusu doğuştan vardır. Güzel bir oyuncak, güzel bir şarkı, kuş, çiçek, balık ve insan çocuğun ilgisini çeker. Doğuştan var olan bu duygunun geliştirilmesi ve ileriki yaşlara taşınması için çocuğun yönlendirilmesi şarttır. Edebiyat, çocukta güzellik duygusunu harekete geçiren unsurlardan biridir. Edebî metinler önce taşıdıkları ses, ritim ve melodi değerleriyle çocuğun ilgisini çekerler. Çocuk, dilin kelime ve anlam yönünden önce sesine ilgi duyar. Masal tekerlemelerini bir şarkı gibi dinler. Çocukların ana sınıfı yaşlarından itibaren şiirden hoşlanmaları dikkat çekicidir. Hoşlanma, dilin ritmik bir ifade biçimine dönüşmesinden kaynaklanır. Bu, olayın duygusal boyutudur. Öyleyse çocuğun duygusal dünyasına hitap eden bir güzellik ögesi olarak edebiyat, doğal bir ihtiyaçtır” (Şimşek, 2002, 20).

Çocuk edebiyatının edebiyatın içinde bir tür olduğunun kabul edilmesinden sonra bu türün sahip olması gereken özelliklerin de standartlaşması bir ihtiyaç hâline gelmiştir. Araştırmacılar, çocuk edebiyatının standartları ile ilgili çalışmalar yapmış ve yapmaya devam etmektedir (Arıcı, 2018:45-46; Baş, 2015: 5-7; Kıbrıs, 2010: 26; Yalçın ve Aytaş, 2005: 31-34).

Sever’e (2015a, 24) göre çocuk edebiyatının öncelikli amacı çocukları insana özgü duyarlıklarda buluşturmadır. “Çocuk, toplumsallaşma sürecinde -eğitim, sanat, medya ve diğer günlük yaşam pratiklerinde- kendisine sunulan modellere maruz kalarak bunlardan hem etkilenmekte hem de bu modelleri etkileyen bir aktör olmaktadır” (Yılmaz, 2012, 13). Edebiyat da çocuğun etkileşim içerisinde olduğu temel eğitim dinamiklerini kapsayan önemli aktörlerden biridir. Jacop’a göre çocuk, edebiyata şu nedenlerle ilgi duyar:

1. “Edebiyat hoş vakit geçirtici, eğlendirici bir şeydir.
2. Edebiyat ruha canlılık verir.
3. Edebiyat hayatı keşfe yardım eder.
4. Edebiyat bir rehberlik kaynağıdır.
5. Edebiyat yaratıcı etkinlikleri teşvik eder.
6. Edebiyat güzel bir dil demektir” (Jacop, 1955’ten akt. Oğuzkan, 2000, 5-6).

Çocuk edebiyatı, gelişmekte olan bir varlığa hitap ettiğinden bu edebiyatın geliştirici işlevi göz ardı edilemez. “Güzel sanatların bir dalı olarak edebiyat, bünyesinde taşıdığı estetik değer itibarıyla öğrencilerin estetik duygularını şekillendirmeli; duygu, düşünce ve hayallerini yönlendirebilen estetik ölçütleri, diğer bir ifadeyle estetik beğeniyi ve incelmış zevki kazandırmalıdır” (Güzel, 2006, 7).

Çocuk edebiyatı; çocuk dünyasının bütün renklerini, kokularını ve ışıklarını taşımalıdır (Dursunoğlu, 2015, 32).

Dünyanın herhangi bir kavminin geleneğinde -ninni hariç- yalnızca çocuklar için üretilmiş bir edebiyat dalına yahut edebî türe rastlamak mümkün değildir (Özgül, 2018, 472). Çocuk edebiyatı, dünyada 1900’lü yıllardan sonra edebiyatın bir şubesi olarak görülmeye başlanmıştır. Zaman içinde çocukların edebiyata ihtiyacı olduğu görülmüştür (Şimşek, 2002, 9).

“Çocuk edebiyatı, geçmişte büyükler için yazıldığı halde birçok kökleşik-klasik yapının çocuklarca okunmasıyla gündeme gelmiştir” (Kıbrıs, 2010, 11). Çocukların klasiklerden kendilerine uygun olanları keşfetmesinden sonra çocuklar için kitap yazma dönemine geçilmiştir. Bu kitaplar, çocuklar için yazılmış olmasalar da çocuklar, kitaplardaki “çocuksu çizgi”yi görebilmiştir (Şirin, 2000, 7-18). “Geçmişte masalların, halk hikâyelerinin, oyunların kucağında büyüyüp gelişen ve kişiliğini oluşturan çocuk, bugün de çocuk edebiyatının yazılı metinleri ile muhatapiyet içinde kendine büyük bir serpilme alanı bulmaktadır” (Emre, 2006, 192).

2.2.Dünyada Çocuk Edebiyatının Gelişimi

Avrupa’da 18. yüzyıla kadar çocuklarla ilgili yazılan eserler, kilisenin de etkisiyle, öğretici nitelik taşımaktadır. Ayrıca kilise, çocukların dinsel yayınlardan başka bir şey okumasını yasaklamıştır. Batıdaki kültürel gelişmeler ve matbaanın yaygınlaşmasıyla okur-yazar oranı artar. Kitap okuyanların artması yeni kitapların basılması ve çeşitlenmesini gerekli kılar.

Çocuk edebiyatına yönelik ilk bilinçli çabalar Avrupa’da ve Amerika Birleşik Devletleri’nde görülür. Bu dönemde yayımlanan eserlerde “Robin Hood” ve “Tom Thumb” gibi halk hikâyelerinden esinlenildiği görülmektedir. Ayrıca Ezop’un fablları ve “Bin Bir Gece Masalları”ndan da etkilenererek hikâyeler kaleme alınmıştır.

“Çocuklara yönelik edebî ürünler, “Çocuk dergileri ve gazeteleri”yle başlar. Dünyada yayımlanan ilk çocuk dergisi olarak kabul edilen *Lilliputian Magazine* adlı dergi, John Newbery tarafından 1751 yılında İngiltere’de çıkarılmıştır” (Ulutaş, 2016, 122).

Dünya edebiyatında çocuk ilgilerini dikkate alan ve sadece onlar için yazmayı deneyen ilk yazar John Newbery'dir. 18. yüzyılda hazırladığı bir seri kitapla çocuk edebiyatında çığır açmıştır (Oğuzkan, 2000, 378). Yayımladığı "A Little Pretty Pocket Book" adlı kitabı özellikle çocuklar için yazılmış ilk kitap olarak kabul edilir. Aynı yüzyılda Daniel Defoe, Robinson Crusoe; Johann David Wyss, İsviçreli Robinson Ailesi; Jonathan Swift, Güliiver'in Gezileri eserlerini yayınlamıştır (Kıbrıs, 2010, 12).

"Bu dönemde eğitim ve pedagojideki etkileriyle ünlenen Rousseau ve Locke'un çocuk kitabı çalışmaları da bir hayli rağbet görmüştür. Yeni bir toplum oluşurken çocuklar, aydınlanmacı düşünürlerin ahlak, siyaset ve bilgi felsefelerine teslim edilmişlerdir" (Dranas, 2018, 57). Orta Çağ'da toplumun değer verilmeyen varlığı olarak çocuk, Aydınlanma düşünürlerinin teorileriyle üzerinde düşünülmesi ve değer verilmesi gereken bir konu hâline gelir. "J.J. Rousseau'nun Emile'inden beri çocuğun kendine özgü nitelikleri ve dünyasıyla özel bir varlık olduğu düşüncesinin de hâkim olduğu göze çarpmaktadır" (Tümer, 2009, 1074-1075).

John Locke, insanların doğuştan iyi veya kötü olarak nitelendirilemeyeceğini dolayısıyla çocuğun da yetiştiği ortama göre şekillendiğini savunur. Ona göre çocuk yetiştirmek; deneyim, eğitim ve ölçülebilir değerlerle ilgilidir. Çocuk lehine geliştirilen bu düşünce, Locke'dan sonra gelen düşünürleri etkiler. Rousseau, Locke'un görüşlerini ileri taşıyarak eğitimin doğada gerçekleşmesi gerektiğini söyler. Doğanın ve doğal ortamın çocuğun en iyi öğretmeni olduğunu savunur. Bu görüş 18. yüzyılda yayımlanan pek çok el kitabının, akım ve uygulamanın önünü açar (İnal, 2007, 76).

19. yüzyılda İngiltere'de çocuklara yönelik hazırlanan kitaplarda artış olur. Alice Harikalar Ülkesinde (Lewis Carroll), David Copperfield (Charles Dickens), Tom Brown'ın Okul Günleri (Thomas Hughes), Küçük Lord (F.Hodgson Burnett), Ormanların Çocuğu (Rudyard Kipling) bu dönemde kaleme alınmış eserlerdir (Kıbrıs, 2010, 12).

Batı dünyasına çocuk edebiyatını getiren Fransa daha sonra İngiltere, Rusya, İskandinav ülkeleri ve Amerika'nın gerisinde kalır. Bu zamandan sonra çocuk edebiyatı denilince akla İngiltere gelir. Viktoria Dönemi eleştirileri, çocuk

kitaplarındaki kahramanların diliyle ele alınır ve edebiyat toplumsallıktan beslenir (Dranas, 2018, 59)

“Jan’a göre (aktaran Onur, 1978, 46) 19. yüzyılın ortalarına kadar tüm çocuk edebiyatı son derece can sıkıcıdır. 1860’a doğru Lewis Carroll ve Andersen ile önemli bir dönemece gelindi. Çünkü her çocuğun, çocuksu doğasının ötesinde, kendine özgü bir kişiliği olduğu fark edilmişti. Artık önceki gibi anonim bir çocuk topluluğuna değil çok özgül bireylere yöneliniyordu. Çağdaş anlamda gerçek çocuk edebiyatının doğuşudur bu. Çünkü düşlemenin kaynağı olarak çocukluğun kendisinin bize anlatacak şeyleri olduğu görüşü belirmiştir”.

20. yüzyılda Antoine de Saint-Exupéry, çocuk edebiyatında doruk noktayı temsil eden Küçük Prens’i (1943) yazar. İsveçli Astrid Lindgren, Pippi Uzunçorap (1945-1948) adlı diziyle; Brezilyalı yazar José Mauro de Vasconcelos Şeker Portakalı (1968) romanıyla; Alman yazar Michael Ende, Momo’yla çocuk edebiyatına katkıda bulunur. İngiliz yazar J. K. Rowling ise yazdığı Harry Potter fantastik roman serisi (1997-2014) ile bu alanda öne çıkar (Şimşek, 2014: 27-28).

2.3.Türkiye’de Çocuk Edebiyatının Gelişimi

“Türkiye’de çocuk edebiyatının ortaya çıkması, eğitim konusu ile ilgili çalışmaların başladığı Tanzimat dönemine rastlar” (Sınar, 2006, 175). Bu dönemden önce doğrudan çocuklara yönelik olarak hazırlanan edebi eserlere rastlanmamıştır. Çocuklara sözlü edebiyat ürünlerinden ninni, tekerleme, bilmece, efsane, destan, masal ve halk hikâyeleri anlatılmıştır. Ancak bu sözlü edebiyat ürünleri, çocuklara onları eğitmek amacıyla anlatılmış olsalar bile sadece ninni, çocuklara doğrudan seslenen edebiyat ürünüdür. Diğer türler, doğrudan çocukları eğitmek amacıyla meydana getirilmemiştir (Baş, 2015, 10). “Yetişkin edebiyatında eskiden beri “çocuk” bir konu olarak ele alınmıştır. Ne var ki klasik anlayışla kaleme alınan eserlerin çoğu çocuklar için değil çocuklar üzerinedir” (Oğuzkan, 2000, 3).

Klasik edebiyatımızda doğrudan çocuğa seslenen eserler; Nabi’nin Hayriyye (1701), Sümbülzade Vehbi’nin Lütfiyye (1791) adlı eserleri olarak kabul edilir (Zengin ve Zengin, 2009:42; Baş, 2015: 10). Bu eserlerden önce kaleme alınmış eserlerde daha çok çocuk yetiştirecek anne-babalara tavsiyeler verilmiştir. Hayriyye ve Lütfiyye’de ise çocuklara babaları tarafından öğütler verilir. Bu eserlerin ulaşmak istediği kitle çocuklar olsa da Akbayır’a (2018, 166) göre Hayriye ve Lütfiyye “Çağdaş eğitim kuramlarının verileri doğrultusunda değerlendirildiklerinde çocuk

edebiyatına yönelik metinler olarak ele alınamazlar”. Akbayır, bu düşüncesine gerekçe olarak eserlerin doğrudan öğretici nitelik taşıyor olmasını göstermektedir.

Türk edebiyatının çocuklara yönelik ilk örnekleri Batı’dan tercüme yoluyla gelmiştir. Şinasi’nin La Fontaine’den çevirdiği “Eşek ile Tilki Hikâyesi” ilk çeviri fabl örneğidir. Şinasi (1826-1869) çeviri olarak çocuklar için ilk çalışma yapan kişidir. Daha sonra Recaizade Mahmut Ekrem (1847-1914), Ahmet Mithat Efendi (1844-1912) ve Muallim Naci (1850-1893) Fransızcadan, özellikle de La Fontaine’den fabl türünde şiir olarak yaptıkları çevirilerle Şinasi ile başlayan bu harekete katkı sağlamışlardır (Kıbrıs, 2010, 14).

Tanzimat Döneminde çocukların nasıl eğitileceği ile ilgili eserler yayımlanmıştır. Bu eserler, Batı eğitim tarzını yücelten eserlerdir. Ziya Paşa, Emile tercümesinin ön sözünde Batı eğitim sisteminde çocukların önemsendiğini ve Türk eğitim sisteminin bu yaklaşımdan ne kadar uzak olduğunu anlatmıştır (Apaydın, 2013,145). Edhem İbrahim Paşa ise oğlu için kaleme aldığı Terbiye ve Talim-i Âdâb ve Nasayihûl Etfâl Risâlesi (1862) adlı eserinde Batılı insanların yaşamından kesitlere yer vermiştir (Dosay, 2015, 117). Bu iki örnekte de dönemin düşünürlerinin Batı tarzı bir eğitim beklentisi içerisinde olduğu görülmektedir. Bu beklentinin ürünü olarak çocuklara yönelik eserler, çeviri yoluyla artırılmıştır.

Bu dönemde Dünya edebiyatından eserlerin tercümesi yoluyla çocuk okura seslenilmiştir. Lütfi, Robinson Cruse’u; Mehmet Emin ve Ahmet İhsan, Jule Verne’in eserlerini; Mahmut Nedim, Swift’in Gülliver’in Gezilerini tercüme etmiştir (Enginün, 1987).

Tanzimat Döneminde çocuklara yönelik dergiler de yayımlanmıştır. 1869’da çıkarılan Mümeyyiz, Osmanlı döneminde yayınlanan ilk çocuk dergisidir. Sıtkı Bey tarafından çıkarılan bu dergi, aynı adla yayımlanan bir gazetenin eki olarak verilmeye başlanmıştır. Dergi, didaktik yapısıyla ön plana çıkmaktadır (Ulutaş, 2016, 122). 9 Mayıs 1896’da “Çocuklara Mahsus Gazete” adlı bir dergi yayımlanmıştır. Bu dergi, eski harfle basılan en uzun ömürlü çocuk dergilerinden biridir. Derginin içeriği öğretici ve ahlaki nitelikler taşımaktadır (Oğuzkan, 2000, 339).

Tanzimat sonrasında yazarların çocuk edebiyatına yönelimi artar. Daha önce yazılan eserlerin verdiği tecrübeden ders alınarak sadece çocuklara yönelik eserler kaleme alınır. Çaylak Tefvîk’in 1888 yılında yayımladığı “Nasreddin Hoca Fıkraları” bu eserlerden biridir (Arıcı, 2018, 11).

“İkinci Meşrutiyet’le birlikte görülen yeni bir toplum yaratma hevesi Türk edebiyatında çocuk edebiyatıyla ilgili çağdaş görüş ve önerilerin değerlendirilmesine ortam hazırlamıştır” (Kıbrıs, 2010, 15). Ali Nusret (1872-1913) “Şurây-ı Ümmet” gazetesinde “Edebiyât-ı Etfâl” adlı bir yazı kaleme alır. Bu yazıda Türk edebiyatında çocuk edebiyatının önemli bir tür olduğundan bahseder (Vahapoğlu, 2010, 159).

II. Meşrutiyet’ten sonra Darülmuaallim’in (Yüksek Öğretmen Okulu) müdürü Sâtı Bey, çocukların yaşlarına uygun şiir ve şarkılardan yoksun olduğunu dolayısıyla çocuklar için edebiyatın gerekliliğini gündeme getirir. Sâtı Beyin bu çağrısı, pek çok edebiyatçı tarafından desteklenir. Ahmet Cevat Emre, “Çocuklara Hikâye Anlatmak Sanatı”(1901); İbrahim Alaattin Gövsa, “Çocuk Şiirleri” (1911); Ali Ulvi Elöve, “Çocuklarımıza Neşideler” (1912); Tevfik Fikret, “Şermin” (1914) ile çocuk edebiyatına katkı sağlar (Zengin ve Zengin, 2009, 68).

Yeni Türk harflerinin kabul edilmesi çocuk edebiyatına katkı sağlar. Ancak yapılan çalışmalar yetersiz kalır. 1940’lı yıllardan sonra şiirde ve düzyazıda gelişmeler görülür. Bu dönemde şiirde Fazıl Hüsni Dağlarca ve Ülkü Tamer, düzyazıda ise Kemalettin Tuğcu öne çıkar (Arıcı, 2018,12)

Çocuk yayınlarından olan dergilerde de değişim izlenir. Çocuk dergiciliği açısından bakıldığında Cumhuriyet’in ilanı ile bu alana yeni bir görev yüklenir. Bu görev, o güne kadar yayımlanan dergilerden farklı olarak ülkede yapılan yeniliklerin çocuk okura ulaştırılmasıdır. Bu yolla, inkılapların çocuklar tarafından benimsenmesi amaçlanmıştır (Yakar, 2018, 64).

60’lı yıllara kadar çocuk ve gençlik edebiyatı ulus-devlet yaratma sürecinin gerekliliğinden etkilenmiştir. Bundan dolayı yazılanlar “modern yurttaş” yetiştirmeye yönelik ideolojik eserlerdir. 70’li yıllarda da didaktizm çocuk edebiyatına yön verir. 80’li yıllarda ise siyasi değişimlerin etkisiyle çocuk edebiyatında klasiklere yönelim söz konusudur. Bu yönelim klasiklerin “sakıncasız” ve “ideolojiden uzak olması” ile gerekçelendirilmiştir (Sıkı, 2011, 1-2). Bu gerekçeyle 1960-1990 yılları arasında sürekli olarak en çok basılan kitaplar çocuk klasikleridir (Neydim, 2000, 39). Bu dönemde ortaya çıkan bilimsel gelişmeler, yaşanan önemli olaylar, hâkim olan ideolojiler, aile içinde görev dağılımında ve eğitim anlayışında meydana gelen değişimler çocuk edebiyatını değişime zorlamıştır (Ünal, 2016, 6).

Çocuk edebiyatı ile ilgili ciddi çalışmaların başlaması Cumhuriyetin ilânından sonradır. 1979 yılının “Dünya Çocuk Yılı” olarak kabul edilmesi çocuğa yönelik yayınların ve araştırmaların artmasını sağlar. Çocuk edebiyatı bilimsel platforma taşınır (Sınar, 2006, 175).

80’li yıllar çocuk edebiyatı için kısa bir duraklama dönemi olsa da yazar ve çocuk edebiyatı ürünlerinde artış yaşanmıştır. Bu dönemde çocuklara yönelik televizyon yayınları da artar. Çocuklara yönelik olarak hazırlanan eserlerin artması çocuk kitaplarının nicelik olarak artmasını sağlarken nitelik olarak da artmasını sağlar. Bu dönemde öne çıkan yazarlar: Gülten Dayıoğlu, Muzaffer İzgü, İpek Ongun, Mustafa Ruhi Şirin, Ayla Kutlu, Ayşe Kilimci, Tarık Dursun Kakinç, Yalvaç Ural, Nezihe Meriç Hidayet Karakuş, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Hüseyin Yurttaş, Mevlana İdris Zengin, Nuran Turan’dır (Aytekin, 2016, 41). Bu yazarlardan bazıları halâ çocuklar için yazmaya devam etmektedir. Ungan ve Demir (2016, 47-63), çocuk edebiyatı alanında eser vermeye devam eden yazarları araştırmış ve 132 çocuk edebiyatı yazarının eserlerine ulaşmıştır. Behiç Ak, Bestami Yazgan, Birsen Ekim Özen, Fatih Erdoğan, Gülsüm Cengiz, Yavuz Bahadıroğlu bu yazarlardan bazılarıdır. Çocuk yayıncılığının gelişmesi süreli yayınların da farklılaşmasına ve çocuk lehine değişimler yaşamasına katkı sağlamıştır. 1990’lı yıllardan itibaren çocuk dergiciliği ivme kazanmış Mavi Kuş, Kervan, Bando, Miço gibi dergiler yayımlanmıştır (Yakar, 2018: 65). Türkiye’de bankalar, kurumlar ve gazeteler çocuklar için dergi çıkartmıştır. Bankaların yayınladığı dergilerden biri olan Şeker Çocuk (Şekerbank), gazetelerin çıkardığı dergilerden biri olan Türkiye Çocuk (Türkiye Gazetesi), kurum ve kuruluşların çıkardığı dergilerden TRT Çocuk Dergisi (TRT) ve Bilim Çocuk (TÜBİTAK) yayımlanmaya devam eden çocuk dergileridir. Çocukların izlediği çizgi film karakterlerinin adıyla da dergiler yayımlanmaktadır: “Red Kit”, “Barbie”, “Arabalar” bu dergilere örnektir (Ungan ve Yiğit, 2014, 192-195).

2.4. Çocuk Kitapları

“Çocuk kitapları (öykü, roman, şiir vb.) okulöncesi dönemden başlayarak çocukları renk ve çizginin estetik diliyle tanıştıran, onlara anadilinin güzelliğini duyumsatan ilk araçlardır” (Sever, 2015b, 34). Çocuk kitaplarında içerik, çocuğun hayal dünyası ve tecrübelerinden beslenir. Kitaplarda yazar, çocuğun dünyasına benzer bir dünya oluşturur. Bu nedenle çocuk kitaplarının fiziksel ve içerik olarak

çocuğa göre hazırlanması gerekir. Çocuk edebiyatı araştırmacıları çocuk kitaplarında bulunması gereken özellikleri belirlemişlerdir.

2.4.1. Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Özellikler

Araştırmanın kapsamı çocuk edebiyatı içerik unsurlarından “konu” ile ilgili olduğundan çocuk kitaplarında ele alınacak konuların taşınması gereken özelliklere yer verilmiştir. Çocuk edebiyatı araştırmacılarının çocuk kitaplarında konu özellikleri ile ilgili düşünceleri şöyledir:

Çocuk kitaplarında konu çocuğun yaşına uygun ve ilgi çekici olmalıdır. Çocukta merak duygusunu uyandırmalı, çocuğa yaşam deneyimleri kazandırmalıdır (Gürel, Temizyürek ve Şahbaz, 2007, 32; Arıcı ve Ungan, 2011, 228).

“Çocuk, kendisi için yazılmış edebiyat eserinde yaşadığı ortamın benzerini bulur. Yazılanlarla yaşananlar arasında ilişkiler kurar, karşılaştırmalar yapar” (Şimşek, 2014, 15). Bu nedenle çocuğa seslenen edebî ürünler titizlikle hazırlanmalı ve sadece eğlendirme kaygısı taşımamalıdır. “Edebiyat eğlendirirken öğretir ancak çocuk edebiyatının amacını eğlendirmenin ötesine taşımak gereklidir” (Gönen, 2014).

“Düzeye uygun bir dil, estetik haz uyandıran bir olay örgüsü, neşe verici bir kurgu çocuk edebiyatı ilkeleri açısından gereklidir. Fakat yeterli değildir (...). Eğitsel iletiler içermeyen bir eserin çocuğun hayatında iz bırakmak gibi bir gayesi olamaz.”(Aytan ve Güney, 2010,59).

Çocuğun uyması gereken kurallar ve yükümlülükler çocuk için soyuttur. Doğru bir davranışın kazandırılmasında telkin yolunu kullanmak yerine çocuğa öyküleyici eserler yoluyla doğru davranışı kahramanın kişiliğinde yansıtmak daha etkilidir (Karatay, 2011, 1445; Arıcı ve Ungan, 2011, 228).

Çocuk kitaplarında kahramanın çocuk olması konunun hitap ettiği kitle tarafından daha çok tercih edilmesini sağlamaktadır (Yılar, 2015, 38).

Konular, çocuk için heyecan verici ve merak uyandırıcı nitelikte olmalıdır (Temizyürek, 2016, 29).

“Olay, çocukların dünyasına uygun olmalı, uzun tasvirlerle ve karmaşık ilişkilere sahip olmamalıdır. Anlatılan olay çocuğun iç âleminde çelişkilere meydan

vermemeli; bitkinlik, karamsarlık, ümitsizlik gibi olumsuz tavır ve davranışlardan uzak olmalıdır” (Arıcı ve Ungan, 2011, 228).

“Çocuk demokrasi kültüründen, politik kültürden, çocuk haklarından haberdar olmalı ve hangi dinden, ırktan olursa olsun insana saygı duymayı öğrenmelidir. Çocuğa ne düşüneceği değil nasıl düşüneceği öğretilmelidir” (Celepoğlu, 2015, 54).

2.4.2. Çocuk Kitapları ve Çocuk Gerçekliği

“Çocuk gerçekliği çocukların gerçekmiş gibi alımladıkları, fakat hiç de nesnel olmayan alımlama farklarının yakalanmasıdır.” (Dilidüzgün, 1996, 83)

“Çocuklar kendilerine en yakın çevrenin onlara aktardığı asli gerçeklerle dünyayı anlamlandırmaya çalışmaktadırlar” (Searle, 2005, 101-159’den akt. Yılmaz, 2012, 22). Çocuğun gerçekliği ile yetişkinlerin gerçekliği birbirinden farklıdır. Yetişkinlerin gerçekliğine göre yan yana getirilemeyen iki varlık çocuğun dünyasında kolaylıkla bütünleşebilir. Çocuk, dedenin aklanmış saçlarını Ay’a benzeterek “aydede” kavramını geliştirebilir (Karaosmanoğlu, 2018, 14).

Çocuk gerçekliği, doğal olarak içerisinde “çocuğa göreliği” de barındırır. Çocuklar için edebiyat eseri yazarlar, eserlerini içlerindeki çocuğun duyarlıklarına göre kaleme aldıklarında çocuk gerçekliğinin gerektirdiği ölçüyü bulmuş olurlar. Çocuksu tema, tip, dil ve anlatım çocuk gerçekliğini tamamlar (Şirin, 2000, 20). Çocuk kitaplarında konu; oyun, hayal ve merak kavramları etrafında şekillenmelidir. Bu unsurlar çocuğun gerçekliği ile örtüşmektedir (Turan, 2015, 16).

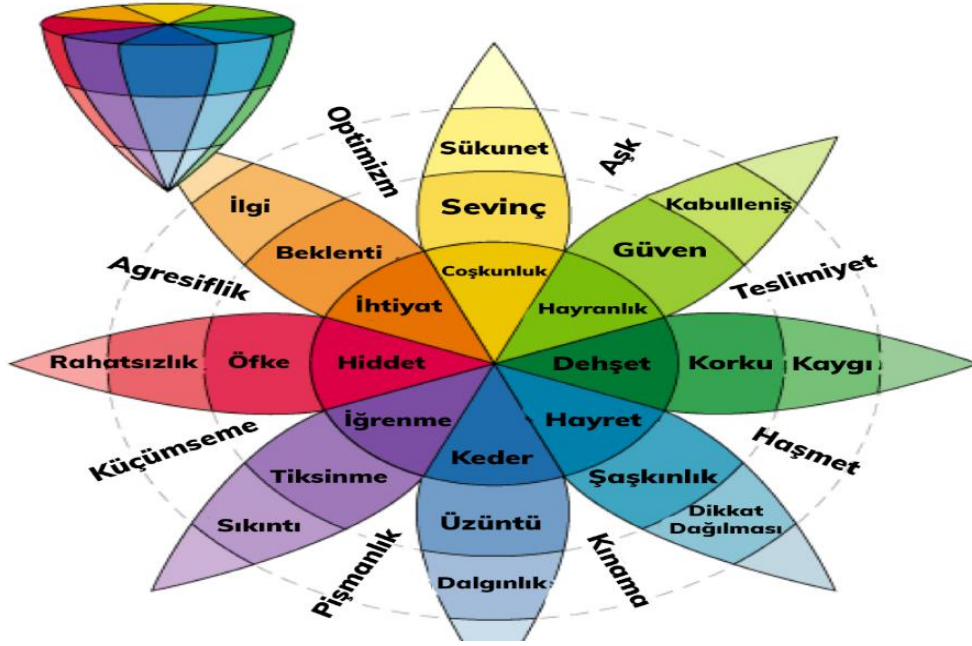
“Çocuk bakışının kısıtlı da olsa yer almaya başladığı 19. yüzyıl çocuk kitaplarındaki eğitsel boyut, yerini yavaş yavaş çocukların gerçeklerinin, bakışlarının yer aldığı kitaplara bırakmaya başlar” (Dilidüzgün, 2018, 83). Günümüzde çocuğun ilgisine yönelik olarak hazırlanan kitapların büyük bir kısmı kurgu içermektedir. Kurgusal nitelikli çocuk kitapları, çocuğun gerçeklik algısıyla oluşturulur. Böylece çocuk, dış dünya ile kendi gerçekliğini bir arada görme fırsatı yakalar. Kara ve Akkaya’ya (2014, 219) göre çocuk, kurgu ve gerçek arasında gidip gelir. Çocuğun bu özelliği kumaca metinlerin çocuk tarafından sevilmesini, tercih edilmesini sağlar. Çocuk, kitaplar vasıtasıyla kurgusal dünyanın içinde yer alır.

1970’lerden itibaren çocuk kitapları “çocuk gerçekliği”ne göre yazılmaya başlanmıştır. Otoriteye ve öğreticiliğe karşı olan kitapların yazılmasıyla “çocuk gerçekliği” kavramı benimsenmeye başlar. Çocuk gerçekliğine uygun kitapların yazımı ise 1980 sonrasında gündeme gelir. Çocuğa bakışın dünya genelinde ve Türkiye’de değişmeye başlamasıyla birlikte çocuk edebiyatı da değişen çocukluk algısına ayak uydurmaya çalışır. “Çocuk gerçekliği” geleneksel çocukluktan modern çocukluğa geçerken değiştiği gibi modern çocukluktan postmodern çocukluğa geçişte de değişecektir (Şirin, 2016, 37).

2.4.3. Çocuk Kitapları ve Heyecan Türleri

İnsanın çevresel ve içsel yaşantılarının sonucu olarak ortaya çıkan heyecanlar çeşitlilik göstermektedir. Heyecanlar, tür olarak çeşitli şekillerde sınıflandırılmıştır. Bugüne kadar William James, Paul Ekman, Richard ve Bernice Lazarus gibi birçok psikolog, duygularla ilgili çeşitli sistemler geliştirmiştir. Araştırmada doğa-çocuk etkileşimi sonucunda ortaya çıkan heyecan türünü açıklamada Robert Plutchik ve Nevzat Tarhan’ın sınıflandırmaları kullanıldığından bu bölümde iki araştırmacının heyecan sınıflandırmalarına yer verilmiştir.

Robert Plutchik (1980) “Duygu Çarkı” (Şekil.1) olarak adlandırdığı şemada heyecan türlerini “sevinç, güven, korku, sürpriz, üzüntü, iğrenme, öfke, umma/ümit” olarak 8 ana başlıkta sınıflandırmıştır. Bunlar birincil, ikincil ve üçüncül heyecanlar olarak da sınıflandırılabilir. İnsanın yaşadığı ilk heyecanı korku olabilir. Korkudan sonra utanma ve suçluluk duygusu yaşanması durumunda bu duygular ikincil ve üçüncül heyecanlar olarak tanımlanır. İkincil ve üçüncül heyecanlar birincil heyecanın tepkisi olurlar (Plutchik, 1980’den akt. psychologie.com).

Şekil 1: Plutchik'in Duygu Çarkıfeleği

Plutchik'in Çarkıfeleği. [29.08.2018]. <https://evrimagaci.org/plutchikin-duygu-carkifelegi-5407>.

Tarhan (2018, 6-12), “Duyguların Psikolojisi ve Duygusal Zekâ” adlı eserinde duyguları olumlu ve olumsuz duygular olarak ikiye ayırır. Onları da kendi arasında sınıflandırır. Olumlu duygular; sevgi, güven, ümit, iyimserlik, merhamet ve şefkat, mutluluk, estetik, sorumluluk, vefa, adalet, sabır ve sonsuzluk duyguları olarak sınıflandırılırken olumsuz duygular; bencillik, gurur, kibir, üstünlük, utanç, şüphe, kıskançlık, öfke, kin, üzüntü ve nefret olarak sınıflandırılmıştır.

Olgunluk ve öğrenme çocuk heyecanlarının yaş gruplarına göre farklılaşmasına neden olur. Heyecan biçimleri yaş grupları arasında da çocukların olgunluk düzeyi ve kendilerine sunulan imkânların farklılıklarından dolayı değişkenlik gösterir (Yavuzer, 2012, 42).

Bilindiği üzere zihinsel faaliyetler çocukların yaşadığı heyecan biçimlerinin çeşitlenmesini sağlar. Okuma eylemi de önemli bir zihinsel faaliyet olduğundan çocuk, okurken çeşitli heyecan biçimlerini deneyimleme fırsatı bulur. Ayrıca çocuk, okuduğu eserde kahramanlar arasında yaşanan heyecanlara da tanıklık eder. Edebiyat vasıtasıyla gerçek yaşama dair duygu deneyimi kazanır.

“Edebiyat eseri, insanı ve çevresini tanıtır. İnsanın kendisiyle, başka insanlarla, doğal ve toplumsal çevresiyle tartışmalarını yansıtır (...). Gerçekten edebiyat, değişik insan durumlarını, serüvenlerini yansıtarak insan doğasını tanıtır, bu yolla yaşantımızı zenginleştirir, güzelin tadına ve farkına varma gücünü geliştirir” (Kavcar, 1999, 6). Çocuk edebiyatı ürünleriyle çocuk, gerçek yaşam durumları ve yazar tarafından yapılandırılmış hayal unsurları ile karşılaşır. Böylece çocuğun, edebiyat yoluyla farklı duygu deneyimlerini yaşaması mümkün hâle gelir.

3. DOĞA VE ÇOCUK

3.1. Doğa-İnsan İlişkisi

Doğa; içinde yaşam döngüsünün insan dışında kalan bütün elemanlarını (bitki, hayvan, su, toprak, hava) içeren, yaşadığımız dünyaya ait bir gerçekliktir. Dünya var olduğundan beri doğa, çeşitli değişimlere uğramasına rağmen varlığını sürdürmektedir. İnsanoğlu var olduğundan beri kendi eliyle değiştirdiği veya değişimine şahit olduğu bu varlıklar topluluğu ile etkileşim içerisinde olmuştur. Bu etkileşim insanda korku, hayranlık, kayıtsızlık ve korumacılık olarak kendini göstermiştir. Doğa olaylarının insanlar açısından korkutucu sonuçlarının olması, volkanik patlamalar gibi, insanların doğadan korkmasına neden olurken güzel sonuçlarının olması, yağmurun yağması sonucunda ekinlerin yeşermesi gibi, insanların doğaya hayranlık duymasını sağlamıştır. Doğrudan doğa ile etkileşimin bulunmadığı, şehir hayatının yaygın olduğu sanayileşmiş toplumlarda ise insanoğlu doğaya kayıtsız kalmıştır. Bu kayıtsızlığın getirdiği olumsuz sonuçların görülmesinden sonra da doğaya yönelik korumacı bir yaklaşım sergilenmiştir.

“Yaratılış sonrası süreçte yaratılışın getirileri üzerinden evreni anlamlandırmaya çalışan insanoğlu, yüzü dış dünyaya dönük, doğayı gözlemleyebilen ve onun üzerinde düşünen bir yapıda kendini konumlandırmıştır. Dolayısıyla doğa ile ilişkilerinde tek taraflı ve yıkıcı olmaktan öte karşılıklı ve koruyucu bir ilişkiye girmiştir” (Şayhan, 2008, 221). Doğanın gizli güçlere sahip olduğuna inanılması, ona kutsal olarak bakılmasını sağlamıştır. İnsanoğlu, bu güç karşısında kendisini güçsüz hissetmiştir. Ancak göçebelikle doğaya bağımlılık azalmıştır. Yerleşik hayata geçildiğinde ise doğa konusunda uzmanlaşmış ve onu şekillendirme becerisi kazanılmıştır (Maltaş, 2015, 2). İnsanın doğa ile etkileşime girmesi, felsefe akımlarının temsilcilerini de doğa üzerine düşünmeye yöneltmiştir. Yunan görüşünde doğanın akıllı bir organizma olduğu savunulmuş ve doğa ile insanın benzeştiği iddia edilmiştir. Rönesans doğa görüşünde ise doğa ile insanın farklı olduğu ve doğanın kendisi dışında bir akıl tarafından yaratıldığı savunulmuştur. Böylece doğayı bir makine olarak gören Rönesans doğa düşüncesi, Hristiyanlığın Tanrı tasarımına ve

insanın makineler yapan deneyimine dayandırılmıştır. Bu düşünce, Sanayi Devrimi'nin gerekliliğidir (Collingwood, 1999, 17-18).

“Sanayi devrimiyle birlikte başlayan sürecin devamında doğal kaynakların ölçsüz kullanımı artmış ve özellikle sanayileşmenin yoğun olduğu alanlarda doğal tahribat çok belirgin hâle gelmiştir” (Gül, 2013, 19). Doğanın insan etkinlikleri sonucunda zarar gördüğü anlaşıncı korumacı, modern doğa görüşü doğmuştur.

On sekizinci yüzyıl sonlarında başlayan modern doğa görüşü, bilim adamlarının incelediği doğa olayları ve tarihçilerin incelediği insan işleri arasındaki benzeşime dayalıdır (Yalçın, Ağgöl, 2009, 300).

Doğa-insan ilişkilerini, insan elinden çıkmış pek çok sanat ve edebiyat eserinde görmek mümkündür. Eski çağlarda mağaraların duvarlarına çizilmiş resimler, toprak ve maden sanatında kullanılan figürler ve günümüze ulaşmış edebî ürünler doğa-insan ilişkisinin geçmişten bize ulaşan örnekleridir. Doğa, bu eserlerin hem nesnesi hem öznesi olmuştur. Tunalı (2003, 37-38), insan ürünü olan bilim ve sanatta gerçek doğanın yansıtıldığını savunmaktadır. Doğa bilimleri doğrudan doğayı, sanat ise insanın duyarlılıklarıyla yoğrulan doğayı yansıtır. Aradaki tek fark, gerçek doğaya farklı açıdan bakılmasıdır.

“İnsan, canlılar arasında üstün yaratılan bir varlık olarak dünyaya gözlerini açtığı andan itibaren aile, cemiyet, tarih, anane ve coğrafyanın getirdiği kültür birikimi içinde dış dünya ile karşılaşır. Dağlar, ovalar, denizler, nehirler, göller, ormanlar, çiçekler, kuşlar onun hayatında renk ve mana kazanır. Maddi ve manevi değerler zaman içinde ruhunda ikinci bir tabiatı oluşturur. Cemiyette insanın bu dünyası ile dış âleme bakışını terkip hâlinde sözle terennüm edenler, şairlerle yazarlardır” (Elçin, 1993: 1).

Doğayı kendine “din” olarak seçen İngiliz Romantik Çağ şairlerinden William Wordsworth'a göre doğa bir ana, bir öğretmen ve iyi edici bir güçtür. Doğaya âşık olan insana ondan asla kötülük gelmez. Çocukta doğuştan derin bir doğa aşkı vardır. Fakat zamanla, modern hayatın maddi kaygıları ve yoğunluğundan dolayı insanla doğa arasına kalın duvarlar örülmeye başlar. Sonunda insan doğadan kopar. Fakat o eski aşkın hatıraları hiçbir zaman onun aklından çıkmaz (Uysal, 1993, 6).

Altay destanlarında doğa-insan ilişkisinin boyutlarını görmek mümkündür. “Doğa, bir olanaklar gömüsü olarak bakıp büyüten, besleyen, koruyan, erginleştiren bir güç olmuş ve bütünleşilen doğa, kahramanların tinsel doğuşlarına zemin hazırlamıştır.” (Şayhan, 2008, 221).

İnsanın doğa ile etkileşiminin niteliği ona yönelik duygularının ve davranışlarının içeriğini belirler. Hümanizmle birlikte kendini yücelten insan, doğayı ötekileştirmiştir. Böylelikle insan, doğa ile yakın iletişimin yollarını kendi eliyle kapatmıştır. Bir ağacın ruhu olduğunu, bir köpeğin acı çekebileceğini, bir kuşun yaşam hakkı olduğunu ve doğanın tamamının bir hakkı olduğunu unutmuştur. İnsan, doğayı “tüm elemanlarıyla emrine amade birer makine” olarak görmüştür (İnanç, 2017, 10).

“İnsanlık, kendisini doğadan kopardığı zaman -doğaya zarar vermekten öte- yaşamsal boyutta kendisine karşı bir yıkım mekanizmasına dönüşür ve geri dönüşü olmayan tükenişler boyutu ile yüz yüze kalır (Şayhan, 2008, 221). İnsanın doğadan kopması onda birtakım ruh bunalımlarına sebep olur. İnsanın doğadan kopuşu ve sonrasında gelen bunalımlar modern edebiyatın da konu olmuştur (Uysal, 1993, 6).

3.2.Doğa-Çocuk İlişkisi

Çocuk, doğa ile çeşitli şekillerde etkileşim kurar. Yetişkinlerden farklı olarak çocuk, doğaya oyun ve keşif alanı olarak bakar. Doğayla bu yönde bir etkileşim kurar. Ancak çocuklar; büyüklerin çizdiği sınırlarda, doğayı hayal güçleri ile büyütür ve anlamlandırır.

İnsanlar doğayı üç şekilde deneyimler: doğrudan, dolaylı ve temsilî olarak. Doğrudan deneyim, planlanmamıştır ve doğa elemanları ile fiziksel yakınlığı içerir. Çocuğun ormanda, bahçede yaşadığı deneyim, bu türden bir deneyimdir. Dolaylı deneyim, planlanmış ve kontrol edilebilirdir. Çocuğun hayvanat bahçesi, akvaryum, botanik bahçelerinde yaşadığı deneyim dolaylı deneyimdir. Temsilî deneyim ise çocuğun tamamen insan yapımı ortamlarda, kontrollü olarak, doğa ile fiziksel yakınlık kurmadan yaşadığı deneyimdir. Televizyon, bilgisayar ve yazılı materyallerle yaşanan deneyim temsilî deneyimdir (Kellert, 1996’dan akt. Kellert, 2002, 118-120).

Son yıllarda çocukların doğayı algılama ve deneyimleme biçiminde radikal bir değişiklik yaşandı. Çocuklar doğal çevrenin karşı karşıya olduğu küresel tehditlerin farkında olsalar da çocukların doğa ile fiziksel temasları ve yakın ilişkileri kaybolmak üzeredir. Büyük şehirlerde yaşayan çocuklar için evcil hayvan beslemek doğa ile etkileşim türü olarak görülmektedir (Louv, 2017, 2). Evcil hayvan besleme,

çocuklarda hayvan sevgisi ve çevreye yönelik duyarlılık geliştirmede önemli bir etkiye sahiptir. Ayrıca bu hayvanlar, çocukların arkadaşlık kurmasına yardımcı olarak onları evdeki yalnızlığından kurtarır (Tezcan, 2012, 37).

Evcil hayvan sahibi olmak, doğanın tüketim aracı olarak görülmesinin önüne geçemez. Bu, çocuğun doğa ile yakın bir ilişki kurması için yeterli değildir. Çünkü “Doğa; koklamakla, işitmekle, tatmakla ve görmekle tanınır” (Louv, 2017, 71). Doğa ile etkileşimde bulunmak, çocukların birbirleri arasındaki iletişimlerinde ve çevreye yönelik olumlu tutum geliştirmelerinde önemli bir yere sahiptir (Smith, Dunhill and Scott, 2018, 531). Çocuklar doğanın, arka bahçe ve mahallelerinde olduğu anlayışını kaybettikçe doğayı tanımaktan, onu takdir etmekten uzaklaşır (White, 2006, 4). Doğal ortamının dışında sahiplenilen doğa, çocuğun tüketim ihtiyacını karşılar. Ancak bu durum, çocuğun doğaya yönelik saygı geliştirmesine ve doğa etkileşimi sonucunda gelişen iletişim becerisini kazanmasına engel olur.

Doğadan uzaklaşmak; çocuğun fiziksel gelişiminin yanında duygusal, entelektüel ve ahlaki gelişimini de olumsuz etkiler (Kellert, 2005, 9-10). Çocukların temsili yollarla doğayı deneyimlemesi çağdaş toplumun sorunlu bir yönüdür (Onur, 2016, 231). Ancak bu, günümüz şartlarında kaçınılmaz bir durumdur. Temsili bir doğa bile olsa çocuklarla doğayı buluşturmanın yolları aranmaktadır. Kitaplar da çocuğun temsili deneyim araçlarıdır. Çocuk, kitaplarda deneyimlediği doğa kadar doğa elemanlarına yönelik izlenim sahibi olabilir. Günümüzde çocuklar, çoğunlukla bu yolla doğa ile etkileşime girmektedir.

Doğa, insanın çeşitli zamanlarda, farklı anlamlar yüklediği bir varlıktır. İnsanın anlamlandırmasına bağlı olarak doğaya yönelik kullanım alanları da farklılık göstermiştir. Çocuk ve doğanın karşılaşması ise çoğunlukla yetişkin gözetiminde gerçekleştiğinden, doğanın çocuk açısından kullanım amacı yetişkinlerin dünyası ile sınırlandırılmıştır. Toplumun yeni bireylerinin yetiştirilmesi büyükler açısından büyük bir sorundur. Bu nedenle yetişkin dünyasında doğa-çocuk ilişkisi, doğanın eğitimde materyal olarak görülmesi ile başlar.

Eğitimde doğanın farklı şekilde kullanılması söz konusudur. Zaman içinde doğa, askerî ve dinsel amaçlar için kullanılmıştır. 16. yüzyıldan sonra doğa, çocuğun gereksinimlerini karşılamak ve çevre sorunları hakkında farkındalık kazanmasını sağlamak için kullanılmıştır. Doğanın eğitimde yalnız askerî amaçlarla kullanılması

Orta Çağ Avrupası'nda görülür. Eğitimin amacı, çocuğu iyi bir savaşçı yani şövalye olarak yetiştirmektir. Bunun için çocuğun güç doğa koşullarına dayanması, yüzme bilmesi, uzun yol yürüyebilmesi gereklilik olarak görülmüştür. Doğanın dinsel amaçlarla kullanıldığı zamanlarda insanlar doğa olayları ile dinsel metinler arasında ilişki kurarak doğa olaylarını “Tanrı”nın varlığına delil olarak göstermişlerdir. 16. yüzyılda Rönesans’la birlikte eğitim anlayışı değişmiş ve doğa, çocuk için deneyim kaynağı hâline gelmiştir. Montaigne, Robelais ve Comenius tarafından doğanın çocuklar için deneyim kaynağı olarak kullanılması gerektiği savunulmuştur. Rousseau, doğanın çocuğun gereksinmesi olduğu için kullanılması gerekliliğini öne sürerek Emile adlı eserinde bu görüşünü savunmuştur. “Dünyadan başka bir kitap asla çocuğa verilmemelidir.” düşüncesi ile hareket eden Rousseau, doğadan yararlanarak “Tanrı”nın varlığı ve ruhun ölmezliği konusunda da eğitim verir. Pestalozzi ise “Kuşlar güzel güzel cıvıldarken ve bir yaprak üzerinde kurt dolaşırken sen, dil araştırmalarına hemen ara ver. Belki kuş ve kurt çocuğa daha iyi ve daha çok şey öğretir. Sen sadece sus.” diyerek bu konu hakkındaki düşüncesini öne sürmüş ve doğanın en güzel eğitim aracı olduğu görüşünü benimsemiştir. Froebel de eğitimde doğayı kullanabilmek için çocuk bahçeleri kurmuştur (Akyüz, 1992, 85-92).

Edebiyat, genel olarak çocukların ve yetişkinlerin içinde yaşadığı kültüre ait unsurları içerir. Doğa, yaşama ait bir gerçeklik olduğundan edebiyatın, dolayısıyla çocuk edebiyatının da konusu olmuştur. Çocuk edebiyatı ürünleri, çocuğun yaşam deneyimini tatmasında önemli araçlardır. Edebiyat ürünleri çocukların özgürlüklerinin ve hayal güçlerinin sınırlarını zorlar. Çocuklar, karşılaştıkları sorunlara farklı ve pratik çözüm yolu ararlar. Bu çabalar çocuğun kişiliğini geliştirerek yaşam deneyimlerine doğrudan katkı sağlar (Kara ve Akkaya, 2014, 217).

“Doğa, çocuklarda uzun süreli izlenimler bırakan duygular uyandırabilir” (Onur, 2016, 216). Çocuğun sahip olduğu bu izlenimler, duygu gelişiminin sağlanması ile de ilişkilidir. Çocuklar doğa karşısında keşif heyecanı yaşarken çeşitli sorular sorarlar ve şaşkınlıklarını ifade ederler. “Bu ne böceği? Bu yaprak niye kaldırımda? Bu kayanın altında ne var? Şu balığa bakın!” gibi sorularla çocuklar doğayı tanımaya çalışır (Stowe, 2004, 61). Bu soruların cevabı doğadadır. Doğa, çocuğun fitratından gelen özellikleri yönlendirmesini bilir. Rousseau, doğanın çocuklar için en iyi öğretmen olduğu görüşünü savunur. Doğa, çocuk için gerekli bilgileri içerir.

Dolayısıyla çocuğun eğitiminde doğa tek başına yeterlidir (Rousseau, 2018, 20). Bu yaklaşımdan yola çıkılarak çocuğun doğuştan gelen merak duygusunun karşılığının tam olarak doğada olduğu söylenebilir.

Çocuk için bu kadar önemli bir uyaran olan doğa, çocuk edebiyatı ürünlerinde de yerini almıştır. Çoğu zaman kişileştirilerek çocuğun karşısına çıkan doğa, kendi özellikleriyle veya çevre eğitimi kapsamında çocuk kitaplarının konusu olmuştur.

Çocuk kitaplarında kahramanların kişileştirilmesi; kişileştirilen hayvanların, bitkilerin ve nesnelerin çocuklar tarafından tanınmasını sağlar. Onlara yaşları gereği bilmeleri gerekenleri duyumsatır, sınırlı deneyimlerine yeni öğrenmeler ekler (Sever, 2015a, 78). 4-6 yaş çocuklarının doğal dünya anlayışları insan merkezlidir. Doğa, insana özgü özellikler üzerinden tanımlanır ve anlaşılır (Onur, 2016, 230). Okul öncesi çocuk kitaplarında doğanın kişileştirilmesi çocuğun gelişim özelliklerine uygundur. “Hayvanların ve nesnelerin insana özgü davranışlarda bulunması, düş ile gerçeği iç içe yaşayan çocuklar için tanıdık bir dünyanın kapılarını aralar. Düşlerinin önemsenmesi, düşlerini gerçekleştirmesi; onları anlatının iletileriyle baş başa bırakır” (Sever, 2015a, 78). Kahramanları hayvanlardan oluşan edebi ürünler, çocukların zihinsel ve duygusal gelişimlerini sağlamanın yanında onlara yaşamsal problemlerin çözümünde eleştirel ve yansıtıcı bir bakış açısı kazandırır (Burke and Copenhaver, 2004, 212). Ancak çocuk 10 yaşına geldiğinde dışsal dünyayı, kendisinden farklı olan yönleriyle anlamaya başlar. Bundan sonra doğanın kendi özellikleri ile tanıtılması ve çocuğun gerçekçi doğa ile karşılaşması çocuğun her yönden gelişimine katkı sağlar.

“Doğanın bilinmezliği ve anlaşılmazlığı; çocuğu araştırmaya, incelemeye ve keşfetmeye yöneltir. Merak ve keşfetme sonucu ortaya çıkan serüvenle yaşanan yeni deneyimler, çocuğun dünyasını oluşturur. Bu deneyimler, çocuğa düş kurma ve düşünme sorumluluğu yükler. Böylelikle çocuk, kendini önemli ve değerli hisseder” (Olmsted, 2012’den akt. Çer, 2014, 16). Çocuk, deneyimlediği heyecanların doğadan kaynaklandığının farkına vardıkça doğayı sevmeye başlar. “İnsan zihninin doğa sevgisiyle eğitilmesi kendisiyle ve yaşadığı dünyayla barışık olmasına katkı sağlar. Çevresindeki doğa olaylarını görebilen, değişimlerin ve güzelliklerin farkında olan bireyler daha mutlu olmaya adaydır” (Nurlu ve Kanık Uysal, 2016, 761).

Sâmiha Ayverdi çocuğun doğaya yönelik ilgisini şöyle açıklamıştır:

“Ağaçtaki ilk tomurcuğu, ilk çiçeği ve ilk yaprağı bizden evvel o görür ve sevincinden deli olur. Sepetinde yavrulayan kedi, bizim için bir külfet, onun için bir nimettir. Kiraz, okkaya düşmeden manavın “Dalları bastı!” teranesiyle sattığı değnek üstüne bağlanmış bu çalılık renkli hevenk bize göre ağza alınmaya değmez bir acı su olduğu hâlde ona göre çeşnisi ile de manzarası ile de en makbul nesnedir. Yeşil yapraklar arasına yerleştirilmiş bu üç-beş kırmızı yuvarlağa adeta saygı ile bakar. Hatta onu seyretmeyi yemeye dahi tercih eder. Yaprakları solup meyveler büzüşünceye kadar bu hazineyi gözünün önünde tutmaktan vazgeçmez” (Ayverdi,1987, 221).

Doğa, çocukta estetik duyguların gelişmesini sağlar. Çocuğun doğaya yönelik izlenimleri estetik algısını oluşturur (Öztürk, 2008, 173). Estetik deneyimler çocuklukta başlar. Onları algılayışımıza göre ağaçlar arasında yürüyüş yapmak, çok güzel hazırlanmış yemekler yemek ya da alışveriş yapmak estetik faaliyet olabilir (Lone, 2017, 179). Tezcan (2012, 64), doğal ortamlarda vakit geçiren çocukların duygusal ve zihinsel açıdan gelişeceğini savunmaktadır. Doğal güzelliklerle karşılaşan çocukta sanatsal zevk ve estetik duyarlık da gelişecektir.

Çocuktaki güzellik duygusunu harekete geçirmenin yollarından biri de çocuğu edebiyatla buluşturmadır. Güzel bir şarkı, güzel bir oyuncak, kuş, çiçek, balık ve insan çocuğun ilgisini çeker. Bu ilginin yönlendirilmesi ise edebiyat vasıtasıyla gerçekleşir (Şimşek, 2002, 20).

Çocuk kitaplarında doğa, kendi özelliklerinden çok insan özellikleri ile çocuğun karşısına çıkmaktadır. Özellikle hikâyelerde doğa elemanları kişileştirilerek sunulmaktadır. Çocuk, bu durumda insan ilişkilerini deneyimleme fırsatı yakalarken doğa ile ilişki kurmaktan uzaklaşmaktadır. Doğayı hissetme, onunla empati kurma, doğanın varlığını kabul etme ve doğanın kanunlarına saygı duyma gibi etkileşim rollerini deneyimlemekten uzaklaşmaktadır.

3.2.1. Oyun Alanı Olarak Doğa

Oyun, çocuğun başkasından öğrenemeyeceği konuları kendi deneyimleri yoluyla öğrenmesidir (Yavuzer, 2012, 178). Piaget ise çocuğun bilişsel gelişiminin, oyun vasıtasıyla geliştirilen özümleme ve uyum sağlama süreci sonucunda gerçekleştiğini savunur (Aksoy, 2014, 29). Oyunun işlevlerine pek çok araştırmacı (Piaget, Montessori, Comenius, Rousseau, Pestalozzi, Froebell, Yavuzer, Ormanoğlu Uluğ) tarafından biyolojik, psikolojik ve sosyolojik açıdan bakılmıştır. Oyun, çocuğun sosyalleşme ihtiyacını karşıladığı gibi duygusal ihtiyaçlarını da karşılamaktadır.

Oyun aynı zamanda çocuğun bedensel olarak gelişimine de katkı sağlamaktadır. Bir yetişkinden gününü belirli faaliyetlerle geçirmesi beklendiği gibi bir çocuktan da oyun oynaması beklenmelidir (Ormanoğlu Uluğ, 2013, 13).

“Oyun, çocukların kendi çevreleri hakkında bilgi edindikleri ve tehdit edici olmayan bir ortamda beceri kazandıkları evrensel bir yoldur” (Onur 2016:216). Çocuğa haz verici ortam ve oyun malzemelerinin eğitsel değeri yadırganamayacak kadar büyüktür. Doğa elemanlarından biri olan su, çocuğun dokunma duyusunun gelişimini sağlar. Su, çocuğa haz verirken ona deneyim ve keşif olanakları da sunar. Ayrıca çocukların hayvanlarla oynaması da çocuğun hayal gücünü uyarır (Yavuzer, 2012, 185).

Doğa, erişilebilir olduğunda çocuk tarafından en çok tercih edilen oyun alanıdır (Chawla, 1992’den akt. Chawla, 2007, 148). Doğal unsurlar, yapılandırılmamış yaratıcı keşifleri vurgulayan açık uçlu oyunlara olanak sağlar. Oldukça karmaşıklık ve çeşitliliğe sahip doğa, çocukların daha uzun ve yaratıcı oyunları için önemli bir mekân olur. Etkileşimli özellikleri nedeniyle bitkiler; keşfi, dramatik rol yapma oyununu ve hayal gücünü teşvik eder. Bitkiler tüm duyulara hitap eder. Bu nedenle çocukların bitki örtüsü olan ortamlara yakından bağlı olması şaşırtıcı değildir (White, Stoecklin, 1998). Doğal elemanların bulunduğu, yapılandırılmamış açık hava oyunları; çocukların açık uçlu oyunlar geliştirmelerini ve yaratıcı düşüncelerini sağlar. Ayrıca bu oyunlar, çocukların hayallerine dayalı unsurlar barındırır. Çocukların doğal ortamdaki açık hava çevreleri üç önemli özelliğe sahiptir:

- Sonsuz çeşitliliğe sahip olması,
- Yetişkinler tarafından yaratılmamış olması,
- Zaman dışı olma duygusu vermesi (Onur, 2016, 221-222).

“Çocuklar, duyularıyla yaşar. Duyusal deneyimler çocuğun dış dünyasını, gizli duygusal iç dünyasına bağlar. Duygusal uyaranların başlıca kaynağı doğal çevre olduğu için duyuları kullanarak doğal çevreyi kendi ortamlarında ve kendi zamanlarında keşfetme ve onunla oynama özgürlüğü, çocukların içsel yaşamının sağlıklı gelişimi için temel öneme sahiptir... Bu türden kendiliğinden harekete geçen özerk etkileşimler bizim serbest oyun dediğimiz şeyi tanımlar. Her çocuk, çevresiyle etkileşime girerek potansiyel yetilerini etkinleştirerek ve insan kültürünü yeniden kurarak kendini sınar. Bu süreçte kritik bir etken çevrenin içeriğidir. Zengin, açık bir çevre yaratıcı girişimler için sürekli alternatif seçimler sunar. Katı ve tımar edilmiş bir çevre ise

sağlıklı büyümeyi ve bireyin ya da grubun gelişmesini engeller.”(Moore, 1993’ten akt. Louv, 2017, 80)

Öğrenmede önemli bir yere sahip olan doğa, çocuk için “açık hava laboratuvarı” dır. (Özdemir ve diğerleri, 2009, 69). Doğa ile etkileşim çocuğun yeni öğrenmelerine olanak sağlar; sosyal ve duysal deneyimlerine kaynaklık eder. “Doğa yaşamının görünümü insanın yüreğindedir; bunu görebilmek için duyumsamak gerekir.” Çocuk, doğayı daha önce deneyimlemediyse doğa ile gördükleri arasında ilişki kuramaz ve doğayı hissedemez. Çocuğun bu ilişkiyi kurabilmesi için uzun süre çorak ovalarda dolaşması, çiçek kokusunu alması, çimlerin üzerinde yürütmesi gerekmektedir. Bu etkinlikler, çocuğa duygusal deneyim kazandıracaktır. Böylece çocuk, günlük yaşamda karşılaştığı durumlar ve olaylarla doğadaki duygusal deneyimlerini birleştirecektir. Çocuk, önceki deneyimleri sayesinde yaşamı daha iyi duyumsayabilecektir (Rousseau, 2018, 213).

3.2.2. Çevre Farkındalığı Bağlamında Çocuk Edebiyatı

Edebî eserin arkasında bir yazar ve yazarın arkasında sosyo-kültürel yapısıyla bir toplumun hayatı vardır. Sosyo-kültürel yapı, zaman ve mekân faktörleriyle şekillenir. Mekân kavramı, doğal çevre ve düzenlenmiş çevre olmak üzere ikiye ayrılır. Bir sosyo-kültürel çevre, hem doğal hem de düzenlenmiş çevre içinde yaşatılır. Bu yüzden her edebiyat eseri yazarın doğa, düzenlenmiş çevre ve eşya karşısındaki tavırlarını yansıtır. Düzenlenmiş çevre, insanın doğal çevreye hükmetmesi sonucunda ortaya çıkan yerleşik hayat unsurlarının bir kısmıdır. İnsanlar kendi ihtiyaçlarına göre doğal çevreyi şekillendirerek yerleşme birimlerini, bu birimlerdeki mimari unsurları, yol ve su hizmetlerini oluşturur (Tural, 1993, 3).

Çocuk edebiyatında doğanın çevre duyarlılığı kapsamında ele alınması, doğanın tüketim aracı hâline gelmesinden sonradır. Doğa elemanlarının yok olması insanların doğa ve çevre hakkında düşünmesini sağlamıştır. Çevre, insanın dışındaki tüm varlıklardır. Bu varlıklar arasındaki etkileşim ve ilişkiler, ilişkilerin sürdürülebilirliği çevre kapsamındadır (Güler, 2011, 11). Çevre eğitimi ise “bilgilendirme, bilinçlendirme, uyarma, dengeleme, geliştirme, koruma vb. süreçleri içermekte ve insanlarda bu yönde davranışlar oluşturmaya amaçlamaktadır. Ayrıca insanın biyofiziksel ve sosyal çevresiyle ilgili değerlerin, tutumların ve kavramların tanınması ve ayırt edilmesini de hedeflemektedir” (Emirlioğlu, 2017, 3).

“Çevre eğitimi; toplumun tüm kesimlerinde çevre bilincinin geliştirilmesi, çevreye duyarlı, kalıcı ve olumlu davranış değişikliklerinin kazandırılması ve doğal, tarihî, kültürel, sosyo-estetik değerlerin korunması, aktif olarak katılımın sağlanması ve sorunların çözümünde görev alma olarak tanımlanabilir.” Toplumun her kesiminin çevre ile ilgili hedefleri vardır. Bu hedefler; “örgün eğitim”, “yaygın eğitim”, “hizmet içi eğitimdeki hedefler” olarak sınıflandırılmıştır. Örgün eğitimdeki çocuklar için çevre bilincinin geliştirilmesinde temel amaç “çevrenin korunması” olarak belirlenmiştir (Türkiye Çevre Atlası, 2004, 452-154).

Doğayı “çevre” ile sınırlamak onu ötekileştirmenin bir parçasıdır. Kötülük ve felaketle bahsedilen çevre, çocuğun doğa sevgisini hissetmesine engel olmaktadır. Çocuklara kilometrelerce uzaklıktaki çevresel sorunları anlatmak çocuğa bir şey ifade etmez. Toprağa ayağı değmeyen, hayatında hiç civciv sevmemiş, yasemin koklamamış çocuğun doğayı sevmesi, onun farkında olması mümkün değildir (İnanç, 2017, 10). Louv (2017, 3) doğanın gün geçtikçe seyredilecek, tüketilecek, giyiniyecek ve görmezden gelinecek bir varlık hâlini alacağını düşünmektedir. Böyle bir sonucun çocuğun doğadan uzaklaşması ile ilişkili olduğu aşîkârdır.

Sanayileşmeden önce insan, kendini doğanın parçası olarak görüyordu. Makineleşmenin getirdiği üreticilikle insan doğa üzerinde egemenlik kurmaya çalışmıştır. İnsanın doğaya bu yaklaşımı doğanın tahrip edilmesine ve insanın doğadan uzaklaşmasına sebep olmuştur. 20. yüzyıldan itibaren doğanın korunması ile ilgili farkındalık artmış ve doğaya sahip çıkma, kültürel sorumluluğun gereği olarak görülmeye başlamıştır. Doğayı koruma ve doğayla bütünleşme çalışmaları çeşitlenmiştir (Bülbül ve Seyhan, 2017, 140).

Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler, Coğrafya, Fen Bilimleri, Fen ve Teknoloji, Biyoloji, Sağlık Bilgisi ve Kimya derslerinde farklı ünitelerde çevre eğitimi ve doğa ile ilgili içerik oluşturulmuştur. Bu içerikle, öğrencilerin doğrudan veya dolaylı kazanımlarla çevre ve doğa hakkında bilinçlenmesi sağlanmaktadır (İncekara ve Tuna, 2013, 171-172; Demir ve Yalçın, 2014, 8). Bu çabalar, çocuklara çevre bilinci kazandırma amacının ürünüdür.

Çevre farkındalığının artırılmasında drama, görsel sanatlar ve hikâye anlatma yolları da kullanılır. Yaratıcı düşünce gücüne dayanan bu yollar, doğa ile çocuk arasında duygusal bağ kurulmasında etkilidir (Willson, 2011).

Çevre konusunda bilinç oluşturma çalışmalarının bir diğer destekleyicisi ise çocuk kitaplarıdır. Güncel bir problem olan çevre ve kirlilik, çocuk edebiyatının da konusu olmuştur. Pek çok yazar bu konu ile ilgili eser vermektedir. Bazı yazarlar bir tezi desteklemek için yazmaz ama konuya ilgi duyar. Bu ilgi onları çevre konusunda insan davranışlarını ele almaya iter. Kimi yazarlar hayvanların, doğasına uygun ortamda yaşamasını isterken kimileri kendini hayvanlara bağılıktan kurtaramaz. (Aytekin, 2016, 12). Hikmet Temel Akarsu'nun Çevreci Dede (2013); Görkem K. Arsoy'un Zuzu Çöplükte (2014), Gülsüm Cengiz'in Başak'ın Çevre Günlüğü (2011) eserleri çevreyi koruma iletisi taşıyan çocuk kitaplarından bazılarıdır.

3.3. Çocuk Kitaplarında Doğanın Yeri

Çocuk kitaplarında doğa çoğunlukla kişileştirilerek sunulur. Doğanın gerçekçi özellikleriyle sunulduğu kitaplar da bulunmaktadır.

Doğanın çocuk eğitiminin konusu olması 18. yüzyılda J.J. Rousseau'nun Emile'i ile gündeme gelmiştir (Akyüz, 1992, 89). O güne kadar çeşitli amaçlarla kullanılan doğa, çocuk eğitiminde deneyim kaynağı olarak görülmeye başlanmıştır. Çocuk edebiyatında doğanın ne zaman işlendiği ise aydınlatılması gereken bir konudur. Ne zaman başladığı bilinmese de günümüzde pek çok çocuk kitabında doğa elemanlarına yer verilmektedir. Çoğu zaman kişileştirme yoluyla çocuğun doğa ile ilişki kurması sağlanmaktadır. Doğanın kendi özellikleri ile çocuk kahramanı etkilediği edebiyat ürünleri de bulunmaktadır.

3.3.1. Çocuk Kitaplarında Doğanın Kişileştirilmesi

Çocuk kitaplarında doğanın kişileştirilmesi yaygındır. Mevlana İdris Zengin'in (2015) "Şoför Tavşan" hikâyesinde doğanın kişileştirildiğini görmek mümkündür. Hikâyede çocuklara mektup yazabilen, onlarla konuşabilen ve servis şoförlüğü yapabilen bir doğa elemanı (tavşan) vardır. Nevzat Yüksel'in (2013) "Serçeciğin Günlüğü" adlı hikâyesinde ise küçük bir serçe, başından geçen olayları günlüğüne yazmaktadır. Üzüm yapraklarını kâğıt, gagasını kalem olarak kullanan serçe; insan özellikleri yüklenmiş bir doğa elemanıdır.

3.3.2. Çocuk Kitaplarında Gerçekçi Doğa

Çocuk kitaplarında doğa elemanları, özgün özellikleriyle yer alabilir. Bu durumda çocuk, doğayı tanıma fırsatı yakalar. Aynı zamanda kahramanlarla özdeşim

kurarak doğa ile etkileşimde bulunur. Taher'in (2014) "Çok Yaramaz Kedi" adlı hikâyesinde böyle bir etkileşim görülebilir. Hikâyede yaşlı bir adam ve terk edilmiş bir kedinin dostluğu anlatılmaktadır. Kedi, zaman zaman yaşlı adam için yorucu da olsa ikisi arasında oluşan bağ, kedi ve adamın birbirinden ayrılmasına engel olur. Bu hikâyede doğa, kendisi olması özelliğiyle bir insanın karşısındayken insanla etkileşime girebilmiştir. Yaşlı adam ve kedi arasında duygusal bir bağ oluşmuştur.

3.3.2.1. Doğa ile Aktif Etkileşim

Çocuk kitaplarında doğa, özgün özellikleriyle yer alır ve kahramanları hem duygusal hem de fiziksel olarak etkiler. Bu tür etkileşimin aktif etkileşim olduğu söylenebilir. Usher'in (2017) "Yağmur" adlı hikâyesinde küçük bir çocuğun yağmur karşısındaki heyecanı anlatılmaktadır. Çocuk yağmurun yağmasını heyecanla izler ve gemi yüzdürmeyi, yağmur damlalarını yakalamayı hatta su birikintilerine "cup" diye atlayarak eğlenmeyi hayal eder. Doğa çocuk için eğlendirici ve haz verici konumda olması özellikleriyle çocukla aktif etkileşim içerisindedir.

3.3.2.2. Doğa ile Pasif Etkileşim

Çocuk kitaplarında kahramanlar, doğa ile pasif etkileşimde bulunduklarında doğa elemanları çocuğun yaşamında olmasına rağmen çocuk tarafından fark edilmez. Bir ilkbahar gününde kuşların cıvıltısını fark etmeden ağaçların arasında arkadaşlarıyla oynayan bir çocuk, doğa ile pasif etkileşim içerisindedir. Bazı kitaplarda çocuk, doğa ile hem aktif hem de pasif etkileşim kurabilir. Salih Zengin'in "Şişkonun Bütün Adamları" (2013, 152-153) adlı kitabında bu ilişkinin örneği görmek mümkündür. Hikâyede çocuklar, doğayı kamp ve macera alanı olarak görmüştür. Çocuklar, ormanda çadır kurarak ve ateş yakarak doğaya yönelik unsurları sadece tüketim aracı olarak kullanmışlardır. Çocukların doğayla dolaylı olarak etkileşimi sonucunda heyecan oluşmuştur. Dolayısıyla çocukların doğa ile pasif etkileşim içerisinde olduğu sonucu çıkarılabilir. Bu etkileşim hikâyenin tamamında devam etmez. Başka bir bölümde çocuklar doğa ile aktif etkileşim içerisindedir. Çocukların kamp kurdukları alanda keşfe çıkmaları ve bu keşif sonucunda keşif ve korku duygularını yaşamaları doğa ile aktif etkileşimde bulunulduğunu göstermektedir.

İnanç'a (2017, 11) göre çocuk kitaplarında doğa, mutlu sonla biten, kolaycacık halledilen bir farkındalık oluşturmak amacıyla kaleme alınmamalıdır. Bu tür

kitaplarda insanı sürekli kötüleyen bir anlatım kullanılması çocuğun olumsuz duygular yaşamasına neden olacaktır. Kitaplar çocukların kalp eğitimini önemseyen bir içerikle oluşturulmalıdır. Çocuklara kâinatı sevdiren, insan olmadan da kâinatın kıymetli bir varlık olduğunu anlatan, kâinatın bir mülk değil emanet olduğunu söyleyen ve ona hürmet edilmesi gerektiğini anlatan kitaplar hazırlanmalıdır.

3.4. İlgili Çalışmalar

Türkiye’de doğa ile ilgili çalışmalar doğanın metaforik olarak algılanması, çevrenin korunması ve çevre eğitimi üzerinde yoğunlaşmıştır. Doğa insan ilişkisinin ele alındığı çalışmalar edebiyat ve sosyoloji alanlarında yapılan çalışmalarla sınırlıdır. Edebî eserlerin doğacı zekâ alanına yönelik incelendiği çalışmalar da mevcuttur. Alan yazın incelendiğinde doğrudan doğa-çocuk ilişkisinin edebiyat ürünlerinde incelendiği bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Öztürk (2008) “Batı Çocuk Klasiklerinde Temel Değerler” adlı eserinde çocuk klasiklerindeki temel değerleri sınıflandırmıştır. Her sınıflandırma ile ilgili klasiklerden kesitlere yer verilmiştir. Sevgi değeri de kendi arasında sınıflandırılmış, tabiat ve hayvan sevgisine yer verilmiştir. Bu bölümde tabiatın ve hayvanların insan üzerindeki etkileri ve insan yaşamındaki rolleri ile ilgili örneklerle yer verilmiştir.

Canbay ve Çetinkaya Edizer (2012) “Behiç Ak’ın Çocuk Kitaplarında Doğacı Zekâ” adlı makalesinde Behiç Ak’ın çocuk kitaplarını “doğacı zekâ” açısından incelemişlerdir. Bu çalışmada yazarın 21 kitabı incelenmiş, içerik ve doğaya yönelik “sınıflandırma”, “farkında olma” ve “doğa sevgisi” temalarına göre sınıflandırılmıştır. İncelenen kitaplarda en fazla canlıları tanıma ve farkında olma ile ilgili örneğe yer verilirken en düşük tekrarlanmanın doğa sevgisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yılmaz (2016), kurgusal nitelikli çocuk kitaplarında ayı karakterinin kurgulanış biçimini sorgulamıştır. Araştırmanın verileri kurgusal çocuk kitaplarından ve bir grup öğrenciden elde edilmiştir. Bu çalışmada öğrencilerin ayı karakterine bakış açılarının çoğunlukla olumlu nitelik taşıdığı görülmüştür. İncelenen eserlerde ise kimi zaafı olsa da ayı karakterinin sevimli, masum ve yardımsever bir varlık olarak resmedildiği görülmüştür.

Yazıcı (1998) “Halikarnas Balıkçısı'nın Eserlerinde Tabiat” adlı yüksek lisans tezinde Halikarnas Balıkçısı'nın tabiatı bakış açısı, eserlerinde bu konuya nasıl yer verdiğini, araştırmıştır. Halikarnas Balıkçısı'nın kişileri “kara insanı” ve “deniz insanı” biçiminde tasnif ettiği ve eserlerinde tabiatla insanı bütünleştirerek anlattığı tespit edilmiştir.

Çocuklarda çevre sevgisi ve bilinci oluşturmada kullanılan edebî ürünler üzerine yapılan araştırmalar da bulunmaktadır.

Balı (2010), “Gülsüm Cengiz'in ‘Başak’ın Çevre Günlüğü’ Adlı Eserinde İşlenen Çevre Kirliliğinden Hareketle Çocuklarda Çevre Sevgisi ve Bilinci Yaratma” adlı bildirisinde söz konusu eserde yer alan çevre ile ilgili alıntılara yer verilmiştir. Bu alıntılardan hareketle çocuklara çevre bilinci kazandırmayı amaçlayan eğitimcilerle örnekler sunulmuştur.

Çakır (2010) “ Gülsüm Cengiz'in Öykülerinde Çevre Duyarlılığı” adlı bildirisinde “Doğanın Öfkesi”, “Başak’ın Çevre Günlüğü”, Kente Gelen Çam Ağacı” ve “Arı ile Sarı Papatya” adlı eserler çevre duyarlılığı açısından incelemiş ve bu bağlamda içerik, çocuğun kişilik gelişimi, bilişsel gelişim ve toplumsal gelişimine sağladığı katkılar yönünden değerlendirilmiştir.

Nice (1921) “Bir Çocuk ve Doğa” adlı araştırmasında kendi kızının doğa ile ilgili deneyimlerini ele almıştır. Çocuğun doğa elemanları ile karşılaşması ve bu karşılaşmada doğaya yönelik tepkileri, etkileşimleri gözlenmiştir. Çocuk; bitkiler, hayvanlar, gökyüzü ve yeryüzü ile karşılaştığında doğayı keşfe yönelik sorular sormuştur. Doğayı öğrendikçe çocuğun problem çözme ve felsefik düşünme becerisi gelişmiştir. Aynı zamanda çocuk, doğayı tanıdıkça daha çok sevmiştir.

Azarneir ve arkadaşları (2015) 6-12 yaşları arasındaki 42 çocukla bir araştırma yapmıştır. Araştırmacılar, çocuklardan oyun oynamak istedikleri alanların resmini çizmelerini istemiştir. Araştırma sonucunda çizilen resimlerin tamamında çocukların doğal elemanlara yer verdiği görülmüştür. Çocukların oyun oynamak için ağaçların ve çiçeklerin bulunduğu doğal ortamları tercih ettiği tespit edilmiştir.

Dowdell ve arkadaşları (2011) 72 aylık çocuklarla bir araştırma yapmıştır. Doğal ortamda oynayan çocuklarla yapılandırılmış ortamda oynayan çocukların kazanımları karşılaştırılmıştır. Doğal ortamda oynayan çocuklar, daha derin oyun deneyimi

kazanmış ve birbirleriyle daha iyi bir sözel etkileşim kurmuşlardır. Aynı zamanda doğa, çocukların keşfetme ve merak duygularını harekete geçirmiştir. Doğa elemanlarının özellikleri, çocuğun doğaya hayranlık duyguları beslemesini sağlamıştır.

Yılmaz ve Oğan (2017) tarafından okulöncesi çocukların doğaya yakınlığı ile ilgili bir araştırma yapılmıştır. Bu araştırmada çocukların doğaya yakınlık seviyeleri belirlenmiş ve doğaya yönelik olumlu-olumsuz tepkilerin nedenleri tespit edilmiştir. Ayrıca çocukların doğaya yakınlık seviyelerinin cinsiyete ve devam ettikleri okul öncesi eğitim kurumlarının bahçelerinin doğal elementleri içerme düzeylerine göre değişiklik gösterip göstermediği de araştırılmıştır. Çalışmanın bulguları, çocukların doğaya yakınlık seviyelerinin devam ettikleri okul öncesi eğitim kurumuna (okul öncesi eğitim kurumlarının bahçelerinin doğal elementleri içerme düzeyleri) ve cinsiyetlerine göre farklılaşmadığını ve araştırmaya katılan tüm çocukların doğaya yakınlık seviyelerinin yüksek olduğunu göstermiştir. Çocukların doğaya yönelik olumlu ve olumsuz tepkilerinin ortak nedenleri incelendiğinde, öne çıkan en önemli faktörün kültürel etki olduğu belirlenmiştir. Annelerin, çocukların doğal uyaranlara verdiği olumlu ya da olumsuz tepkiler üzerinde etkili bir yere sahip olduğu belirlenmiştir.

Köşker'in (2013) ilkökul öğrencileri ve sınıf öğretmeni adayları ile yaptığı araştırmaya göre çocuklar doğayı bitkisel unsurlar üzerinden tanımlamışlardır. Sınıf öğretmeni adayları ise doğayı yaşam alanı olarak görmektedir. Aynı araştırmanın bulgularına göre doğa, çocuklar için psikolojik olarak rahatlatıcı ve mutluluk veren bir özelliğe sahiptir.

Esentaş, Güzel, Özbey, Kılınç ve Çelebi (2016) tarafından “Kız Öğrencilerin “Doğa Kampı” Kavramına İlişkin Metaforik Algıları” adlı bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada 2014 yılında Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından düzenlenen doğa kamplarına (Osmaniye-Aslantaş) katılan 16-17 yaş aralığında 30 kız öğrencinin doğaya yönelik metaforik algıları odak grup görüşmesiyle tespit edilmiştir. Öğrencilerin doğa için film, lunapark, karınca yuvası, karpuz, beyaz renk, yıldızlar, gökkuşağı, insan, ağaç kökü, fidan, bisiklet sürme, karınca, kalp, uzay, kertenkele, ateş, çocuk, tırtıl metaforlarını belirledikleri tespit edilmiştir. Kız öğrenciler için,

doğa kampı kavramının oldukça zengin ve somutlaşmış bir metafor algısı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Özsoy, Ertepinar ve Sağlam (2012) eko okulların ilköğretim öğrencilerinin çevre okuryazarlıkları üzerine etkisini araştırmıştır. 2 okuldan 316 öğrencinin katıldığı çalışmada eko okullar programında yer alan okul deney grubu; diğer okul ise kontrol grubu olarak seçilmiştir. Sonuç olarak eko okulların öğrencilerin çevre okuryazarlığını geliştirdiği tespit edilmiştir.

TEMA tarafından “İstanbul’da Doğa ve Çocuk İlişkisi Araştırması Raporu” (2013) yayımlanmıştır. 126 çocuğun katılımıyla yapılan bu çalışmada okulöncesi, ilkokul, ortaokul ve lise düzeyinde öğrencilerin doğa ile ilişkileri tespit edilmiştir. Araştırmanın bulgularına göre doğaya yönelik ilgisi en yüksek olan grup ortaokul öğrencileriyken en düşük grup lise öğrencileridir.

Kahyaoğlu ve Kırıktaş (2016) tarafından 198 ortaöğretim, 84 üniversite öğrencisi olmak üzere toplam 282 öğrenci ile doğanın metaforik tanımlamasına yönelik bir araştırma yapılmıştır. Bu araştırmanın bulgularına göre, ortaöğretim ve üniversite öğrencilerinin doğa kavramını orman, yeşil alan, ev, hayat, oksijen tüpü, cennet, sanat, özgürlük, gökkuşağı, canlı ve huzur olarak algıladıkları tespit edilmiştir.

Deniş Çeliker ve Akar (2015) ortaokul öğrencilerinin doğa kavramına ilişkin algılarını metaforlar yoluyla incelemiştir. Araştırma sonucunda ortaokul öğrencilerinin doğayı “yaşanılan yer”, “yaşam kaynağı”, “fedakâr”, “heyecan ve huzur veren”, “yol gösterici”, “vazgeçilmez bir değer”, “ders veren”, “renk”, “çeşitlilik içeren” olarak algıladığı görülmüştür.

4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu araştırmada doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek’e (2016, 190) göre doküman incelemesi araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizidir. Bu yöntemle doğa-çocuk ilişkisini içeren çocuk kitaplarının incelenmesi ve analiz edilmesi amaçlanmıştır.

4.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, nitel desende yapılandırılmış durum çalışmasıdır. “Durum çalışması, bir durum hakkında detaylı betimlemeler yapmak ve o durumu var olduğu şekliyle anlamak için kullanılır” (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak ve diğerleri, 2016, 264). Araştırmada çocuk kitaplarında doğa-çocuk ilişkisi durum olarak kabul edilmiş ve bu ilişkinin boyutları analiz edilmiştir.

4.2. Evren ve Örneklem

Türkiye’de yayımlanan çocuk kitapları bu araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Çocuk kitaplarının çeşitliliğinden dolayı ölçüt örnekleme yoluyla örneklem alınmıştır. Büyüköztürk’e göre ölçüt örnekleme; “Örneklemin problemle ilgili olarak belirlenen niteliklere sahip kişiler, olaylar, nesneler ya da durumlardan oluşturulmasıdır” (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak ve diğerleri, 2016, 92). Örneklem tür, içerik ve basım yılına göre sınırlandırılmıştır.

4.3. Verilerin Toplanması

Doküman incelemesinde verilerin toplanacağı eserler kütüphanelerin veri tabanlarından ve yayınevlerinin internet sitelerinden belirlenmiştir. Öncelikle doğa ile alakalı olduğu düşünülen çocuk kitaplarından bir liste(Ek.1) oluşturulmuştur. Listedeki kitaplar araştırmacı tarafından incelenmiş, araştırmada kullanılacak kitaplar şu ölçütlere göre belirlenmiştir:

- 2000 yılı itibariyle Türkiye’de şehirleşme oranı % 64,9’dur. 2018 yılında ise bu oran % 92.3 olmuştur (TÜİK, 2018). Türkiye’de şehirleşme oranının artmasıyla

birlikte çocukların köy yaşamına dâhil olamaması ve doğa ile ancak şehir imkânlarını el verdiği ölçüde etkileşime girmesi söz konusudur. Bu gerçeklikle birlikte gelişen çocuk edebiyatında da köy yaşamını ele alan çocuk kitaplarının yerini, yeni yaşam tarzı çerçevesinde, çevre duyarlılığı kazanma, evcil hayvan sahibi olma, turistik amaçla doğal mekânlara gitme gibi konuların işlendiği kitaplara bırakmıştır. Bu nedenle hikâyelerin ilk basımlarının 2000 yılı ve sonrasında yapılmış olması,

- Onur’a (2016, 238-239) göre 6-12 yaş çocuğu doğayı anlamaya çalışır. Bu yaşlarda çocuk, doğaya merak duymakta ve onu keşfetmek istemektedir. Orta çocuklukta doğal dünya karakterlerinden oluşan edebî ürünler çocuğu etkiler. Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı (TEMA, 2013) tarafından doğa-çocuk ilişkisine yönelik bir araştırma yapılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre doğaya yönelik ilgisi en yüksek olan grup ortaokul öğrencileriyken en düşük grup lise öğrencileridir. Bu araştırmanın bulgularından yola çıkılarak ortaokul çocuklarına hitap eden kitaplar olması,

- Hikâyelerin içeriğinde doğa-çocuk ilişkisine yer verilmesi,

- Hikâyelerde doğa elemanlarının özgün özellikleri ile çocuğun yaşamını etkilemesi.

Yukarıdaki özellikleri taşıyan otuz çocuk kitabı (Ek.2) satın alma ve kütüphanelerden ödünç alma yoluyla temin edilmiştir. Kitaplarda bulunan elli hikâye üzerinde araştırma sorularına cevap aranmıştır. Eserler araştırmacı tarafından okunmuş ve analiz edilmiştir.

4.4. Verilerin Analizi

Verilerin analizi iki aşamadan oluşmaktadır:

- Birinci aşamada betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Betimsel analiz, elde edilen verilerin önceden belirlenmiş temalara göre özetlenmesi ve yorumlanmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2016, 239). Bu çalışmada da çocuk kitaplarında yer alan “doğa-çocuk ilişkisi” betimlenmiştir.
- İkinci aşamada elde edilen bulgular, içerik analizi ile tekrar analiz edilmiştir. Yıldırım ve Şimşek’e (2016, 242) göre verilerin içerisinde saklı olabilecek gerçekleri ortaya çıkarmak için içerik analizinden faydalanılır. İçerik analizinde amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere

ulaşmaktır. Bu çalışmada da eserlerdeki doğa-ocuk ilişkisinin betimlendiği veri üzerinde içerik analizi uygulanarak bu ilişkinin boyutları kodlanmıştır. Kodlama sürecinde uzman görüşüne başvurulmuştur.

4.5. Araştırmanın Güvenirliği

Araştırmanın güvenirliğini artırmak amacıyla ilk okumadan sonra ilgili konu dâhilindeki bölümler, araştırmacı tarafından tekrar okunmuştur. Doğa-ocuk ilişkisinin betimlenmesi ve sınıflandırılması sürecinde uzman görüşü alınmıştır.

5. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırma soruları çerçevesinde ulaşılan bulgu ve yorumlara yer verilmiştir.

5.1. Araştırma Kapsamında İncelenen Çocuk Kitaplarında Çocuğun Etkileşimde Bulunduğu Doğa Elemanları

Bu bölümde araştırma kapsamında incelenen çocuk kitaplarında çocuk kahramanların hangi doğa elemanlarıyla etkileşimde bulunduğu tespit edilmiştir.

Tablo 1: Çocuk Kitaplarında Çocuğun Etkileşimde Bulunduğu Doğa Elemanları

Eser Adı		Doğa Elemanları						
		Hayvan	Bitki	Su	Toprak	Gökyüzü	Hava	Doğa Olayı
Havva ile Kaplumbağa		✓	✓					
Canı Sıkılan Çocuk Ege’de		✓	✓	✓	✓			
Gemici Dedem		✓	✓				✓	✓
Uçurtmam Kuşlardan Güzel	Uçurtmalarım Nerede		✓	✓			✓	
	Yasemin’in Dünyası	✓		✓			✓	
	Kızak Yeri						✓	
	Binlerce Güvercin	✓						
	Güvercin Avı	✓						

Tablo 1 –devam

Bisküvi Kutusundaki Martı		✓		✓				
Bir Gök Dolusu Güvercin		✓						
Advin Amazon’da		✓	✓	✓				
Penceredeki Kuş		✓					✓	
Kuş Kulesi	Son Tren	✓						
	Papatyalar	✓	✓				✓	
	Kasabalı Çocuk	✓					✓	
	Ayva Ağacı	✓	✓		✓			
	Kuş Kulesi	✓	✓					
Selo’nun Kuşları		✓						
Mor Benekli		✓						
Bizim Tombiş Taştan Hiç Anlamıyor		✓		✓			✓	
Gül Sokagının Dikenleri	Bir Şişe Mürekkep	✓						
	Deniz Kulübünde Balo	✓						
Levent Böcek Dedektifi		✓	✓					
Leyleklerin Gitme Zamanı		✓	✓		✓		✓	
Ormanda Saklambaç	Ormanda Saklambaç		✓	✓			✓	
	Fırtına			✓				
Kar Kuşları		✓					✓	

Tablo 1 –devam

Kuş Ağacı		✓					✓	
Harikalar Çiftliği		✓	✓			✓		
Kuşumuz Özgür	Pansiyonumuzun Serçesi	✓	✓					
	Kuşumuz Özgür	✓				✓		
	Çöp Cenneti							
Gökyüzü Sevinci		✓	✓		✓	✓	✓	
Son Çiçek			✓				✓	
Küçük Tay		✓	✓				✓	✓
Buzul Çağı		✓						✓
Maya'nın Ağacı		✓	✓					
Havaya Bak	Fırtına	✓					✓	
	Yıldız					✓		
	Yağmur						✓	
	Kar	✓					✓	
	Güneş	✓				✓		
	Bulut		✓				✓	
	Kuşlar	✓						
Şirin, Evcil Bir Balınam Var		✓						
Yelesi Rüzgâr	Yelesi Rüzgâr	✓					✓	
	Gökyüzünü Kuşlarla Paylaşmak	✓		✓				
	Barış Manço Parkı	✓						

Tablo 1 –devam

	Şaşkın Ördek	✓						
	Sis	✓					✓	
	İstanbul'un Güvercinleri	✓						
Gül Ağacı	Küçük Serçe	✓					✓	
	Başkanın Kuzusu	✓						
	Beklenmeye n Sağanak			✓			✓	✓
	Denize Bırakılan Balıklar	✓		✓				
	Gül Ağacı	✓	✓					
Uçamayan Kuş Baykuş		✓	✓				✓	

Araştırmanın bulgularına göre incelenen hikâyelerde çocuk kahramanlar, 47 hikâyede doğa elemanlarından “hayvan”larla etkileşimde bulunmuştur. Çocuklar, hayvanları sahiplenmiş ve onlarla beraber oldukları zamanlarda mutlu olmuştur.

Çocuk kahramanlar, 25 hikâyede doğa elemanlarından “hava” ile etkileşimde bulunmuştur. Yağmur, kar, çiy gibi hava unsurları çocuğun ilgisini çekmekte ve çoğu zaman çocuğa eğlenme imkânı sunmaktadır.

Çocuk kahramanlar, doğa elemanlarından “bitki” lerle 20 hikâyede etkileşimde bulunmuştur. Bu durum çocuğun doğaya yönelik ilgisinin belirtisidir. Çocuk güzel bir çiçek veya ağaç gördüğünde onu incelemekte, estetik heyecan duymaktadır. Bu bulgular, Şimşek (2002) ve Ayverdi'nin (1987) çocukların doğa ile ilgili estetik unsurlara yönelik tespitleriyle uyumaktadır.

Çocuk kahramanlar, doğa elemanlarından “su” ile 11 hikâyede etkileşimde bulunmuştur. Deniz, ırmak ve göl çocuk için eğlence ve haz mekânıdır. Bu sonuç Yavuzer'in (2012) suyun çocuklar için haz ve eğlence kaynağı olduğu görüşüyle örtüşmektedir.

Çocuk kahramanlar, 5 hikâyede doğa elemanlarından “gökyüzü” ile etkileşimde bulunmuştur. Ay, güneş, yıldız ve bulutlar çocuğun ilgisini çekmektedir. Çoğu hikâyede, özellikle yıldızların, çocukların hayal kurmasını sağladığı görülmüştür.

Çocuk kahramanlar, 4 hikâyede doğa elemanlarından “toprak” ile etkileşimde bulunmuştur. Toprağa dokunmak, toprağın üzerinde koşmak çocuk için eğlence ve haz kaynağı olarak görülmektedir.

Çocuk kahramanlar, 4 hikâyede doğa olaylarıyla karşılaşmıştır. Doğa olayları, sel ve çığ olarak çocuğun karşısına çıkmıştır. Bu durum, doğanın çocuk açısından korku unsuru olarak görülmesine sebep olmuştur. Doğa olaylarının gerçekleşmesi istenen bir durum olmamasına rağmen çocuk için bu olaylar isyan sebebi değildir.

5.2.Araştırma Kapsamında İncelenen Çocuk Kitaplarında Doğa-Çocuk İlişkisi

5.2.1.“Havva ile Kaplumbağa” Adlı Hikâyede Doğa –Çocuk İlişkisinin Betimlenmesi

Bu hikâyede, anne ve babası doğal yaşamın korunması ile ilgili projelerde çalışan küçük bir çocuğun doğaya yönelik izlenimleri anlatılmaktadır.

Elif’in, gökyüzüne baktığında kuşların havada çığlık çığlığa uçuşmalarını izlemesi ve heyecanlanmasından doğanın merak unsuru olduğu anlaşılmaktadır.

Elif’in kendini bazen göçmen kuşların yerine koyması, birlikte el ele tutuşup uçtuğunu, Afrika’dan Rusya’ya dünyayı baştan aşağı kat ettiğini hayal etmesi, doğanın hayal unsuru olduğunun ve çocuğun doğa ile özdeşim kurduğunun göstergesidir. Ayrıca Elif, deniz kaplumbağalarının sırtında farklı yerlere yolculuk yapmayı da hayal eder. Burada doğanın çocuk tarafından hayal unsuru olarak görüldüğü ve çocuğa keşif heyecanı yaşattığı anlaşılmaktadır.

Elif, yaralandığı için tedavi edilen leyleği izler. Gördükleri, çocukta hayvanlara yönelik acıma ve merhamet duygusu gelişmesini sağlar.

Yaralandığı için sürüsünden geride kalan leyleğin, ailesine ulaşabilmesi için Elif’in kumbarasındaki bütün parayı ona uçak bileti almak amacıyla harcayacak olması, çocuğun doğa için fedakârlık yaptığını göstermektedir.

Babasının, içgüdüsel özelliklerinden dolayı leyleklerin kendi kanatlarıyla uçarak yolunu bulması gerekliliğini anlatmasından sonra Elif, leyleğin kendi başına ailesine

ulaşmasına razı olur. Bu olaydan, çocuğun doğanın kanunlarını kabul ettiği anlaşılmaktadır.

Havva'nın kuşlara kışın nasıl geçeceğini sorması ve kuşların da ötüşünden Havva'ya cevap verdiğinin anlaşılması doğa ile iletişim içerisinde olunduğunu göstermektedir.

Elif, doğanın karşısında merak eden ve keşif heyecanı taşıyan konumdadır. Doğa (kuşlar) Elif'in hayal kurmasını sağlar. Elif'in bakıcısı Havva ise kuşlarla konuşabilen ve onların davranışlarını anlamlandırabilen biridir. Havva Elif'e, hayvanlarla konuşmayı başaranlara hayvanların zarar vermeyeceğini söyler. Elif de buna inanarak doğa ile iletişim kurmak için çabalar.

Elif, Havva'yı doğaya ait olması özelliği ile sever. Havva, çocuğun doğa unsurlarını fark etmesinde ve onlarla ilgili deneyim kazanmasında önemli bir konumdadır. Havva'yla birlikte tohum ekmek, bitkilerin topraktan çıkışını seyretmek Elif için parkta oynamaktan daha zevkli bir olaydır. Doğanın çocuk açısından eğlence unsuru olduğu görülmektedir.

Çocuk, insanların bir yerden bir yere taşınması ile hayvanların göç etmesi arasında benzerlik ilişkisi kurar. Elif, kendisinin kaybolduğunu ve Havva'nın artık onu bulamayacağını düşünür. Kaplumbağanın takip edilmesinde kullanılan yöntemlerin, kendisi için de geçerli olabileceğine inanır. Çocuğun doğa ile insan yaşamı arasında transfer düşüncesine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Kaplumbağanın gece kaybolmaması için Elif'in siyah giymeye razı olması, doğa için yapılmış fedakârlıktır.

Sağlam kabuklu ve güçlü olmasından dolayı hiç kimsenin kaplumbağaya kötülük yapamayacağını düşünen Elif, bu özelliklerinden dolayı kaplumbağaya hayran olmuştur.

Elif, kaplumbağanın yumurtaları ile buluşma anını bir eğlence olarak görmektedir.

Sırtlanların geceleri kamp çadırlarını basmasını Elif, önceleri kabul edemez. Babası, kendilerinin sırtlanların evinde olduklarını söyler. Bu, Elif'i doğanın kanunlarının olduğu ve bu kanunlara uymanın gerekliliği üzerine düşündürür. Sırtlanların kaplumbağa yumurtalarını yemesi karşısında, doğanın kanunlarına saygı duyulması gerekliliği fikri Elif'i rahatlatır. Çocuk, doğayı kanunlarıyla kabul etmiştir.

Kaplumbağa yavrusunun, yengeçlerin ve martıların saldırısına uğramadan denize ulaşabilmesi için Elif'in elinden geleni yapması ve onlar için endişelenmesi kaplumbağa yavrusunun Elif tarafından benimsendiğinin göstergesidir.

Elif'in; kendini kaplumbağanın sırtında, denizin derinliklerinde gezdiğini ve diğer hayvan dostları ile tanıştığını, konuştuğunu ve onların da kendini tanıdığını hayal eder. Çocuk açısından doğanın hayal ve canlandırma unsuru olarak görüldüğü anlaşılmaktadır.

Elif, yumurtadan çıkan küçük kaplumbağa yavrusunu sever ve onunla yaşamayı ister. Ayrıca küçük kız, kaplumbağa yavrusuna en sevdiği arkadaşı Havva'nın adını koyar. Doğanın çocuk tarafından sahiplenildiği ve sevildiği görülmektedir.

Elif, kaplumbağanın yumurtalarından ayrılmasına üzülür ve ağlar. Burada doğanın kanunları, çocuğun olumsuz duygular yaşamasına neden olmuştur.

Tablo 2: “Havva ile Kaplumbağa” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları

Eser Adı			
Havva ile Kaplumbağa	Merak Unsuru	Beceri Kazanma Alanı	Merhamet Odağı
	Hayal Unsuru (3)	Eğlence Unsuru (2)	Sahiplenme Unsuru (2)
	Heyecan Unsuru	Empatik Deneyim Kaynağı	Sevgi Unsuru (3)
	Özdeşim Unsuru	Fedakârlık Odağı (2)	Doğa Kanunlarını Kabul (2)
	Üzüntü Kaynağı	Transfer Ortamı	
	Keşif Unsuru	Hayranlık Uyandırıcı	Doğanın Dilini Anlama

İncelenen hikâyede çocuğun doğayla merak, heyecan, özdeşim unsuru olarak birer kez, sahiplenme, hayal ve eğlence unsuru olarak ikişer kez karşılaştığı görülmüştür. Doğa; üzüntü, empatik deneyim, keşif kaynağı ve beceri kazanma alanı olarak birer

kez, fedakârlık odağı olarak ikiye kez ve merhamet odağı olarak 1 kez ele alınmıştır. Sevgi unsuru olarak 3, hayranlık uyandırıcı ve transfer ortamı olarak birer kez ele alınmıştır. Çocuğun doğanın dilini anlamaya çalışması 1 kez ele alınırken doğanın kanunlarını kabul etmesi 2 kez ele alınmıştır.

5.2.2.“Canı Sıkılan Çocuk Ege’de” Adlı Hikâyede Doğa –Çocuk İlişkisinin Betimlenmesi

Bu hikâyede bir çocuğun yaz tatili için gittiği sahil kasabasında yaşadığı maceralar anlatılmaktadır.

Memo’nun safariye katılacağını söylemesi, arkadaşlarının aklına sivrisinekleri ve örümcekleri getirir. Bu durumu çocuklar “iğrenç” ve “pis” olarak nitelendirir. Burada doğa, çocuklar açısından tiksindirici duygular uyandırmıştır. Memo açısından vahşi hayvanlarla birlikte olmak “güzel bir macera” olarak görülmektedir.

Özgür’ü, Ege’ye anneannesi ve dedesinin yanına göndermek konusunda ikna etmek için ebeveynleri Ege’nin güzelliklerinden (kumsal, güneş, deniz ve yeşillik) bahsederler. Bu durum çocuk tarafından güzellik unsuru olarak görülmektedir.

Özgür, balık tutmak için çıplak ayaklarını iskeleden aşağıya bırakır. Ayaklarının ılık suya değmesi Özgür’ün hoşuna gider. Suyun, Özgür’ün parmak uçlarına değmesi ile haz verici konumda olduğu görülmektedir.

Balık tutmak, Özgür ve arkadaşları için bir eğlence, balık tuttuktan sonra ise onları yemek lezzet kaynağıdır.

İdil’in balık tutmak için solucanları kullanması, Can ve Özgür tarafından “iğrenç” olarak nitelendirilir. Bu durumda doğa, çocuk açısından “tikindirici” olarak görülmektedir.

Özgür, sofrada bürülceyle karşılaşır ve onu tanımaya çalışır. Doğanın çocuğun merak duygularını harekete geçirici konumda olduğu görülmektedir.

Özgür’ün deniz suyunu “cam”, kumu ise “altın tanesi” olarak nitelemesinde doğanın çocuk açısından estetik heyecan kaynağı olduğu görülmektedir.

Özgür ve arkadaşlarının denizde yüzüp su topu oynamaları, kumsala çıkıp kumdan kaleler yapmaları doğanın oyun ve eğlence aracı olarak kullanıldığını göstermektedir.

Özgür ve arkadaşlarının vatandaşların kumsaldan yararlanma haklarını korumak için verdikleri mücadele, doğayı çevre eğitiminin bir parçası olarak karşımıza çıkarmaktadır.

Özgür’ün deniz kabuklarının büyüklüğü hakkında düşünmeye başlaması, deniz kabuklarının çocuğun merak duygusunu harekete geçirdiğinin göstergesidir.

Özgür’ün Can’ın omuzlarında bir tarantula gördüğünü söyleyerek şaka yapması, Can’da korku duygularını harekete geçirmiştir. Burada doğa, eğlence unsuru olduğu gibi korku unsurudur.

Tablo 3: “Canı Sıkılan Çocuk Ege’de” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları

Eser Adı		
Canı Sıkılan Çocuk Ege’de	Merak Unsuru (2)	Çevre Eğitiminin Parçası
	Tiksindirici (2)	Doğayı Koruma
	Haz Verici	Korku Kaynağı
	Eğlence Unsuru (2)	Lezzet Unsuru
	Estetik Haz Uyandırıcı	

Bu hikâyede doğa merak, eğlence unsuru olması yönüyle ikişer kez çocuğun etkileşimde bulunduğu bir varlıkken tiksindirici olması yönüyle de 2 kez çocuğun karşısına çıkmıştır. Haz verici, lezzet unsuru, estetik haz uyandırıcı, çevre eğitiminin parçası ve korku unsuru olarak birer kez çocukla etkileşime girilmiştir. Doğayı koruma etkileşimi ise 1 kez gerçekleşmiştir.

5.2.3. “Gemici Dedem” Adlı Hikâyede Doğa –Çocuk İlişkisinin Betimlenmesi

Bu hikâyede, hayatının büyük bir bölümünü gemici olarak geçirmiş yaşlı bir adam ve torununun birlikte yaşadıkları yaşam deneyimlerine yer verilmiştir. Yaşlı adam, kendi deneyimlerini çocuğa aktararak çocukta doğaya yönelik farkındalık gelişimini sağlamıştır. Doğa, çocuğun ilgisini çeken bir unsurken daha sonra dedesi ile buluşabileceği ortak bir nokta olmuştur.

Kar, çocuk tarafından misafir olarak görülür. Çocuk, kiraz ağacını bir dost olarak kabul eder. Onun adını Pakize olarak belirler ve her canı sıkıldığında ağaçla konuşmaya başlar. Ağacın silkinmesi, rüzgârda yapraklarının hareket etmesi gibi değişimlerinin çocuk tarafından anlamlandırıldığı ve ağacın çocuğu etkilediği görülmektedir. Burada doğa, çocuk tarafından kişileştirilmiştir.

Çocuk, resim yapmak için ormanda yaşlı bir ağacın kovuğunda yaşayan sincap ailesini hayal eder. Ayrıca bu hayali tamamlamak için kışı, gökyüzünü ve bulutları da hayal eder. Burada doğanın çocuk açısından ilham kaynağı ve hayal unsuru olduğu görülmektedir.

Yaşlı adam, hayatının büyük bir bölümünü denizde geçirmiş eski bir gemicidir. Adam, gemicilerin gemi ve denize benzediğini söyler. Yaşlı adamın denizcilik hatıralarını anlatması ve denizle kurduğu iletişimi çocuğa aktarması, çocuğun denize olan hayranlığının gelişmesini sağlamıştır. Çocuk denizin, kuşların, bulutların ve güneşin bilgisini denizde yaşayarak öğrenmiştir. Çocuk bu durumda hem denize hem de yaşlı adama hayranlık duymuştur.

Çocuk, hayallerinde denize, hırçın; kara, kıskanç; dalgalara, yarışmacı; maymuna, geveze gibi insana özgü özellikler yüklemiştir. Doğanın çocuk açısından, kişileştirme unsuru olduğu görülmektedir.

Fırtına, çocuğun en sevdiği arkadaşı olan gemici dedenin kulübesini yerle bir etmesine rağmen çocuk, fırtınaya karşı tepkisiz kalır ve ona öfke duymaz. Burada çocuğun doğanın kanunlarına saygı duyduğu görülmektedir.

Çocuk, gökyüzündeki yıldızlara bakarak dedesinin akıbeti hakkında akıl yürütür ve kayan yıldızlardan dedesinin hayatı ile ilgili endişe duyar. Kiraz ağacına, dedesinin hayatta olup olmadığını sorar. Dedesi hayatta ise çocuk, kiraz ağacının yapraklarını

hışırdatmasını ister. Hışırdayan yapraklardan dedesinin hayatta olduğunu çıkarır. Bu olayda doğanın çocuk için endişe kaynağı olduğu kadar yardım edici olduğu da görülmektedir. Ayrıca çocuk, doğayı kişileştirerek onunla etkileşime girmiş bu etkileşim sonucunda bir çıkarıma ulaşmıştır.

Tablo 4: “Gemici Dedem” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları

Eser Adı		
Gemici Dedem	Kişileştirme (3)	Doğa Kanunlarını Kabul
	Doğanın Dilini Anlama	Endişe Kaynağı
	Hayal Unsuru (2)	Çözümün Parçası
	Hayranlık Uyandırıcı	

Bu hikâyede doğa kişileştirme unsuru olarak 3 kez, hayal unsuru olarak 2 kez, endişe kaynağı, çözümün parçası, hayranlık uyandırıcı, doğanın dilini anlama ve doğa kanunlarını kabul unsuru olarak birer kez ele alınmıştır.

5.2.4. “Uçurtmam Kuşlardan Güzel” Adlı Eserde Doğa –Çocuk İlişkisinin Betimlenmesi

Bu kitap birden fazla hikâye içermektedir. On hikâyeden oluşan kitapta beş hikâyede doğa- çocuk ilişkisine rastlanmıştır.

“Uçurtmalarım Nerede?” yazarın kendi çocukluğunu anlattığı bir hikâyedir. Burada genel olarak çocuğun doğa karşısındaki izlenimleri ve bu izlenimlerin onda uyandırdığı duygular görülmektedir. Çocuğun okulda yaşadığı ne olursa olsun çocuk, içini dolduran rüzgâr ve bahçeyi dolduran gül kokularının ona her şeyi unutturduğunu ifade etmektedir. Burada serin esen rüzgâr ve gül kokuları çocuk için haz kaynağıdır. Çocuk serin rüzgârlı ilkbaharı bir dostun gelişi gibi görmekte ve baharı “dost” olarak nitelemektedir. Yemyeşil çam ağaçları ortasından akıp giden küçük, beyaz, temiz bir ırmağın olduğu dedesinin köyü, çocuk için tatilini geçireceği

bir yerdir. Söğüt dallarından at yapıp binmesinden doğanın çocuk için eğlence unsuru olduğu ve oyun aracı hâline geldiği anlaşılmaktadır.

“Yasemin’in Dünyası” adlı hikâyede olaylar engelli bir çocuğun gözünden anlatılmıştır. Çocuk pencere kenarına oturmuş sokağı seyrederken gece yağın yağmurdan dolayı dışarının çamur olduğunu görür. Bu durum çocuğun içini karartır ve çocuk tarafından “kasvetli” olarak nitelendirilir. Yasemin, dedesi ile dışarı çıkıp Kadıköy’de denizi ve sulara dalıp çıkan martıları görünce hayatı “güzel” olarak nitelendirmiştir. Burada çocuğun gördüklerinin çocukta önce karamsarlık duygularının yaşanmasına sebep olduğu hâlde daha sonra şaşkınlık, sevinç, hayret ve yaşama sevinci duygularını uyandırdığı görülmektedir.

“Kızak Yeri” adlı hikâyede Cemal adında bir çocuğun karlı bir günde yaşadığı maceradan bahsedilmektedir. Cemal, kar yağdığını gördüğünde ellerini sevinçle çırparak karın yağmasından duyduğu mutluluğu belli eder. Burada kar, Cemal’i heyecanlandıran bir konumdadır. Karın yağdığını gören Cemal’in dışarıya çıkmayı tasarlaması ve dışarı çıkmak için sabırsızlanmasından doğanın çocuk açısından eğlendirici ve heyecan verici bir konumda olduğu anlaşılmaktadır.

“Binlerce Güvercin” adlı hikâyede çocuk beyaz güvercinlere ısıklık çalıp onlarla oynar ve eğlenir. Burada doğa, eğlence unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Güvercin Avı” adlı hikâyede çocukların güvercini avlarken duydukları heyecan ve babalarının onlara verdiği öğüt anlatılmaktadır. Çocuklar güvercin yakalamayı ve onları kızartıp yemeyi eğlence hâline getirmişlerdir. Burada doğa, çocuk için eğlence unsuru olarak görülmektedir. Babalarının çocuklarına, yaptıkları şeyin yanlış olduğunu anlatmasından sonra çocuklar güvercinleri gökyüzüne salarlar. Çocuklar bunu yaparken kendi özgürlüklerinin kısıtlandığı durumda hangi duygular içerisinde olabileceklerini düşünerek güvercinleri özgür bırakırlar. Burada doğa, çocuk açısından empatik düşünmenin ve deneyimin bir parçasıdır.

Tablo 5: “Uçurtmam Kuşlardan Güzel” Adlı Eserde Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları

Eser Adı				
Uçurtmam Kuşlardan Güzel	Uçurtmam Nerede	Haz Verici	Kişileştirme Unsuru	Eğlence Unsuru
	Yasemin’in Dünyası	Karamsarlık Unsuru	Hayret Verici Güzellik Kaynağı	Mutluluk Unsuru
	Kızak Yeri	Mutluluk Unsuru	Eğlence Unsuru	Heyecan Unsuru
	Binlerce Güvercin	Eğlence Unsuru		
	Güvercin Avı	Eğlence Unsuru	Empatik Deneyim Kaynağı	Doğa Kanunlarını Kabul

“Uçurtmam Nerede” adlı hikâyede doğa haz verici, kişileştirme ve eğlence unsuru olarak birer kez ele alınmıştır.

“Yasemin’in Dünyası” adlı hikâyede doğa karamsarlık unsuru, hayret verici, güzellik kaynağı ve mutluluk unsuru olarak birer kez ele alınmıştır.

“Kızak Yeri” adlı hikâyede doğa mutluluk, eğlence, heyecan unsuru olarak birer kez ele alınmıştır.

“Binlerce Güvercin” adlı hikâyede doğa sadece eğlence unsuru olarak 1 kez ele alınmıştır.

“Güvercin Avı” adlı hikâyede doğa eğlence unsuru, empatik deneyim kaynağı olarak ve doğanın kanunlarını kabul çerçevesinde birer kez ele alınmıştır.

5.2.5.“Bisküvi Kutusundaki Martı” Adlı Hikâyede Doğa –Çocuk İlişkisinin Betimlenmesi

Bu hikâyede, küçük bir kızın yüzmeyi henüz öğrenememiş bir martıyı boğulmaktan kurtarma çabası anlatılmaktadır. Küçük kız, martının denizde can çektiğini

gördüğünde onu kurtarmak için denizin kıyısına gidip martı için yardım ister. Bu durum, çocuğun doğa karşısındaki hassasiyetini göstermektedir. Martıların yaşam alanı olan denizlerin, insanların çöpleri ve hastalık saçan mikropları ile doldurulması çocuk tarafından kabul edilebilir bir durum değildir.

İskeleye giden kız, yardım istemek için gittiği balıkçının yanında kovanın içinde çırpınan balıkları görünce içine o balıkları denize bırakma arzusu dolar. Çocuğun yardım isteme çabaları olumlu sonuçlanır. İskelede bulunanların çabalarıyla martı kurtarılır. Ona bir ad (Yampiri) vermiş olmasına rağmen çocuk, martıyı evcilleştirmek niyetinde değildir. Çocuğun amacı, martı uçabilecek güce ulaştığında onu tekrar denize bırakmaktır. Bu iki olayda da çocuğun doğa kurallarına saygısı ve doğa karşısındaki hassasiyeti görülmektedir.

Çocuk, bir ansiklopediden martının her şeyi yiyebileceğini öğrenir. Bu bilgidен yola çıkarak martının bu özelliği ile hayal kurar, martının kendisi ile yemek yediğini hatta çay içtiğini hayal eder. Ancak bu durumda bile martı, bir kafes içerisinde değil de gökyüzünde özgürce kanat çırpılmaktadır. Burada doğa, çocuk için hayal unsuru olduğu kadar saygı duyulması gereken, kendine özgü kuralları olan bir varlıktır.

Çocuk, elindeki sandviçten kopardığı parçalarla martıyı beslerken mutlu olur ve bunu bir eğlence hâline getirir. Burada doğa, çocuk açısından eğlence aracı olarak görülmektedir. Ayrıca doğaya yardım etmek, çocuk açısından mutluluk vericidir.

Tablo 6: “Bisküvi Kutusundan Çıkan Martı” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları

Eser Adı			
Bisküvi Kutusundaki Martı	Doğayı Koruma	Fedakârlık Odağı	Doğa Kanunlarını Kabul
	Hayal Unsuru	Eğlence Unsuru	Mutluluk Unsuru

Bu hikâyede doğa hayal, eğlence, mutluluk unsuru, fedakârlık odağı olarak ve doğayı koruma, doğanın kanunlarını kabul çerçevesinde birer kez ele alınmıştır.

5.2.6.“Bir Gök Dolusu Güvercin” Adlı Hikâyede Doğa –Çocuk İlişkisinin Betimlenmesi

Bu hikâyede bir çiftçi ailesinin çocukları olan Ayşe ve Mehmet’in bir çift güvercine sahip olma serüveni anlatılmaktadır. Güvercinler fiziksel görünüşleri ile (beyaz, güzel tüyler, paçalı, ibikli ve hotozlu) çocukları görsel olarak etkilemekte ve onlar için mutluluk kaynağı olmaktadır. Çocuklar, güvercinlerin gökyüzünde özgürce uçuş haklarının olduğunu kabul ederler. Bundan dolayı gökyüzünde uçmaya alışmış büyük güvercinleri evcilleştirmekten kaçınırlar.

İki kardeş, güvercinlerin sevgi ve özgürlük hakları olduğunu kabul eder. Ancak bir köpeğin Ayşe ve Mehmet’in üzerine saldırarak onlara zarar vermesi, çocukların köpekten korkmasına ve onu düşman olarak kabul etmelerine neden olur. Bu olaydan, doğanın çocuk tarafından “endişe kaynağı” olarak görüldüğü anlaşılmaktadır.

İki kardeşin özenle bakıp beslediği güvercinlerin kedi tarafından öldürülmesi ve çocukların bu durum karşısında büyük bir üzüntü yaşamaları, çocuğun doğadaki dengeyi oluşturan kanunlar karşısındaki çaresizliğinin örneğidir. Bu olayda doğa, üzüntü verici konumdadır.

Tablo 7: “Bir Gök Dolusu Güvercin” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları

Eser Adı			
Bir Gök Dolusu Güvercin	Mutluluk Unsuru	Korku Unsuru	Doğa Kanunlarını Kabul
	Endişe Kaynağı	Üzüntü Kaynağı	Çaresizlik Kaynağı

Bu hikâyede çocuğun doğa ile mutluluk, korku unsuru, endişe, çaresizlik ve üzüntü kaynağı olarak birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

5.2.7.“Advin Amazon’da” Adlı Hikâyede Doğa –Çocuk İlişkisinin Betimlenmesi

Bu hikâyede annesi ve babası arkeolog olan bir çocuğun Amazon seyahati anlatılmaktadır. Amazon, çocuk için farklı bitki ve hayvan türlerinin yer aldığı macera dolu bir yerdir. Çocuk, tatil planları yaparken Kuzey Kutbu’na gitmeyi, bir igloda kalmayı ve ren geyiklerinin çektiği kızaklara binmeyi hayal etmektedir. Burada doğa, çocuğun hayal kurmasını sağlayan bir araç olarak görülmektedir.

Amazon Nehri’nde nilüfer yapraklarının arasından sıyrılan bir kano ile yolculuk yapmak, balık tutmak; çocuk tarafından “eğlenceli bir macera” olarak nitelendirilmiştir. Advin, anakonda ve timsahların bulunduğu Amazon Nehri’nde yolculuk yapmayı bir macera filmi gibi görür. Çocuk, gördüğü manzara karşısında heyecanlanır ve estetik bir zevk duyar. Burada doğanın çocuk için macera ve eğlence unsuru olduğu ve onda estetik bir heyecan oluşturduğu görülmektedir.

Advin’in evcil maymunu olan Fora, bu yolculuk boyunca çocuğa eşlik eder. Maymun, Advin için ailenin bireylerinden biri gibidir. Ayrıca Advin, onu arkadaş olarak kabul etmiştir. Burada doğa, çocuk açısından bir sahiplenme unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır.

Advin ve Fora kanoda yolculuk yaparken Fora, bir mücevher kaçakçısının cebinden madalyon alır. Bu davranışıyla kaçakçıların yakalanmasını sağlar. Yaşanan olayda doğanın güvenlik açısından tamamlayıcı bir unsur olduğu görülmektedir.

Tablo 8: “Advin Amazon’da” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları

Eser Adı			
Advin Amazon’da	Macara Unsuru	Hayal Unsuru	Heyecan Unsuru
		Sahiplenme Unsuru	
	Estetik Haz Verici	Eğlence Unsuru	Çözümün Parçası
		Tamamlayıcı	

Bu hikâyede çocuğun doğa ile macera, hayal, sahiplenme, eğlence, heyecan unsuru olarak birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir. Tamamlayıcı ve çözümün parçası olarak da birer kez karşılaşmıştır.

5.2.8. “Penceredeki Kuş” Adlı Hikâyede Doğa –Çocuk İlişkisinin Betimlenmesi

Bu hikâyede kuşları ve ağaçları seven bir kız olan Ayça’nın yeni evlerine taşınması ve yeni yapılan sitenin, kuşları evinden etmesi anlatılmaktadır. Ayça her gün okula giderken mahallelerindeki küçük bir köpek olan Küpeli ona eşlik eder. Küpeli’den ayrılma düşüncesi Ayça’yı yeni evlerine taşınmaktan soğutur. Burada çocuğun doğayı sahiplendiği ve ona bağlandığı görülmektedir.

Ayça, yeni taşındığı evinde kendi odasına yerleşirken pencereden bakar ve gökyüzünü fark eder. Mavi ve geniş, uçsuz bucaksız bir maviliği gördüğünde bu manzaradan etkilenir. Çocuk, doğaya karşı hayranlık duyar. Doğaya karşı hayranlık, çocukta estetik haz oluşturmuştur.

Ayça, penceresinin pervazına konan kuşu rahatsız etmemek için dudaklarını bile kıpırdatmaz ve olduğu yerden hareket etmez. Burada çocuğun kuşu rahatsız etmemek için fedakârlık sergilediği görülmektedir.

Yeni taşındıkları evin, ağaçların kesilmesi ve kuşların yuvalarının bozulması sonucunda yapıldığını öğrenen Ayça, büyük bir huzursuzluk yaşar. Kendisinin, evsiz kalan bir kuşun yuvasında oturduğunu düşünür ve kuş ile empati kurar. Çocuk, çevre hassasiyeti ile doğayı kişileştirmiş ve empatik deneyim kazanmıştır.

Tablo 9: “Penceredeki Kuş” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları

Penceredeki Kuş	Sahiplenme Unsuru	Estetik Haz Uyandırıcı	Doğayı Koruma
		Fedakârlık Odağı	
	Hayranlık Uyandırıcı	Empatik Deneyim	Kişileştirme Unsuru
		Kaynağı	

Bu hikâyede çocuğun doğa ile sahiplenme unsuru, kişileştirme unsuru, estetik haz uyandırıcı, fedakârlık odağı, hayranlık uyandırıcı, empatik deneyim kaynağı olarak birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir. Doğayı koruma çerçevesinde ise bir kez karşılaşılmıştır.

5.2.9. “Kuş Kulesi” Adlı Eserde Doğa –Çocuk İlişkisinin Betimlenmesi

Bu eser altı hikâyeden oluşmaktadır. Beş hikâyede doğa-çocuk ilişkisine rastlanmıştır.

“Son Tren” adlı hikâyede dershaneye trenle gidip gelen iki çocuğun, Sinan ve İrem’in yanlış trene binme macerası anlatılmaktadır. İrem’in Nazlı adında bir kedisi vardır. Bu kedinin yavrularından birini Sinan’ a vermek istediğini söyler. Çünkü İrem kedi yavrusunun uzak bir yere gitmesinden ve onu görememekten korkar. Oysa kediyi Sinan’a verse yakın olduğu için onu istediği zaman görebilecektir. Sinan ise daha çok köpekleri sever. Önceden Kibar adında bir köpeği olmuştur. Ancak apartman dairesine taşındıklarında onu eski evlerinde bırakmak zorunda kalmışlardır. Sinan, bu köpeğini bırakmak zorunda kaldığı için üzgündür. Yaşanan olaylardan çocukların doğayı sahiplendiği ve doğanın çocuk açısından sevgi unsuru olduğu anlaşılmaktadır.

“Papatyalar” adlı hikâyede kaza geçirdiği için ayağı alçıya alınmış Pınar’ın günlük tutma alışkanlığı kazanma süreci ve bahar mevsimine yönelik izlenimleri anlatılmaktadır. Baharın gelmesi ve papatyaların açması Pınar için heyecan vericidir. Pınarın arkadaşları, ona papatya toplayıp getirir. Pınar papatya toplayamamasına üzülmesine rağmen papatyaları gördüğü için sevinir. Doğa, çocuk açısından heyecan ve mutluluk vericidir. Ayrıca çocuğun doğaya yönelik sevgi beslediği anlaşılmaktadır.

Pınar, günlüğüne evlerinin balkonundan görebildiği kadarıyla doğaya yönelik izlenimlerini yazar. Ormanın yeşilliği, kuşların cıvıltısı ve havanın serinliği çocukta estetik heyecan oluşturur.

Çocuk, kuşlar için pencere kenarına ekmek bırakır. Pınar günlüğüne, kuşların ekmek kırıntılarını yerken cıvıdamaları, uçmaları, sıçramaları ve ufacık olmalarının kendisinde güzel duygular uyandırdığını hatta onları eline alıp sıkamak istediğini yazar. Çocuğun doğaya yönelik merhamet duygusu taşıdığı, onu sevdiği ve onunla

eğlendiği anlaşılmaktadır. Çocuk, kuşları eline alıp sıkmak istese de kuşların çok hassas ve küçük olmasından dolayı onlara zarar verme endişesiyle onları eline almaz. Çocuğun doğanın kanunlarını kabul ettiği ve kendi eğlencesinden fedakârlık ettiği anlaşılmaktadır.

Pınar, dışarı çıkamadığı için evde yapacak bir şeyler arar. Doğayı çok sevdiği için doğa ile ilgili ansiklopediler okur. Doğanın çocuk açısından ilgi çekici olduğu görülmektedir.

“Kasabalı Çocuk” adlı hikâyede yaşlı annesiyle misafirlığe giden bir kadının küçük bir çocuk olan Hasan ile tanışması ve birlikte yaşadıkları olaylar anlatılmaktadır. Resim yapma yeteneğine sahip olan Hasan ırmakları, ağaçları ve güneşi resimlerine yansıtır. Doğanın çocuk açısından ilgi çekici olduğu görülmektedir.

Misafirler, kapıda oturan köpekten korkmalarına rağmen Hasan elini köpeğin başına koyarak onun sakinleşmesini sağlar. Köpek, çocuk için güvenlik açısından tamamlayıcı olduğu için sahiplenilmiştir. Ancak çocuk, köpek ile yakın bir etkileşim içerisinde değildir. Çocuğun doğanın dilini anladığı anlaşılmaktadır.

Hasan, misafir kadına kar yağmasını istediğini söyler. Çünkü kar yağdığında kardan adam yapmak istemektedir. Doğanın çocuk açısından eğlence unsuru olduğu anlaşılmaktadır.

“Ayva Ağacı” adlı hikâyede annesiyle birlikte akrabasının çiftliğine giden küçük bir kızın doğaya yönelik izlenimleri anlatılmaktadır.

Ezgi, küçük kuzuların koyunlarla birlikte çimlerin üzerinde gezindiğini görünce çok şaşırır. Ayrıca bahçedeki çeşitli ağaçlar, çocukta hayranlık duygusu uyandırır. Çocuk, köpekleri gördüğünde önce korkar daha sonra onların zarar vermediğini gördüğünde köpeklerin başını okşar. Çocuğun doğa ile etkileşim içerisinde olduğu görülmektedir.

Çocuk, bahçeyi gezerken ev sahibi Ezgi’ye ağaçların isimlerini ve özelliklerini anlatır. O da anlatılanları merakla dinler. Çocuk gördükleri ve duydukları karşısında doğaya daha çok hayranlık duygusu besler. Doğa, ona keşif heyecanı yaşatır. Özellikle ayva ağacı çocuğu çok etkiler. Çocuk, ağacın yapraklarına dokunur ve çiçeklerini okşar. Çocuk, doğa ile etkileşime girer. Gördükleri, çocukta estetik haz

uyandırır. Ezgi, uğur böceğini ilk olarak burada görür. Merakla annesine bu böceğin adını sorar ve onu uzun süre izler. Karıncaları gördüğünde “Ağustos Böceği İle Karınca” hikâyesini hatırlar, kulakları ağustos böceğinin sesini arar.

Çocuk bahçede toprağı çapalar. Nemli toprak, çocuğun ellerine bulaşır ve hoşuna gider. Ezgi gün boyu toprakla, çimlerle oynar, koşar, çiçek toplar. Doğanın çocuk açısından eğlence ve haz kaynağı olduğu kadar beceri kazanma kaynağı olduğu da görülmektedir.

Ezgi, bu deneyimden sonra ayva ağacı yetiştirmeyi hayal eder. Onunla ilgili geleceğe dair planlar yapar. Resim dersinde ayva ağacı çizer. Tek amacı ziraat mühendisi olmaktır. Bunun için çok çalışması gerektiğini bilir ve aklına karıncalar gelir. Doğanın çocuk açısından hayal unsuru olduğu kadar özdeşim unsuru olduğu anlaşılmaktadır.

“Kuş Kulesi” adlı hikâyede köyden kente göç etmek zorunda kalmış bir çocuğun köy yaşamına özlemi ve o yaşamı şehirde bulma çabası anlatılmaktadır. Mustafa, köyündeki kuzuları, inekleri, atları, domatesleri, fasulyeleri özler. Özellikle fasulyenin sarmaşık gibi babasıyla birlikte diktiği sırıklara sarılışını gün gün hayranlıkla izlediği zamanları özler. Afiyetle yediği hindi yumurtalarının tadı ise hâla damağındadır. Doğanın çocuk açısından önce hayranlık, eğlence ve lezzet unsuruyken daha sonra özlem kaynağı olduğu anlaşılmaktadır.

Mustafa ve ailesinin taşındığı mahallede bir zeytinlik vardır. Çocuklar oraya oyun oynamak için giderler. Mustafa da mahalledeki sıkıcı ortamdaki uzaklaşmak için sık sık o zeytinliğe giderek yaşlılarıyla oyun oynar. Bir gün arkadaşları Mustafa’yı zeytinlikte bırakarak başka bir yere gitmeye karar verirler. Mustafa da onları takip eder. Çocuklar bir ormana girerler. Mustafa ormanda daha önce hiç görmediği ağaçlar görür. Ormanın görüntüsü gizemli bir hava taşımaktadır. Takip edilen çocuklar, küçük bir derede oyun oynayıp kuşları taklit etmeye başlarlar, kelebeklerin peşinden koşarlar. Doğanın çocuk için gizem ve eğlence kaynağı olduğu anlaşılmaktadır. Çocuklar bir düzlükte bulunan kulübeye ulaştıklarında kulübeye girip çıkarlar. Yavru bir kuşu besleyerek yuvasına yerleştirirler. Çocuklar daha önce bu kuşu bulup yuvasına yerleştirmişlerdir. Doğanın fedakârlık ve merhamet odağı olduğu görülmektedir.

Tüm bu olanları uzaktan izleyen Mustafa, arkadaşları gittikten sonra kuleye girer. Kulenin kozalaklarla dolu olduğunu görür. Daha sonra oradan ayrılmak ister ancak yolunu kaybetmiştir. Kaybolduğu için korksa da kuşlar, ağaçlar ve kule çocuğa güvenli bir sığınak olarak görünür. Geceyi orada geçirir. Kuşlarla, ağaçlarla ilgili hayaller kurar, rüyalar görür. Doğanın çocuk için eğlence ve hayal unsuru olduğu görülmektedir.

Tablo 10: “Kuş Kulesi” Adlı Eserde Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları

Eser Adı				
Kuş Kulesi	Son Tren	Sahiplenme Unsuru		Sevgi Unsuru
	Papatyalar	Heyecan verici	Estetik Haz Kaynağı	Merhamet Odağı
		Mutluluk Verici	Doğanın Kanunlarını	Fedakârlık Odağı
		Sevgi Unsuru (3)	Kabul	İlgi Çekici
	Kasabalı Çocuk	İlgi Çekici	Sahiplenme Unsuru	Doğanın Dilini Anlama
		Tamamlayıcı Unsur		Eğlence Unsuru
	Ayva Ağacı	Hayret Verici	Korku Unsuru	Etkileşim Unsuru (2)
		Hayal Unsuru		Özdeşim Unsuru
		Hayranlık Uyandırıcı (2)	Estetik Haz Verici (2)	Keşif Kaynağı
		Merak Unsuru	Eğlence Unsuru	Beceri Kazanma Alanı
	Kuş Kulesi	Hayranlık Uyandırıcı	Eğlence Unsuru (4)	Özlem Kaynağı
		Lezzet Unsuru	Taklit Unsuru	Merhamet Odağı
		Hayal Unsuru		Güvenli Sığınak

Tablo 10 - devam

		Gizem Kaynağı	Fedakârlık Odağı	Korku Unsuru
--	--	---------------	------------------	--------------

“Son Tren” adlı hikâyede çocuğun doğayla sahiplenme ve sevgi unsuru olarak birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

“Papatyalar” adlı hikâyede çocuğun doğayla heyecan, mutluluk, ilgi unsuru olarak birer kez; sevgi unsuru olarak 3 kez; merhamet ve fedakârlık odağı, estetik haz kaynağı olarak birer kez; doğanın kanunlarını kabul çerçevesinde 1 kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

“Kasabalı Çocuk” adlı hikâyede çocuğun doğayla sahiplenme, eğlence, unsuru olarak; tamamlayıcı ve doğanın dilini anlama çerçevesinde birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

“Ayva Ağacı” adlı hikâyede çocuğun doğayla hayal, korku, özdeşim, merak ve eğlence unsuru olarak birer kez; hayranlık uyandırıcı, estetik haz verici olarak ikişer kez; keşif ve beceri kazanma alanı olarak birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir. Hayret vericilik ve doğanın dilini anlama açısından da çocuk, birer kez doğa ile etkileşimde bulunmuştur.

“Kuş Kulesi” adlı hikâyede çocuğun doğayla lezzet, hayal, taklit, korku unsuru olarak birer kez; hayranlık uyandırıcı, gizem kaynağı, fedakârlık odağı, özlem kaynağı, merhamet odağı güvenli sığınak olarak birer kez; eğlence unsuru olarak 4 kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

5.2.10. “Selo’nun Kuşları” Adlı Hikâyede Doğa –Çocuk İlişkisinin Betimlenmesi

Bu eser on iki hikâyeden oluşmaktadır. Doğa-çocuk etkileşiminin ele alındığı tek hikâye olan “Selo’nun Kuşları” nda çocuk, kuşları vurmaya bir eğlence olarak görür. Ayrıca kuş vurmak için kullandığı sapanın kızılçık dalından yapılmış olması, bu dalın özelliklerinin çocuk tarafından bütün ayrıntılarıyla bilinmesinden doğanın bir eğlence aracı olarak kabul edildiği anlaşılmaktadır.

Selo, kızılıcak ağacı ve kuş türleri hakkında oldukça bilgili ve bu konuya meraklıdır. Bu merakını ise kuş vurma eğlencesi için kullanmaktadır. Doğanın çocuk tarafından ilgi çekici olduğu görülmektedir.

Selo'nun bu eğlencesi onun en yakın arkadaşı olan isimsiz kahramanı özendirir. Ancak burada kahramanın annesi kuş vurmanın yanlış olduğunu söyler ve Selo'ya tepki gösterir. Merhamet ve acıma duyguları bir büyüğün ağzıyla (anne) Selo'ya özenen arkadaşına aktarılır. Ancak hikâyede bu telkinin olumlu bir etki oluşturduğuna dair herhangi bir ipucuna rastlanmamıştır.

Tablo 11: “Selo’nun Kuşları” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları

Eser Adı			
Selo’nun Kuşları	Eğlence Unsuru	Merak Unsuru	İlgi Çekici

Bu hikâyede çocuğun doğa ile eğlence, merak unsuru ve ilgi çekici olarak birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

5.2.11. “Mor Benekli” Adlı Hikâyede Doğa –Çocuk İlişkisinin Betimlenmesi

Bu hikâyede Ahmet adında bir çocuğun küçük bir kuzuyu sahiplenmesi ve kuzuyla yaşadığı macera anlatılmaktadır. Kuzu doğmadan önce babası, Ahmet’e yeni doğacak olan yavrunun kendisine verileceğini söyleyince çocuk çok sevinir. Çocuk, kuzunun doğumunu heyecanla bekler ve doğar doğmaz ona bir isim vermeyi düşünür. Kuzu doğduğunda ona “Mor Benekli” adını verir ve vaktinin büyük bir bölümünü onunla geçirir. Doğa, çocuk için önce merak unsuruyken; kuzu doğduktan sonra heyecan ve sahiplenme unsuru olmuştur.

Mor Benekli, büyüüp sürüye katılacak olgunluğa ulaştığında Ahmet’in babası Mor Benekli’nin çobana teslim edilmesi gerektiğini söyler. Ahmet, bu karardan pek hoşlanmasa da kuzunun gelişimi için onun sürüye katılmasına razı olur. Bu olayda çocuğun doğayı sahiplendiği anlaşılmaktadır. Ancak bu sahiplenmenin doğa kanunlarını kabul çerçevesinde gerçekleştiği görülmektedir.

Ahmet, Mor Benekli’yi çayırdan almaya giderken karanlıkta gördüğü şekilleri kurt ve ayıya benzetir, onlardan korkar. Burada görülen şekiller çocuk tarafından gerçek olarak algılandığından çocuğun verdiği tepki, doğaya verilen tepki olarak nitelendirilebilir. Dolayısıyla burada doğa, çocuk tarafından korku unsuru olarak görülmüştür.

Tablo 12: “Mor Benekli” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları

Eser Adı			
Mor Benekli	Sahiplenme Unsuru	Mutluluk Unsuru	Doğa Kanunlarını Kabul
	Korku Unsuru		Heyecan Unsuru

Bu hikâyede çocuğun doğa ile sahiplenme, korku, mutluluk, heyecan unsuru ve doğa kanunlarını kabul çerçevesinde birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

5.2.12. “Bizim Tombiş Taştan Hiç Anlamıyor” Adlı Hikâyede Doğa –Çocuk İlişkisinin Betimlenmesi

Bu hikâyede Memo adında bir çocuğun çakıl taşı karşısında duyduğu heyecan anlatılmaktadır. Memo, bu heyecanını arkadaşı Tombiş ile paylaşmak ister. Oysa bir çakıl taşı Tombiş için hiçbir şey ifade etmemektedir. Hikâyede hayvanlar kişileştirilmişken çakıl taşı kendisi olma özelliğiyle kahramanın karşısındadır.

Memo, havanın pırıl pırıl ve denizin temiz olmasından yola çıkarak gününün güzel geçeceğini düşünmüştür. Doğanın çocuk açısından umut verici olduğu görülmektedir. Çocuk, sahilde yürürken bir çakıl taşı görür ve onu zevkle incelemeye koyulur. Taşın üzerindeki mavi çizgilerin güneşin altında parıldaması, çocuğa estetik zevk verir. Ayrıca çocuk, taşın üzerinde mavi çizgiler olduğunu gördüğünde ve taştan okyanusun sesini duyduğunda keşif heyecanı yaşayarak sevinçle zıplar. Bu sevincini martı, kaplumbağa, tavşan ve kuşla paylaşır. Onların her biri taşın farklı bir özelliğini (üzerinde dalgaların sesinin olması, pürüzsüz olması, suya atıldığında

çevresinde düzgün daireler oluşturması) söyler. Çocuk, duydukları karşısında taş hayran olur ve onu daha çok sahiplenir. Hikâyede çocuğun doğaya yönelik keşif heyecanı taşıyan, keşfettikleri karşısında estetik zevk duyarak doğaya hayranlık duyguları besleyen konumda olduğu görülmektedir.

Tablo 13: “Bizim Tombiş Taştan Hiç Anlamıyor” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları

Eser Adı			
Bizim Tombiş Taştan Hiç Anlamıyor	Heyecan Verici	Umut Verici	Keşif Kaynağı
	Kişileştirme Unsuru	Hayranlık Uyandırıcı	Mutluluk Unsuru
		Sahiplenme Unsuru	

Bu hikâyede çocuğun doğa ile heyecan, umut, hayranlık, sahiplenme, mutluluk, kişileştirme unsuru ve keşif kaynağı olarak birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

5.2.13.“Gül Sokağı’nın Dikenleri” Adlı Eserde Doğa –Çocuk İlişisinin Betimlenmesi

Bu eser birden fazla hikâyeden oluşmaktadır. İki hikâyede doğa çocuk ilişkisine rastlanmıştır.

“Bir Şişe Mürekkep” adlı hikâyede Mert ve kardeşi Eda’nın balıkları sahiplenme süreci ve onlara daha iyi bir ortam hazırlama çabaları anlatılmaktadır. Dayısı, Mert’e küçük bir akvaryumda balık hediye eder. Mert, balıkları görünce heyecanla bir çığlık atar ve dayısına teşekkür eder. Eda da bu balıkları çok sever ve abisiyle birlikte onlara Hercai ve Portakal isimlerini verirler. Burada doğanın çocuğa mutluluk verdiği ve çocuk tarafından sahiplenildiği görülmektedir.

Eda, artık vaktinin büyük bir bölümünü bu balıkları izlemekle geçirmektedir. Ancak bir gün balıkların yaşam alanlarının deniz olduğunu, onları akvaryumda tutmanın haksızlık olduğunu düşünür ve bu düşüncesini abisine açıklar. Abisinin evde olmadığı bir gün Eda, akvaryumu denize benzetmek için akvaryumun içine mürekkep döker. Ancak balıklar ölür. Bu durumda suçluluk duygusu yaşayan küçük kız günlerce ağlar. Abisi Mert, onu mutlu etmek için kardeşine yeni balıklar alır. Küçük kız bu balıkları sahiplenir. Bu hikâyede çocuğun doğa kanunlarının farkında olmasına rağmen ona sahip olmaktan vazgeçmediği görülmektedir. Çocuk, doğaya meraklıdır. Canlılara yönelik suç işlediğinin farkında olan çocuk, doğaya karşı suçluluk hissetmektedir.

“Deniz Kulübünde Balo” adlı hikâyede Gizem adında küçük bir kızın hayatındaki izlenimleri ve arkadaşı Ayla ile yaşadığı küçük bir kırgınlık anlatılmaktadır. Gizem, balkondan dışarıyı seyrederken minik bir kelebeğin sardunyanın çiçeğine konduğunu görür. Kelebeğin kanatlarındaki renkler ve desenlere hayranlıkla bakar. Küçük kız, kollarını açarak kendi çevresinde dönmeye başlar. Çocuğun doğa karşısında estetik bir zevk ve hayranlık duyduğu, doğayı taklit etme çabasında olduğu görülmektedir.

Tablo 14: “Gül Sokağının Dikenleri” Adlı Eserde Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları

Eser Adı				
Gül Sokağının Dikenleri	Bir Şişe Mürekkep	Sahiplenme Unsuru	Heyecan Unsuru	Eğlence Unsuru
		Sevgi Odağı		Suçluluk Nedeni
		Mutluluk Unsuru	Doğa Kanunlarını Kabul	
	Deniz Kulübünde Balo	Hayranlık Uyandırıcı	Taklit Unsuru	Eğlence Unsuru
			Estetik Haz Verici	

“Bir Şişe Mürekkep” adlı hikâyede çocuğun doğayla sahiplenme, sevgi, mutluluk, heyecan, eğlence, suçluluk, merak unsuru ve doğa kanunlarını kabul çerçevesinde birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

“Deniz Kulübünde Balo” adlı hikâyede çocuğun doğayla hayranlık, taklit, eğlence unsuru ve estetik haz verici olarak birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

5.2.14.“Levent Böcek Dedektifi” Adlı Hikâyede Doğa –Çocuk İlişkisinin Betimlenmesi

Bu hikâyede Levent adında bir çocuğun ve arkadaşlarının ağaçları zararlı bir böcekten kurtarma macerası anlatılmaktadır. Kasabadaki ormanlık alanları inşaat alanı hâline getirmek isteyen bir firma, ağaçların bulunduğu bölgelere zararlı bir böcek bırakır. Levent ve arkadaşları ise ormanlık alanlarının yok olmaması için bu çetenin planlarını ortaya çıkarırlar.

Ağaçlarının zararlı bir böcek yüzünden kesildiğini gören Levent ve ailesi büyük bir üzüntü duyar. Kasabalarındaki diğer ağaçların kesilmemesi için çocuk, dua etmiştir. Burada, çocuğun doğayı sahiplendiği ve korumaya çalıştığı görülmektedir.

Osman, böceklerden çok korkan bir çocuktur. Ancak diğer ağaçların da böcek yüzünden kesilmemesi için o da ağaç kurtarma operasyonuna katılır. Doğa elemanlarından böcek, çocuk açısından korku unsurudur. Ancak çocuk, doğayı kurtarmak için bu korkusunu yenmiştir. Bu olayda çocuğun doğa için fedakârlık yaptığı görülmektedir.

Ağaçların böceklerden temizlenmesi için kasabaya orman mühendisi tarafından ağaçkakan getirilir. Ancak bu ağaçkakanlar sesleriyle etrafa rahatsızlık verirler. Burada bir doğa elemanının çocuk tarafından “rahatsız edici” olarak nitelendirildiği görülmektedir.

Tablo 15: “Levent Böcek Dedektifi” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları

Eser Adı			
Levent Böcek Dedek- tifi	Sahiplenme Unsuru	Doğayı Koruma	Dua Sebebi
	Korku Unsuru	Fedakârlık Odağı	Rahatsız Edici

Bu hikâyede çocuğun doğa ile sahiplenme, korku unsuru ve fedakârlık odağı, dua sebebi olarak birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir. Doğayı koruma ve rahatsız edicilik çerçevesinde 1 kez karşılaşmıştır.

5.2.15. “Leyleklerin Gitme Zamanı” Adlı Hikâyede Doğa –Çocuk İlişisinin Betimlenmesi

Bu hikâyede yıllar sonra köyüne misafir olarak gelen bir adamın, çocukluğunda yaşadığı olaylar anlatılmaktadır. Selim Ali, Yusuf, Faruk, Halil ve Sinan adlı kahramanlarla köy yaşamında çocuk olmak, ele alınmıştır.

Çocuklar, leyleklerin köye gelmesini merakla bekler. Her gün leyleklerin konakladığı yere bakarak onların gelip gelmediğini kontrol ederler. Burada doğanın çocuk açısından merak unsuru olduğu görülmektedir.

Ekinlerin arasındaki gelincikler, sınırlardaki sarıçiçekler, hardallar ve çocuğun bedenine vuran bahar rüzgârı, çocukta uçma hissi uyandırır. Ekinlerin arasında koşmak, çocukta güzellik duygusunu uyandırarak ona estetik haz vermiştir. Çocuk, kırlangıç sürüsünün içine daldığında önce korkar. Ancak daha sonra onlara kendilerini sevdiğini haykırır. Doğanın çocuk açısından korku unsuru olduğu kadar sevgi unsuru da olduğu görülmektedir.

Çocuk, leylekleri gördüğünde kalbi hızla çarpmaya başlar. Leylekleri ilk gören olmak çocuk tarafından “onur verici” olarak nitelendirilmiştir.

Çocuk, taze erikleri çok sevmekte ve içi sulu hoş kısırtılı oluşundan dolayı “çekici” olarak nitelemektedir. Doğanın lezzet unsuru olarak görüldüğü anlaşılmaktadır.

Köyün bataklığı, çocuklar için hakkında efsaneler anlatılan, ilginç tecrübelerin yaşandığı ve yaban karpuzlarının, çeşit çeşit kuş türlerinin bulunduğu vazgeçilmez bir mekândır.

Çocuk, leyleklerin hiçbir yere bağlanmadan kentlerin ve denizlerin üzerinden uçabilmesini arkadaşlarına, hayranlıkla anlatır. Hüseyin de leylek olmak istediğini söyler. Çocuk, doğayı kişileştirmiş ve ona özenmiştir. Doğanın çocuk açısından hayranlık unsuru olduğu görülmektedir.

Sinan'ın ayaklarının altında ezilen otların yumuşaklığı, başının üstündeki bulutlar ve yüzüne vuran tatlı rüzgâr, çocuk tarafından “baş döndürücü” olarak nitelendirilmiştir. Sinan ve arkadaşı Hüseyin'e at arabasında; sıcak gökyüzünün altında yeşil çayırlar, bulut gölgeleri ve dev dikenler arasında yolculuk yapmak haz vermiştir. Çocuklar estetik bir heyecan duymuşlardır.

Çocuklar, lastik pabuçlarını ellerine alıp ipeksi ve sıcak tozların arasında yürür. Tozlara basınca “pof” sesinin çıkması çocukta haz uyandırır. Sinan ve arkadaşı Hüseyin, çakmak taşlarını birbirine sürtünce çıkan ses; çocukların içini gıdıklar. Taşlar, çocuklarda hoş ve kaygan bir duygu uyandırır. Doğanın çocuk için eğlence ve estetik heyecan kaynağı olduğu görülmektedir. Ayrıca çocuklar çakmak taşı ile oynayarak doğayı eğlence unsuru hâline getirmişlerdir.

Bir leyleğin avcılar tarafından vurulup öldürülmesi, çocukların üzülmeye sebep olur. Çocuk, doğayı kendi ortamında olması hâliyle sahiplenmiştir. Ancak leyleklerin zevk için öldürülmesi çocuklar tarafından kabul edilemez bir durumdur. Leylek vurmak suçtur ancak kuşları sapanla vurmak eğlencedir. Bu olaylarda doğanın bir tarafta merhamet odağı iken diğer tarafta eğlence unsuru olduğu görülmektedir.

Tablo 16: “Leyleklerin Gitme Zamanı” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları

Eser Adı			
Leyleklerin Gitme Zamanı	Merak Unsuru	Lezzet Unsuru	Özenti Kaynağı
	Estetik Haz Uyandırıcı (3)	Gizem Kaynağı	Eğlence Kaynağı
	Korku Kaynağı	Hayranlık Uyandırıcı	Merhamet Odağı
	Sevgi Unsuru	Kişileştirme Unsuru	

Bu hikâyede çocuğun doğa ile merak, korku, sevgi, lezzet, gizem, kişileştirme, eğlence, özentî, hayranlık unsuru ve merhamet odağı olarak birer kez; estetik haz uyandırıcı olarak 3 kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

5.2.16. “Ormanda Saklambaç” Adlı Eserde Doğa-Çocuk İlişkisinin Betimlenmesi

Bu kitapta dokuz hikâye bulunmaktadır. İki hikâyede doğa-çocuk ilişkisine rastlanmıştır.

“Ormanda Saklambaç” adlı hikâyede Kaz Dağları’na tatile giden Deniz ve arkadaşlarının orman maceraları anlatılmaktadır. Masmavi gökyüzü, çam ağaçları, taşların arasından akan sular ve temiz dağ havası Deniz’e “Vay be, dünya varmış!” dedirtmiştir. Çocuğun doğa sayesinde rahatladığı ve estetik bir heyecan hissettiği görülmektedir. Deniz’in arkadaşı Güneş, dağ çileklerini görünce sevinir ve “çilekler” diyerek çılgık atar. Doğanın çocuğu heyecanlandığı görülmektedir.

Çocuklar, ormanda ağaçların ve eğrelti otlarının arasına saklanarak saklambaç oynarlar. Burada doğa, çocuk açısından eğlence unsuru olarak görülmektedir.

“Fırtına” adlı hikâyede çocuk, denizden hiç çıkmadığını söyler. Doğa, çocuk için eğlence unsuru olarak görülmektedir. Çocuk, motorla suları yararak yol almaktan haz duyar. Doğanın eğlence unsuru olduğu kadar haz unsuru da olduğu görülmektedir.

Tablo 17: “Ormanda Saklambaç” Adlı Eserde Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları

Ormanda Saklambaç	Ormanda Saklambaç	Rahatlama Unsuru	Estetik Haz Uyandırıcı	Eğlence Unsuru
	Fırtına	Eğlence Unsuru	Haz Uyandırıcı	

“Ormanda Saklambaç” adlı hikâyede çocuğun doğa ile rahatlama, eğlence unsuru ve estetik haz uyandırıcı olarak birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

“Fırtına” adlı hikâyede çocuğun doğayla eğlence unsuru ve haz uyandırıcı olarak birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

5.2.17. “Kar Kuşları” Adlı Hikâyede Doğa –Çocuk İlişkisinin Betimlenmesi

Bu hikâyede karlı bir günde öğrencilerin okula ulaşma ve öğretmenlerini karların içinde arama çabası anlatılmaktadır. Hikâyede soğuk “titretici ve dondurucu” olarak nitelendirilmiştir. Burada doğanın rahatsız edici konumda olduğu görülmektedir. Karın yolları kapatmasından dolayı çocuklar okula gidemeyeceklerini düşünür ve endişelenirler. Çocuklar zorluklarla dolu bir yolculuktan sonra okula ulaşırlar da öğretmen ulaşamaz. Çocuklar, kar yüzünden öğretmenlerine kavuşamazlar. Burada doğanın endişe verici, korkutucu ve ulaşma engel olduğu görülmektedir.

Çocuklar, öğretmenlerini ararken küçük bir serçe görürler. Bir öğrenci, soğuktan donmuş serçeyi avucuna alarak ısıtmaya çalışır. Burada çocuğun doğaya yönelik merhamet duyguları içerisinde olduğu görülmektedir.

Tablo 18: “Kar Kuşları” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları

Eser Adı			
Kar Kuşları	Rahatsız Edici	Merhamet Odağı	Çaresizlik Kaynağı
	Endişe Kaynağı		Korku Unsuru

Bu hikâyede çocuğun doğa ile rahatsız edici, endişe kaynağı, merhamet odağı, korku unsuru ve çaresizlik kaynağı olarak birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

5.2.18. “Kuş Ağacı” Adlı Eserde Doğa –Çocuk İlişkisinin Betimlenmesi

Bu eserde beş hikâye bulunmaktadır. Ancak sadece bir hikâyede doğa-çocuk ilişkisine yer verilmiştir.

“Kuş Ağacı” adlı hikâyede Anıl ve arkadaşlarının karlı bir günde yaşadığı macera anlatılmaktadır. Anıl, kar yağdığını gördüğünde sevinir. Çünkü kar, onun için kardan adamın, kartopu savaşının ve kaymanın habercisidir. Burada doğa, çocuk açısından eğlence unsuru olarak görülmektedir.

Anıl’ın kardeşi Gizem, dışarıda kuşların konduğu ağacı gördüğünde sevinçle diğer arkadaşlarını yanına çağırır. Çocuklar, soğuktan donmak üzere olan kuşlara kendi evlerinden bulgur ve ekmek kırıntısı getirirler. Bu olayda doğanın çocuk açısından hem heyecan (sevinç) unsuru hem de merhamet odağı olduğu görülmektedir.

Tablo 19: “Kuş Ağacı” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları

Kuş Ağacı	Mutluluk Unsuru	Fedakârlık Odağı	Merhamet Odağı
		Eğlence Unsuru	

Bu hikâyede çocuğun doğa ile mutluluk, eğlence unsuru ve merhamet, fedakârlık odağı olarak birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

5.2.19. “Harikalar Çiftliği” Adlı Hikâyede Doğa –Çocuk İlişkisinin Betimlenmesi

Bu hikâyede Gülce adında bir kızın dedesi ve kardeşi ile birlikte gittiği çiftlikte yaşadığı olaylar anlatılmaktadır. Gülce, dedesinden kendisini çiftliğe götüreceğini duyunca çok sevinir. Kardeşi Birce ise çok meraklıdır. Çocuk, çiftliğin nasıl bir yer olduğunu merak eder.

Çiftlikte ördeklerin paytak paytak yürümesi çocukların ilgisini çeker ve çocuklar ördeklerle bir süre oynarlar. Doğanın çocuk açısından eğlence unsuru ve ilgi çekici olduğu görülmektedir.

Gülce, şeftali ağacından koparılmış şeftaliyi yerken şeftalinin suyu yüzüne ve ellerine bulaşır. Çocuk bu durumdan büyük mutluluk duyar. Doğa burada çocuk açısından haz ve lezzet unsuru olarak görülmektedir.

Çocuklar çiftliği gezerken meyve ağaçları, çiçek bahçeleri, hayvan barınakları içinden geçerler. Bunları yaparken çocukların keşif heyecanı yaşadıkları

görülmektedir. Çocuklar, ceviz ağacından kopardıkları cevizlerin dış kabuğuyla ellerini boyarlar. Bu davranıştan mutluluk duymuş ve haz almışlardır. Doğa, eğlence unsuru olarak görülmüştür.

Çocuklar, kuzularla oynayarak çimlerin üzerinde koşarlar. Gül bahçesinde mavi gül yetiştirildiğini görünce şaşırırlar. Çocuklar çıktıkları bir tepeden aşağıya baktıklarında ise yeşil ovoidan ve bahçeden etkilenirler. Burada doğa hayret ve hayranlık unsuru olarak görülmektedir.

Gül bahçesinde Gülce'nin parmağına diken batar. Bu olayda doğa çocuk açısından acı verici bir konumdadır. Gülce, buğday tarlasındaki başakların sarı rengini görünce kendinden geçer. Çocuk, doğa karşısında estetik bir heyecan ve haz yaşamıştır.

Gece olduğunda çocuklar, çimlerin üzerine uzanıp yıldızları izler. Yıldızlar kayarken dilek tutma oyunu oynarlar. Doğanın haz verici olduğu kadar eğlence unsuru olduğu da görülmektedir.

Tablo 20: “Harikalar Çiftliği” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları

Eser Adı			
Harikalar Çiftliği		Eğlence Unsuru (4)	Keşif Kaynağı
	Merak Unsuru	Mutluluk Unsuru (3)	
	İlgi Çekici	Haz Uyandırıcı (2)	Estetik Haz Uyandırıcı
	Hayranlık Uyandırıcı	Lezzet Unsuru	Acı Verici

Bu hikâyede çocuğun doğa ile merak, lezzet unsuru, ilgi çekici, hayranlık uyandırıcı, keşif kaynağı, estetik haz uyandırıcı, acı verici, olarak birer kez; eğlence unsuru olarak 4; mutluluk unsuru olarak 3; haz uyandırıcı olarak 2 kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

5.2.20. “Kuşumuz Özgür” Adlı Eserde Doğa –Çocuk İlişkisinin Betimlenmesi

Bu kitap birden fazla hikâyeden oluşmaktadır. Üç hikâyede doğa-çocuk ilişkisine rastlanmıştır.

“Pansiyonumuzun Serçesi” adlı hikâyede Nihan adında bir çocuğun Akdeniz’in bir kasabasına tatil için gitmesi ve orada yaşadıkları anlatılmaktadır. Çocuk; patlıcanı, biberi ve domatesi dalında görmekten mutluluk duyduğunu söyler. Sebze ve meyvelerin kokusu çocuk açısından haz verici olarak görülmektedir. Süt sağmak ve kümesten yumurta toplamak çocuk için eğlence kaynağıdır. Farklı böcek ve kuş türleri ile bu ilçede tanışan çocuk, doğayı keşif alanı olarak görmektedir.

Çocuk bir serçeyi kafese kapatmadan sahiplenmiş ve kuşun kendi ortamında yaşama hakkını kabul etmiştir.

“Kuşumuz Özgür” adlı hikâyede Doğukan adında bir çocuğun davetsiz gelen muhabbet kuşunu sahiplenme süreci anlatılmaktadır. Çocuk, yıldızlara bakarken hayal kurar. Yıldızlara gitmeyi, bir yıldızdan başka bir yıldız atlamayı hayal eder. Çocuk, hayal kurarken balkona bir kuş düşer. Bu kuş, davetsiz misafir olarak gelen bir muhabbet kuşudur. Çocuğun daha önce de bir muhabbet kuşu olmuştur. Ancak bu kuş ölmüş ve çocuk da bu duruma çok üzülmüştür. Bu olaydan sonra çocuk, karşısında yeni bir muhabbet kuşu görünce çok sevinir ve ona “Özgür” adını vererek kuşu sahiplenir. Onu eski kuşun kafesine yerleştirir ancak kafesin kapılarını açık bırakır. Kuş istediği zaman içeri girip dışarı çıkabilmektedir. Çocuk, kuşu sahiplenmesine rağmen onun özgürlük hakkına saygı duymaktadır. Burada çocuğun doğayı sevdiği, onu sahiplendiği ve doğanın kurallarına saygı duyduğu görülmektedir.

“Çöp Cenneti” adlı hikâyede Çağlayan adında bir çocuğun tatil için gittiği yerde gördüğü çevre duyarsızlığı anlatılmaktadır. Çocuk, gezdiği yerlerde gördüğü poşetlerin, metal kutuların, kâğıt mendillerin ve diğer atıkların çevreye kirlettiğini düşünür. Bu kirlilik, çocuğu üzer. Otobüs yolculuğu sırasında çocuk, muavinin doğaya çöp atmasına engel olur. Çağlayan’ın bu davranışı tatilden sonra da devam eder. İnsanlarda çevre bilinci oluşturmak için çabalar. Bu hikâyede çocuğun çevre konusunda hassasiyet kazandığı ve çocukta çevre bilincinin oluştuğu görülmektedir. Doğa, çocuk açısından korunması gereken bir varlık olarak görülmektedir.

Tablo 21: “Kuşumuz Özgür” Adlı Eserde Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları

Eser Adı				
Kuşumuz Özgür	Pansiyonumuzun Serçesi	Mutluluk Unsuru	Eğlence Unsuru	Keşif Kaynağı
		Haz Uyandırıcı	Sahiplenme Unsuru	Doğa Kanunlarını Kabul
	Kuşumuz Özgür	Hayal Unsuru	Mutluluk Unsuru	Doğa Kanunlarını Kabul
			Sahiplenme Unsuru	
	Çöp Cenneti	Çevre Hassasiyeti	Sevgi Unsuru	Doğayı koruma

“Pansiyonumuzun Serçesi” adlı hikâyede çocuğun doğa ile mutluluk unsuru, eğlence unsuru, keşif kaynağı, sahiplenme unsuru, haz uyandırıcı olarak ve doğanın kanunlarını kabul çerçevesinde birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

“Kuşumuz Özgür” adlı hikâyede çocuğun doğayla hayal unsuru, mutluluk unsuru, sahiplenme unsuru olarak ve doğa kanunlarını kabul çerçevesinde birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

“Çöp Cenneti” adlı hikâyede çocuğun doğayla sevgi unsuru ve çevre eğitiminin parçası olarak, doğayı koruma çerçevesinde birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

5.2.21. “Gökyüzü Sevinci” Adlı Hikâyede Doğa –Çocuk İlişkisinin Betimlenmesi

Bu hikâyede savaşın gölgesinde büyüyen Yonca adlı bir kızın hayvanlar, çiçekler, ağaçlar ve gökyüzü ile ilgili maceraları ve izlenimleri anlatılmaktadır.

Yonca, abisinden bulutlar olmazsa dünyanın dengesinin bozulacağını duymuştur. Çocuk, doğanın dengesi bozulmasın diye her gün toprakla yere bulut çizip onu sular. Çocuk, kendince doğa için fedakârlık yapmaktadır. Gökyüzünün maviliği ile çocuğun içi kıpır kıpır olur, doğayı kucaklamak ister. Çocuğun doğaya insan özellikleri yüklediği görülmektedir.

Ağustos böceklerinin sesleri, kedilerin ağaçlara tırmanması, kaplumbağanın hantal hareketlerle yalağa girip su içmesi çocuğu heyecanlandırır. Çocuk, kaplumbağayı kucağına alarak kendi sevgisini hissetmesini istediğini söyler. Çocuk, doğayı sever ve doğanın da bunu hissetmesini ister. Çocuk, doğaya hayalinde insan özellikleri (tembel, esneyen, üzgün) yükler ancak onları konuşturamaz. Doğa, çocuk açısından sevgi ve hayranlık odağı olarak görülmektedir.

Yonca askerlerin, çocukların ellerindeki kuş lastiklerini almasına çok sevinir. Çünkü artık kuşlar vurulmayacaktır. Çocuğun doğaya yönelik korumacı bir tavır geliştirdiği görülmektedir.

Yonca, yan bahçedeki erik ağaçları ile sohbet eder, Tarzan adını verdiği köpeği ile konuşur ve köpeğin davranışlarını anlamlandırır. Çocuk, çiçekleri sulamak istediğini söylediğinde köpek de kuyruğunu sallayarak onu onaylar. Burada çocuğun doğayı hem sahiplendiği hem de doğanın dilini anladığı, onunla etkileşime girdiği görülmektedir.

Çocuk bahçedeki bütün ağaçları ve çiçekleri sulayarak neşelendiğini söyler. Doğa, çocuk tarafından eğlence unsuru olarak görülmektedir.

Tablo 22: “Gökyüzü Sevinci” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları

Eser Adı			
Gökyüzü Sevinci	Fedakârlık Odağı	Kişileştirme (2)	Hayranlık Uyandırıcı
		Doğanın Dilini Anlama	
	Sevgi Unsuru (2)		Doğayı Koruma
		Eğlence Unsuru	

Bu hikâyede çocuğun doğa ile eğlence unsuru, fedakârlık odağı, hayranlık uyandırıcı, olarak birer kez; doğayı koruma ve doğanın dilini anlama çerçevesinde birer kez; sevgi ve kişileştirme unsuru olarak ikişer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

5.2.22. “Son Çiçek” Adlı Hikâyede Doğa –Çocuk İlişkisinin Betimlenmesi

Bu hikâyede tüm bitkilerin plastikten yapıldığı bir dünyada, küçük bir kızın doğa merakı ve insanların plastikten, gerçek doğaya dönüşü anlatılmaktadır. Anne ve babası yapay çiçek tasarımcısı olan Bilge, ailesinin tasarımlarından çok dedesinin gerçek doğaya yönelik anlattıklarını heyecanla dinler ve gerçek doğayı merak eder. Bilge, bahçedeki plastik çiçekleri sulayarak mutlu olur ve eğlenir. Gerçek bir çiçeğe dokunmak, onu koklamak ve gerçek bir ağacın altında oturmak düşüncesi çocuğu heyecanlandırmakta ve bunu başarmak için harekete geçirmektedir. Çocuk, dedesinin kendisinden sakladığı gizli çiçeği görebilmek için onu takip eder. Uzun uğraşlar sonucunda gerçek çiçeği görür. Dedesinin gerçek doğayı yeniden oluşturma çabasına çocuk da destek verir.

Bilge, yapay çiy tanesi yerine dedesinin anlattığı gerçek sabah çiyini görebilmek ve dedesiyle birlikte gerçek doğayı yaşatabilmek için çaba harcamaktadır. Çocuğun doğayı merak ettiği ve onu yaşatmak için çabaladığı görülmektedir. Doğa, çocuk açısından merak, mutluluk ve haz unsuru olarak görülmektedir.

Tablo 23: “Son Çiçek” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları

Eser Adı			
Son Çiçek	Heyecan Unsuru	Mutluluk Unsuru	Gizem Kaynağı
		Eğlence Unsuru	
	Merak Unsuru		Fedakârlık Odağı
		Haz Uyandırıcı	

Bu hikâyede çocuğun doğa ile heyecan, merak, mutluluk, eğlence unsuru; haz uyandırıcı, gizem kaynağı, fedakârlık odağı olarak birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

5.2.23. “Küçük Tay” Adlı Hikâyede Doğa –Çocuk İlişkisinin Betimlenmesi

Bu hikâyede Gürbüz adında küçük bir çocuğun bir yarış atı ile yaşadığı macera anlatılmaktadır. Gürbüz için atın doğurması, büyük bir olaydır. Bu haberi çevresine verirken sevinç duyguları içerisinde. Doğa, çocuk için heyecan unsuru olarak görülmektedir. Gürbüz, annesinden atların lider seçerken nasıl bir yol izlediğini merakla dinler ve bu bilgileri ilk defa duymanın verdiği mutlulukla keşif heyecanı yaşar.

Çocuk, taya Tayfun adını vererek onu sahiplenir. Çocuk, çiy düşmüş otların ve çiçeklerin arasında koşarken dizlerine kadar ıslanır. Doğa, çocuğu fiziksel olarak etkileyen ve ona haz veren konumdadır. Çocuklar, tepeye doğru koşarken gökyüzünde uçan kartalları görerek onların büyüklüklerine hayran olurlar. Ancak bu kartalların, tayı yemiş olmasından korkarlar. Çocukların doğaya hayran olduğu kadar ondan korktukları görülmektedir.

Hikâyede çocuklar tepeden, aşağıya kollarını açarak koşarlar ve bunu “bal yemiş, şeker yemiş gibi olmak” duygusu ile tanımlarlar. Doğanın lezzet ve haz verici olduğu görülmektedir. Çocuklar tay ile konuşur hatta ona şeker ikram ederler. Tay, çocuklara cevap vermez ve şeker yemez. Çocuğun doğayı kişileştirdiği ve doğa ile tek taraflı bir iletişim içerisinde girdiği görülmektedir.

Çocuklar, tayın yanından ayrılana kadar karanlık basar. Eve dönüş yolunda kurt sesini duyunca korkuya kapılırlar. Bu olayda doğanın çocuklar için korkutucu bir rol aldığı görülmektedir.

Gürbüz, ablasından tayının hastalanabileceğini öğrenmiş ve hastalandığında annesinin kendini öperek hastalığını geçirdiğine inandığı için tay da hastalanırsa ve Gürbüz de onu öperse tayın iyileşeceğine inanır. Burada Gürbüz’ün sosyal yaşama ait inançlarını doğaya transfer ettiği görülmektedir.

Gürbüz, tayını görmek için yağmurlu bir günde dışarı çıkar. Çocuk daha yoldayken dağlardan sel gelir. Onu gördüğünde korkuyla geri dönmeye çalışır ancak selden kurtulamaz. Doğa olayı çocuk açısından korkutucu bir hâl almıştır. Selden kurtulan Gürbüz uzun bir süre ayağa kalkamaz. Ancak arkadaşları, Tayfun’u onun yanına getirince çocuk eski hâline döner ve canının acısını unuttur. Doğanın çocuk için sevgi

odağı ve iyileştirici olduğu görülmektedir. Ayrıca çocuk, yağmurlu bir günde tayı görmek için çıkmış ve fedakârlık göstermiştir.

Tay büyüyünce Gürbüz, atı ile birlikte gezintiye çıkar. Birlikte tilkilerle yarışır ve hızlı koşar. Çocuk, vaktinin büyük bir bölümünü atı ile birlikte geçirmeye başlar. Doğa, çocuk açısından eğlence ve bağlılık unsuru olmuştur.

Gürbüz, bir gün atıyla kendi bölgelerinde düzenlenen at yarışına katılır. Yarıştan önce çocuk, atıyla konuşur ve ona yarışı kendilerinin kazanacaklarını söyler. At ise çocuğun yüzüne sürülür, saçlarını koklar ve kişner. Burada çocuk, doğa ile etkileşim hâlinde görülmektedir.

Tablo 24: “Küçük Tay” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları

Eser Adı			
Küçük Tay	Mutluluk Unsuru	Haz Uyandırıcı (2)	Transfer Ortamı
	Merak Unsuru	Hayranlık Uyandırıcı	İyileştirici
	Keşif Kaynağı	Korku Unsuru (3)	Fedakârlık Odağı
	Sahiplenme Unsuru	Lezzet Unsuru	Eğlence Unsuru
	Doğanın Dilini Anlama (2)	Zarar Verici	Sevgi Unsuru

Bu hikâyede çocuğun doğa ile mutluluk unsuru, merak unsuru, sahiplenme unsuru, sevgi unsuru, eğlence unsuru, lezzet unsuru, zarar verici, iyileştirici, hayranlık uyandırıcı, keşif kaynağı, fedakârlık odağı olarak birer kez; haz uyandırıcı ve doğanın dilini anlama çerçevesinde ikişer kez; korku unsuru olarak 3 kez; transfer ortamı olarak 1 kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

5.2.24. “Buzul Çağı” Adlı Hikâyede Doğa –Çocuk İlişkisinin Betimlenmesi

Klan hayatından kısa bir kesit olan bu hikâyede Orka ve Şin adında iki çocuğun buzullarda, hayatta kalma mücadelesi anlatılmaktadır. İki çocuk dışında ailelerinin bütün üyeleri çığ altında kalmış ve yaşadıkları mağara yıkılmıştır. Burada doğa,

çocuklar için yıkıcı ve zarar verici bir konumdadır. Çocuklar her şeye rağmen yaşamak için tavşan tüyleri takılmış geyik boynuzundan yapılmış oltaları ile balık avlarlar. Doğa, çocuk yaşamında materyal olarak tamamlayıcı işlev görmüştür. Ayrıca balık, çocuk için doyurucu yaşamsal besindir. Doğa, yaşam kaynağı olarak görülmektedir.

Çocuklar, kardan barınak yapar ve ayı vurarak onun postundan battaniye yaparlar. Doğa, çocuk açısından yaşam alanı ve yaşamsal faaliyetlerini devam ettirebilmek için kullandıkları malzeme hükmüne geçmiştir. Bu hikâyede doğa, bütün elemanları ile çocukların hayatında yer edinmiştir. Yiyecekler ve barınaklar, tamamen doğaya ait elemanlarla sağlanmaktadır. Doğa, çocuk için hem korunak hem de vahşi tarafıyla bir düşmandır.

Tablo 25: “Buzul Çağı” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları

Eser Adı			
Buzul Çağı	Zarar Verici	Tamamlayıcı (2)	Korunak
		Yaşam Kaynağı	

Bu hikâyede çocuğun doğa ile zarar verici, yaşam kaynağı, korunak olarak birer kez tamamlayıcı unsur olarak iki kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

5.2.25. “Maya’nın Ağacı” Adlı Hikâyede Doğa –Çocuk İlişkisinin Betimlenmesi

Bu hikâyede mahallesindeki fıstık çamının kesilmemesi için mücadele eden Maya’nın ve mahallelinin çabaları anlatılmaktadır. Hikâyede aynı çevrede gelişen birden fazla olaya ve kahramana yer verilmektedir. Ancak burada konu dâhilinde olan olaylar ele alınmıştır. Mahalledeki çocuklar, fıstıkçamının yaprakları ve gövdesinin oluşturduğu görüntü ile hayallere dalar ve onun kozalaklarını kırıp içindeki fıstığı yerler. Ağaç, çocuk için hayal ve lezzet unsurudur.

Maya, ağacın yanından her geçişinde kabuğuna dokunarak “N’aber fıstıkçığım?” der. Ayrıca küçük kız, ağaçta yaşayan güvercin ve kumrular için pencere kenarına yem bırakır. Çocuk, doğaya insan özellikleri yükleyerek ona insan ilişkilerinde kullanılan ifadelerle seslenmiştir. Güvercin ve kumrulara yem vermesinden, çocuğun doğaya

karşı kendini sorumlu hissettiği ve doğaya yönelik merhamet duyguları taşıdığı anlaşılmaktadır. Bu iki durumda da çocuğun doğayı sahiplendiği görülmektedir.

Fıstıkçamının kesileceğini duyan Maya, mahallenin örgütlenmesini sağlar. Kendisi de pankart hazırlayarak bu örgütlenmenin en önemli elemanı olur. Pankartta fıstıkçamının resmi bulunmaktadır ve “Beni Kesmeyin!” akrostişli bir şiir yazılıdır. Çocuğun fıstıkçamının kesileceğini duyduğunda üzülmekten ve onu kurtarmak için harekete geçmesinden de doğaya yönelik sahiplenme ve sorumluluk duyguları taşıdığı anlaşılmaktadır. Ayrıca Maya, hazırladığı pankartta fıstıkçamı için yazdığı bir şiire yer vermiştir. Bu şiir, fıstıkçamının ağzından yazılmıştır. Burada doğanın çocuk açısından empatik deneyim unsuru olduğu görülmektedir.

Maya, ağacı korumaya gideceği gün erken kalkar ve ailesini mutlu bir şekilde selamlar. Bu olaydan, çocuğun doğa için fedakârlık yaptığı, doğayı kurtarma yolunda mutlu olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 26: “Maya’nın Ağacı” Adlı Eserde Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları

Eser Adı			
Maya’nın Ağacı	Hayal Unsuru	Lezzet Unsuru	Kişileştirme Unsuru
	Fedakârlık Odağı	Merhamet Odağı	Sahiplenme Unsuru
	Doğaya Karşı Sorumluluk	Empatik Deneyim Kaynağı	Mutluluk Unsuru

Bu hikâyede çocuğun doğa ile hayal unsuru, lezzet unsuru, kişileştirme unsuru, sahiplenme unsuru, mutluluk unsuru olarak birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir. Fedakârlık odağı, empatik deneyim kaynağı, merhamet odağı ve doğaya karşı sorumluluk çerçevesinde birer kez karşılaşılmıştır.

5.2.26. “Havaya Bak” Adlı Eserde Doğa –Çocuk İlişkisinin Betimlenmesi

Bu kitapta doğa elemanlarının yer aldığı on hikâye bulunmaktadır. Ancak bütün hikâyelerde doğa-çocuk ilişkisine yer verilmemiştir. İlgili konu dâhilindeki hikâyeler incelenmiştir.

“Fırtına” adlı hikâyede Eren adında bir çocuğun rüzgârlı bir gecede yaşadığı korku anlatılmaktadır. Çocuk, yatağındaiken odaya bir kırlangıç girer. Ancak çocuk, bunun ne olduğunu anlayamaz. Kafasında kurduğu senaryolarla uyumaya çalışır. Ancak uyuyamaz. Sabah olduğunda ise korktuğu şeyin bir kırlangıç olduğunu anlar. Bu olayda doğa, korkutucu bir unsur olarak görülmektedir.

Eren aklına gelen eski bir anısından bahsetmiştir. Bu anıda Filipin adasına gittiğinde tanıştığı Huzeyin adında bir çocukla arkadaş olur. Eren, Filipin’de horoz dövüşünün yaygın olduğunu duymuştur. Bunu Huzeyin’e sorar. Huzeyin ise ona dövüşün horozları rahatlattığını söyler. Eren, Huzeyin’e hayvanlara bunu yapamayacaklarını söyleyerek tepki gösterir. Bu olaydan çocuğun hayvanları korumaya yönelik duyarlılık sergilediği ve hayvanları sevdiği anlaşılmaktadır.

“Yıldız” adlı hikâyede yıldızlara meraklı bir çocuk olan Ege’nin deniz yolculuğunda yaşadığı olaylar anlatılmaktadır. Çocuk, gökyüzündeki yıldızların hepsinin adını bilir ve teleskopla gökyüzüne bakmaktan zevk alır. Çocuğun bu merakı gemide çalışan bir görevlinin dikkatini çeker. Adam, çocukla arkadaş olur. Çocuk, her gece adamla birlikte gökyüzüne bakarak ona yıldızlar hakkında bilgi verir. Yıldızların parlaklığına her gece hayret eder. Doğanın çocuk açısından merak, hayranlık ve hayret unsuru olduğu görülmektedir.

“Yağmur” adlı hikâyede Beyrut’ta yaşayan Hallab adında bir tatlıcının çocukken yaşadığı hüzünlü bir olay anlatılmaktadır. Olayda adam, savaş yıllarında bir çocuktur. Yağmurlu bir günde öğretmenleri, bütün öğrencilerine yağmurla birlikte ağlayacaklarını söyler. Bütün çocuklar öğretmenleriyle birlikte yağmura, ağlayarak eşlik ederler. Burada çocuğun doğayla duygudaşlık kurma çabası görülmektedir. Doğa, çocuk için duygularını ifade etme aracı olarak görülmektedir.

“Kar” adlı hikâyede görme engelli olan Eylem adında bir kızın karlı bir günde yaşadığı olay anlatılmaktadır. Çocuk, karın yağmasını heyecanla beklemekte ve onu “mucize” olarak nitelemektedir. Gökyüzünün sessizleşmesinden, teninde soğuğu hissetmesinden yola çıkarak karın yağacağını tahmin eder. Kuşun üzerine pislemesini ise şanslılık olarak nitelendirir. Çocuğun doğaya hayranlık duyduğu ve onunla olumlu bir etkileşim içerisinde bulunduğu görülmektedir. Çocuk, kar yağdığında kardan adam yapmak ister. Burada da çocuğun doğayı eğlence unsuru olarak gördüğü anlaşılmaktadır.

“Güneş” adlı hikâyede Funda adında küçük bir kızın balon gezintisi sırasında yaşadıkları anlatılmaktadır. Funda, bu gezinti sırasında rengârenk balonların arasında hayal kurar. Kuşlarla göz göze gelebilmeyi ve onlara gökyüzünde oldukları için ne kadar şanslı olduklarını söyleyebilmeyi hayal eder.

“Bulut” adlı hikâyede Almanca bir ailenin çocuğu olan Yiğit’in İzmir’de yaşadığı olaylar anlatılmaktadır. Çocuk, Berlin’de yakalandığı bir hastalıktan dolayı doktorun tavsiyesiyle İzmir’e, nenesinin yanına gelir. Burada canı sıkılır ve Berlin’de yaşadığı günlere özlem duyar. Geceleri Berlin’de yaşadığı evlerinin avlusundaki söğüt ağacının hışırtısını duyar. Çocuk, bulutlarla hayal kurar, onları aile bireylerine benzetir. Burada doğanın çocuk açısından hayal unsuru olduğu ve çocuğun özlemini paylaştığı bir unsur olduğu görülmektedir.

“Kuşlar” adlı hikâyede bir çocuğun Cervantes’e yazdığı mektuba yer verilmiştir. Çocuk mektubun bir bölümünde kelaynakların nesillerinin tükendiğine dikkat çekmiştir. Çocuğun doğaya yönelik koruma duyguları içerisinde olduğu görülmektedir.

Tablo 27: “Havaya Bak” Adlı Eserde Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları

Eser Adı				
Havaya Bak	Fırtına	Korku Unsuru	Doğayı Koruma	Hayvan Hakları
	Yıldız	Merak Unsuru	Hayranlık Uyandırıcı	İlgi Çekici
	Yağmur	Empatik Deneyim Kaynağı		
	Kar	Heyecan Unsuru	Eğlence Unsuru	Hayranlık Uyandırıcı
	Güneş	Hayal Unsuru	Kişileştirme Unsuru	
	Bulut	Hayal Unsuru	Empatik Deneyim Kaynağı	

Tablo 27 - devam

	Kuşlar	Doğayı Koruma	Hayvan Hakları	
--	---------------	---------------	----------------	--

“Fırtına” adlı hikâyede çocuğun doğa ile korku unsuru olarak, doğayı koruma ve hayvan hakları çerçevesinde birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

“Yıldız” adlı hikâyede çocuğun doğa ile merak unsuru, hayranlık uyandırıcı ve ilgi çekici olarak birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

“Yağmur” adlı hikâyede çocuğun doğa ile empatik deneyim kaynağı olarak 1 kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

“Kar” adlı hikâyede çocuğun doğa ile heyecan unsuru, eğlence unsuru ve hayranlık uyandırıcı olarak birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

“Güneş” adlı hikâyede çocuğun doğa ile hayal unsuru ve kişileştirme unsuru olarak birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

“Bulut” adlı hikâyede çocuğun doğa ile hayal unsuru ve empatik deneyim kaynağı olarak birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

“Kuşlar” adlı hikâyede çocuğun doğa ile doğayı koruma ve hayvan hakları çerçevesinde birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

5.2.27. “Şirin, Evcil Bir Balınam Var” Adlı Hikâyede Doğa –Çocuk İlişisinin Betimlenmesi

Bu eserde, Şirin adında küçük bir kızın insanlık adına balinalara yardım etme çabası anlatılmaktadır. Şirin ve arkadaşı Lokum, çetecilik faaliyeti yapan bir kuruluşu arayarak balinalar için yardımda bulunmak istediklerini söyler. Çevreci bir kuruluş olduğunu düşündükleri bu çete çocukları hayal kırıklığına uğratsa da bu süreçte “balina annesi” olarak balinalara yardım etme duygusu çocukların çevre konusunda bilinçlenmesini sağlar.

Şirin, akşam yemeğinde balık olduğunu görünce ağlamaya başlar. Çünkü ona göre kendisi balinaların yemeğini yerken balinalar aç kalacaktır. Şirin balinalar aç kalmasın diye balık yerine peynirli sandviç yer. Bu olayda çocuğun doğa için

fedakârlık yapmaya çalıştığı anlaşılmaktadır. Doğa, çocuk açısından fedakârlık ve merhamet odağı olarak görülmektedir.

Şirin, balinalara yardım düşüncesi ile dünya üzerinde yardıma muhtaç olan diğer varlıklardan da haberdar olur. Doğaya sahip çıkma duygusu, çocuğu araştırma yapmaya yöneltir. Çocuk, doğayı keşif alanı olarak sahiplenir. Bu araştırmadan sonra Şirin, dünya üzerinde başka canlılara da yardım edebilmek için kumbarasında para biriktirmeye başlar. Çocuğun doğaya yönelik sorumluluk duygusu hissettiği ve çevre bilinci kazandığı görülmektedir.

Tablo 28: “Şirin, Evcil Bir Balınam Var” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları

Eser Adı			
Şirin, Evcil Bir Balınam Var	Sahiplenme Unsuru	Fedakârlık Odağı	Doğayı Koruma
		Keşif Kaynağı	
	Empatik Deneyim Kaynağı	Doğaya Yönelik Sorumluluk	Merhamet Odağı

Bu hikâyede çocuğun doğa ile sahiplenme unsuru, empatik deneyim kaynağı, merhamet odağı, keşif kaynağı, fedakârlık odağı olarak birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir. Doğaya yönelik sorumluluk ve doğayı koruma çerçevesinde birer kez karşılaşmıştır.

5.2.28. “Yelesi Rüzgâr” Adlı Eserde Doğa –Çocuk İlişkisinin Betimlenmesi

Bu eser on hikâyeden oluşmaktadır. Altı hikâyede doğa-çocuk ilişkisine rastlanmıştır.

“Yelesi Rüzgâr” adlı hikâyede küçük bir çocuğun at ile kurduğu ilişki anlatılmaktadır. Postacı bir babanın atı olan Yelesi Rüzgâr, adını sahip olduğu fiziksel özelliklerinden alır. Gece bile parlayan süt beyaz tüylerinden ve şimşek gibi hızlı olmasından dolayı ailenin küçük çocuğu bu ata hayranlık besler. Karlı ve buzlu bir günde postacı, uzak bir yere mektup dağıtmaya gider. Ancak buzlu yollarda kaza geçirir. Yelesi Rüzgâr, uçurumdan aşağıya düşer ve sol ayağı bilek kısmından kırılır.

Bu olay, çocuğu çok üzer. Tedavi sürecinde çocuk, her zaman atın yanındadır. Kendisine uygulanan işlemlerde atın gözleri yaşarır. Çocuk onu böyle görünce ağlar. İyileşmemesi durumunda at, silahla vurularak öldürülecektir. Çocuk bunu bildiğinden daima endişe yaşar ve atın iyileşmesi için Tanrı'ya dua eder. Ancak sonunda korktuğu olay gerçekleşir. Bu olaylarda çocuk önce doğaya hayranlık duymuş ve daha sonra onu sahiplenmiştir. Ancak daha sonra yaşananlar çocuğun doğadan dolayı (kar ve buz) üzüntü ve endişe duygularını yaşamasına sebep olmuştur.

“Gökyüzünü Kuşlarla Paylaşmak” adlı hikâyede, Anadolu'nun bir kasabasından İstanbul'a taşınmış, dokuz yaşında bir çocuğun kumru seven komşusu ile yaşadığı olaylar anlatılmaktadır. Çocuk, yeni taşındığı bu şehirde denizin kendisine heyecan verdiğini söyler. Karşı apartmanda yaşlı ve hasta bir adam, her gün balkona çıkarak kumrulara yem ve su verir. Önceleri bu durum çocuk tarafından önemsenmezken daha sonra çocuk, adamla arkadaş olur. Çocuk, zamanının çoğunu balkonda yaşlı adamla konuşarak geçirir. Yaşlı adam, çocuğa kuşları anlatır. Çocuk, kuşların özelliklerini öğrendikçe yaşlı adamın anlattıklarını merakla dinler. Burada doğa, çocuk açısından önce heyecan unsuru(deniz) daha sonra merak ve eğlence unsurudur(kuşlar).

“Barış Manço Parkı” adlı hikâyede çocukların “Yumak” adlı köpeği belediye görevlilerinden saklama çabası anlatılmaktadır. Çocuklar beklemedikleri bir zamanda her gün oynadıkları parka gelen bu köpeği çok severler. Onu, parkın daimi sakini olarak görürler. Çocuklar, köpeği sahiplenerek ona bir de “Yumak” adını verirler. Oyun oynayan çocuklar için “yumak” da artık bir oyun arkadaşıdır. Bir gün belediye görevlilerinin sokak köpeklerini öldüreceğini duyunca parkta oynayan bütün çocuklar Yumak'ı saklamak için çabalar. Sonunda küçük kız kıyafetleri giydirerek köpeği belediye görevlilerinden saklarlar. Bu olayda çocukların doğayı sahiplendiği ve onun için fedakârlık yaptığı görülmektedir. Doğanın çocuk için sahiplenme ve eğlence unsuru, fedakârlık ve merhamet odağı olduğu anlaşılmaktadır.

“Şaşkın Ördek” adlı hikâyede yaz tatili için ninelerinin köyüne giden çocukların tavuklarla yaşadığı macera anlatılmaktadır. Nineleri torunlarına yumurtadan civciv çıktığı haberini verince, çocuklar hem sevinirler hem de merakla civcivleri görmeye giderler. Çocuklar civcivleri gördüklerinde onlara “harika” nitelendirmesi yaparlar.

Yumurtadan çıkan civcivlerden birinin farklı olduğunu gördüklerinde ise şaşırırlar. Tavuk, civcivlerini korumak için kendini onlara siper eder. Çocuklar böylece civcivlere yaklaşmaya korkarlar. Nine ise civcivlerin yanına gitmesine rağmen tavuk ona tepki vermez. Nine, bu olayı “doğanın dilini anlamak” olarak nitelendirmiştir. Çocuklar bu dili anlamak için çaba göstermiş ve sonunda civcivlerin yanına gittiklerinde tavuk, çocuklara karşı yavrularını koruma çabasına girişmemiştir. Çocuklar, vakitlerinin çoğunu civcivlerin yanında geçirerek eğlenirler. Ancak farklı olan yavrunun ördek olduğunu anladıklarında nine, onun kendi ortamında yaşaması gerektiğini söylemiştir. Çocuklar ördeğin de diğer civcivlerle kalmasını istemelerine rağmen ördeğin başka ördeklerle yaşamasını kabul ederler. Burada doğanın çocuk için merak, hayranlık, hayret unsuru olduğu görülmektedir. Çocuk doğanın dilini anlamak için çabalayarak onun varlığını kabul etmiş ve her canlının kedi yaşam alanında olması gerektiğini kabul ederek doğanın kanunlarına saygı duymuştur.

“Sis” adlı hikâyede sisli bir günde, iki kardeşin küçük bir kediye koruma çabası anlatılmaktadır. Çocukların annesi, hayvanları sevmemesine rağmen çocuklar evde kedi beslemek isterler. Uzun ikna çabaları sonucunda anneleri, kedinin dışarıda olmak koşuluyla beslenebileceğini söyler. Çocuklar, babalarıyla birlikte kedi için bir ev yapmaya karar verirler. Ev yapılırken çocuklar babalarına yardım etmekten kaçınmazlar. Çocuğun doğaya ait olanı sahiplendiği ve onun için fedakârlık yaptığı görülmektedir.

“İstanbul’un Güvercinleri” adlı hikâyede köyden İstanbul’a göç eden bir çocuğun güvercin ilgisi anlatılmaktadır. Babası, çocuğun okul malzemelerini satın almak için onu Cağaloğlu’na götürür. Yeni Cami’nin önündeki güvercinlere yem atarlar. Çocuk burada güvercinleri çok sevdiğini ve onların kendisine heyecan verdiğini söyler. Güvercinler, çocuğa köydeki beyaz güvercinlerini hatırlatır ve ona özlem duygusu yaşatır. Buna rağmen çocuk, güvercinlerini İstanbul’da yetiştiremeyeceğini kabul eder. Doğanın çocuk açısından heyecan verici ve hayranlık uyandırıcı olduğu görülmektedir. Ayrıca çocuk, güvercinlerin apartman dairesinde beslenemeyeceğini kabul ederek doğanın kurallarına saygı duymuştur.

Tablo 29: “Yelesi Rüzgâr” Adlı Eserde Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları

Eser Adı				
Yelesi Rüzgâr	Yelesi Rüzgâr	Hayranlık Uyandırıcı	Empatik Deneyim Kaynağı	Sahiplenme Unsuru
		Tamamlayıcı	Dua Sebebi	Üzüntü Kaynağı
			Endişe Kaynağı	
	Gökyüzünü Kuşlarla Paylaşmak	Heyecan Unsuru	Eğlence Unsuru	İlgi Çekici
			Merak Unsuru	
	Barış Manço Parkı	Sevgi Unsuru	Merhamet Odağı	Sahiplenme Unsuru
		Fedakârlık Odağı		Eğlence Unsuru
	Şaşkın Ördek	Mutluluk Unsuru	Hayranlık Uyandırıcı	Doğanın Dilini Anlama
			Hayret Verici	
		Merak Unsuru	Eğlence Unsuru	Doğa Kanunlarını Kabul
	Sis	Sahiplenme Unsuru	Fedakârlık Odağı	
	İstanbul’un Güvercinleri	Sevgi Unsuru	Hayranlık Uyandırıcı	İlgi Çekici
		Heyecan Unsuru		Doğa Kanunlarını Kabul

“Yelesi Rüzgâr” adlı hikâyede çocuğun doğa ile hayranlık uyandırıcı, tamamlayıcı, empatik deneyim kaynağı, endişe kaynağı, üzüntü kaynağı, sahiplenme unsuru ve dua sebebi olarak birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

“Gökyüzünü Kuşlarla Paylaşmak” adlı hikâyede çocuğun doğa ile heyecan, eğlence, merak unsuru ve ilgi çekici olarak birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

“Barış Manço Parkı” adlı hikâyede çocuğun doğa ile sevgi, sahiplenme, eğlence unsuru; fedakârlık ve merhamet odağı olarak birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

“Şaşkın Ördek” adlı hikâyede çocuğun doğa ile mutluluk, merak, eğlence, hayranlık uyandırıcı, hayret verici olarak birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir. Doğanın dilini anlama ve doğanın kanunlarını kabul çerçevesinde de birer kez karşılaşılmıştır.

“Sis” adlı hikâyede çocuğun doğa ile sahiplenme unsuru ve fedakârlık odağı olarak birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

“İstanbul’un Güvercinleri” adlı hikâyede çocuğun doğa ile sevgi, heyecan unsuru, hayranlık uyandırıcı, ilgi çekici olarak ve doğanın kanunlarını kabul çerçevesinde birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

5.2.29.“Gül Ağacı” Adlı Hikâyede Doğa –Çocuk İlişkisinin Betimlenmesi

Bu eserde dokuz hikâye bulunmaktadır. Doğa- çocuk ilişkisinin yer aldığı beş hikâye inceleme kapsamındadır.

“Küçük Serçe” adlı hikâyede küçük bir çocuk olan Murat’ın karlı bir kış gününde yaşadığı olay anlatılmaktadır. Murat, tipiden sonra güneş açması karşısında şaşkınlık duyar. Bu şaşkınlığını annesi ile paylaşır. Çocuk ve annesi arasında geçen konuşmadan çocuğun doğadaki hızlı değişimlerden yola çıkarak “Yaratıcı”ya hayranlık duyguları beslediği görülmektedir.

Çocuk; gökyüzünün maviliği, bacadan çıkan duman ve karın bulunduğu ortamda hayal kurar. Doğa, çocuğun hayal kurmasını sağlamıştır. Çocuk, pencereden serçelerin tavuklarla birlikte yemlenmesini izleyerek bu görüntüden zevk alır. Serçeleri yakalamaya karar verir. Ablasıyla birlikte küçük bir serçeyi yakalayarak onu eve götürür. Murat, serçeyi incelerken onun gözlerinin güzel ve küçük olmasını çok beğenir. Bu serçenin de bir annesinin olacağını düşünerek onunla empati kurar. Sonunda çocuk, serçeyi serbest bırakır. Bu olaydan doğanın çocuk açısından eğlence unsuru olduğu kadar merhamet odağı olduğu da görülmektedir. Ayrıca çocuk, doğa vasıtasıyla empatik deneyim kazanmıştır.

“Başkanın Kuzusu” adlı hikâyede Ömer adında bir çocuğun hasta bir kuzuyu iyileştirme çabası ve ona duyduğu merhamet duygusu anlatılmaktadır. Ömer, kuzu hasta olduğu için onu biberonla besler. Mutlu olması beklenen bir gün olan karne gününde bile kuzusu hasta olduğu için mutlu olamaz ve bütün zamanını kuzusunun yanında geçirir. Kuzunun iyileşmesi için annesinden ona dua etmesini ister. Bu hikâyede çocuğun doğayı sahiplendiği, ona merhamet duygusu beslediği görülmektedir. Ayrıca çocuk kendi mutluluğundan fedakârlık etmiştir.

“Beklenmeyen Sağanak” adlı hikâyede İlyas ve Veysel adlı iki arkadaşın sele kapılma olayı anlatılmaktadır. Toroslarda yaşayan çocuklara, keçilerle oynadıkları sırada bir görev verilir. İlyas ve Veysel, öğretmenlerini karşılamak için ata binerek yola çıkarlar. Burada doğanın çocuk açısından önce eğlence unsuru daha sonra ise ulaşım için tamamlayıcı unsur olduğu görülmektedir.

Çocuklar yoldayken yağmur yağmasından endişelenerek korku yaşarlar. Yağmur başladığında büyükçe bir kayanın altına sığınarak yağmurun dinmesini beklerler. Bu sırada çocuklar gök gürültüsünden ve şimşekten korkarak dua etmeye başlarlar. Ancak yağmur dinmez. Buna rağmen çocuklar mağaradan çıkarak dereyi geçmeye çalışır. Derenin bulanık olması ve sularının hızlı akmasından dolayı çocuklar suya kapılarak hayatını kaybeder. Bu olayda doğanın çocuk için endişe, korku unsuru olduğu görülmektedir. Doğa elemanları, çocuğa zarar verici konumdadır. Çocuk, buna rağmen doğanın başka bir elemanı olan kayayı sığınak olarak görmüş ve onun altına saklanmışır.

“Denize Bırakılan Balıklar” adlı hikâyede Neslihan adında bir kızın balıkları denize kavuşturma çabası anlatılmaktadır. Çocuk, babasından canlı balık almasını ister. Ancak balıkların poşetin içinde mutlu olmayacağını düşünerek onları denize bırakır. Burada çocuğun doğa ile empati kurduğu görülmektedir.

“Gül Ağacı” adlı hikâyede Elif adında küçük bir kızın bir gül ağacını sahiplenmesi anlatılmaktadır. Çocuk, dedesiyle birlikte diktiği ağaçlara isimler vererek onları sahiplenir. Bir gün yaşadıkları köşkün satılacağını ve bahçedeki ağaçların söküleceğini duyunca çok üzülür. Ağaçların, kuşların, kelebeklerin yuvasız kalacağını ve üzüleceğini düşünür. Burada çocuğun doğa ile empati kurduğu görülmektedir. Ayrıca çocuk bu üzüntüsünü gül ağacıyla paylaşarak doğayı kişileştirmiştir. Doğa konuşmamasına rağmen tek taraflı iletişim sağlanmışır.

Tablo 30: “Gül Ağacı” Adlı Eserde Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları

Eser Adı				
Gül Ağacı	Gül Ağacı	Sahiplenme Unsuru	Empatik Deneyim Kaynağı	Doğanın Dilini Anlama
			Kişileştirme Unsuru	
	Beklenmeyen Sağanak	Eğlence Unsuru	Metafizik Farkındalık	Korku Unsuru
		Dua Sebebi		Zarar Verici
		Tamamlayıcı		Sığınak
			Hayret verici	Empatik Deneyim Kaynağı
			Hayranlık Uyandırıcı	
		Hayal Unsuru	Eğlence Unsuru	Doğa Kanunlarını Kabul
	Denize Bırakılan Balıklar	Doğa Kanunlarını Kabul	Empatik Deneyim Kaynağı	
	Başkanın Kuzusu	Merhamet Odağı	Dua Sebebi	
		Fedakârlık Odağı	Sahiplenme Unsuru	

“Gül Ağacı” adlı hikâyede çocuğun doğa ile sahiplenme, kişileştirme unsuru, empatik deneyim kaynağı ve doğanın dilini anlama çerçevesinde birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

“Beklenmeyen Sağanak” adlı hikâyede çocuğun doğa ile eğlence unsuru, metafizik farkındalık, tamamlayıcı, korku unsuru, zarar verici, dua sebebi ve sığınak olarak birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

“Küçük Serçe” adlı hikâyede çocuğun doğa ile hayranlık uyandırıcı, eğlence unsuru, hayret verici, hayal unsuru, empatik deneyim kaynağı, doğa kanunlarını kabul ve metafizik farkındalık çerçevesinde birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

“Denize Bırakılan Balıklar” adlı hikâyede çocuğun doğa ile empatik deneyim kaynağı ve doğa kanunlarını kabul çerçevesinde birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

“Başkanın Kuzusu” adlı hikâyede çocuğun doğa ile merhamet ve fedakârlık odağı, sahiplenme unsuru, dua sebebi olarak birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir.

5.2.30. “Uçamayan Kuş Baykuş” Adlı Hikâyede Doğa –Çocuk İlişkisinin Betimlenmesi

Bu hikâyede Ali Can ve arkadaşlarının küçük bir baykuş yavrusuna uçmayı öğretme çabaları anlatılmaktadır. Çocuk, parkta otururken sonbaharda hafif bir rüzgârla dökülen yaprakların hoşuna gittiğini ve bu görüntüyü sevdiğini söyler. Ayrıca yağmurun altında ıslanmaktan da hoşlanır. Doğanın çocuk açısından estetik haz verici ve eğlence unsuru olduğu anlaşılmaktadır.

Ali Can yaprakların altından “tvit, tvit!” sesini duyunca şaşırır. Bu durumu, daha önce böyle bir ses çıkaran bir hayvan görmemesiyle açıklar. Gördüğü hayvan ise gözleri düğmeyi anımsatan baykuştur. Çocuk, ilk defa gördüğü bu hayvandan korkarak kaçır. Bu olaydan doğanın çocuk tarafından şaşkınlık verici ve korkutucu olarak algılandığı anlaşılmaktadır.

Ali Can, arkadaşları Zeynep ve Ömer’e parkta gördüklerini anlatır. Diğer çocuklar meraklanarak Ali Can’a parka gitmek istediklerini söylerler. Hep birlikte yaprakların bulunduğu bölgeye giderek bu garip yaratığı bulmaya çalışırlar. Çocuklar, arkadaşlarının gördüğü yaratığın ne olduğunu bilmedikleri için onun nasıl bir şey olduğu ile ilgili akıl yürütmeye başlar. Bu olaydan çocukların doğaya yönelik keşif heyecanı içinde bulundukları anlaşılmaktadır. Ayrıca doğanın çocuk için merak, macera ve akıl yürütme unsuru olduğu görülmektedir. Ali Can, parkta yürürken ayaklarının altında kuru yaprakların çıtırdamasını ve yağmurluklarına düşen yağmur damlalarının pıtırıklarını korku filmine benzetir. Çocuk bu olayı “heyecanlı” ve “korkutucu” olarak nitelendirir.

Ömer, parkta kedilerin tısladığını duyunca arkadaşlarına, kedilerin bir şeye saldıracakları zaman tısladığını söyler. Buradan hareketle, aradıkları yaratığın yakın bir çevrede olduğunu iddia eder. Bu olayda doğanın çözümün parçası olduğu görülmektedir. Çocuklar, baykuşun yaprakların arasından çıkması üzerine korkarak

kaçışırılar. Ali Can, daha önce hiç ağaca tırmanmamasına rağmen korkudan bir ağaca tırmanır. Bu olaydan doğanın çocuk açısından bir taraftan korkutucu olduğu kadar diğer taraftan sığınılacak varlık olarak görüldüğü anlaşılmaktadır. Ayrıca doğa, ağaca tırmanma konusunda çocuk için deneyim kaynağı olmuştur.

Çocuklar, küçük bir baykuşu yaprakların arasında görünce rahatlarlar. Ancak onu orada bırakıp gitmek istemezler. Kedilerin baykuşu yiyeceğinden korkarak onu bulunduğu yerden çıkarmaya çalışırılar. Kediler de baykuşu yakalamak için beklerler. Ancak çocuklar onu kedilere kaptırmamak için kedilerle adeta savaşırılar. Bu olayda çocukların doğaya merhamet ettikleri ve onun için fedakârlık yaptıkları görülmektedir. Diğer yandan kedilerin çocuklar tarafından düşman gibi görülmesi doğanın çocuk açısından olumsuz duygular uyandırıcı bir hâl aldığını göstermektedir.

Çocuklar, küçük baykuşun uçamadığını fark ettiklerinde çok şaşırırılar. Uçma içgüdüsüyle doğan bir hayvanın neden uçamayacağı ile ilgili akıl yürütürler. Bu sırada kendilerini kuşun yerine koyarak bu sorunun cevabını bulmaya çalışırılar. Doğanın çocuk açısından empatik deneyim ve akıl yürütme unsuru olduğu görülmektedir.

Çocuklar, baykuşun neden uçamadığını öğrenmek için onun dilinden anlayan bir varlığa ihtiyaçları olduğunu düşünürler. Bunun sonucunda Ömer'in papağanı "Profesör"ün bu ihtiyacı karşılayacağını düşünürler. Papağan, baykuşla konuşarak onun söylediklerini çocuklara tercüme edecektir. Çocukların doğanın dilini anlamak için yine doğayı araç olarak kullandıkları görülmektedir. Papağan, baykuşla kurduğu iletişim sonucunda onun uçmaktan korktuğunu öğrenir ve çocuklara, bu durumu anlatır. Burada doğa, tamamlayıcı ve çözümün parçası olmuştur.

Baykuş, Ali Can'ın evinde kalır. Ancak çocuklar bu durumu Ali Can'ın ailesine nasıl açıklayacaklarını düşünürler. Ali Can, babası eve geldiğinde öne atılarak durumu açıklar, sorumluluğu üstlenir. Çocuğun doğa için fedakârlık yaptığı görülmektedir. Ayrıca çocuklar baykuşa "Düğme Göz" adını vererek onu sahiplenmişlerdir.

Çocuklar, baykuşu uçurabilmek için çeşitli yollar denerler. Denedikleri yollar insanların korkularını yenmek için kullandıkları yöntemlerle (psikolog, korkunun üzerine gitme, motivasyon) aynıdır. Çocukların doğa ve insan arasında benzerlik

kurduğu anlaşılmaktadır. Çocuk kendi yaşam deneyimini doğaya transfer etme amacı taşımaktadır. Baykuşu uçurmak için çabalamaları çocuklarda doğaya yardımcı olma hissi uyandırmış ve onları sevindirmiştir. Ancak bu süreçte çocuklar denedikleri yöntemlerin işe yaramadığını gördüklerinde hayal kırıklığı yaşarlar. Çünkü baykuş bazı yöntemlerde umut vermesine rağmen uçmayı başaramaz.

Düğme Göz, Ali Can'ın evde olmadığı bir gün ortadan kaybolur. Çocuklar, baykuşları için endişelenir ve korkarlar. Parkta gördükleri bir kedinin baykuşu yediğini düşünerek ona öfke duyarlar. Hatta ondan intikam almayı düşünürler. Bu olayda çocuğun doğaya yönelik olumsuz duygular beslediği görülmektedir. Çocuklar baykuşu ararken Ali Can'ın babası, onlara baykuşun evde olduğunu söyler. Böylece çocuklar sevinirler.

Çocuklar, okuldan dönerken gökyüzünde iki kuşun uçtuğunu görürler. Bu kuşlardan biri Düğme Göz'dür. Onun uçtuğunu gördüklerinde çok mutlu olurlar ve hayretler içerisinde baykuşlarını izlerler. Baykuş, kendi türü aracılığıyla uçmayı öğrenmiştir. Çocuklar, baykuşun artık kendileriyle birlikte yaşamayacağını düşünerek üzülürler. Kendilerini kuşun yerine koyarlar ve baykuşun da bir ailesi olduğunu, onlara kavuşmasının en doğal hakkı olduğunu düşünürler. Baykuşu çok sevmelerine rağmen onun kendi ailesine kavuşmasını kabul ederler. Bu olayda, çocukların doğanın kanunlarını kabul ettikleri ve ona saygı duydukları görülmektedir. Ayrıca doğa çocuk açısından empatik deneyim kaynağı olmuştur.

Tablo 31: “Uçamayan Kuş Baykuş” Adlı Hikâyede Doğa-Çocuk Etkileşiminin Boyutları

Eser Adı			
Uçamayan Kuş Baykuş	Sevgi Unsuru	Haz Unsuru	Eğlence Unsuru
	Korku Unsuru (3)	Merak Unsuru	Gizem Unsuru
	Keşif Kaynağı	Akıl Yürütme (2)	Çözümün Parçası (2)

Tablo 31 - devam

	Beceri Kazanma Alanı	Sığınak	Merhamet Odağı
	Fedakârlık Odağı	Empatik Deneyim Kaynağı (3)	Tamamlayıcı
	Öfke Sebebi	İntikam Nedeni	Mutluluk Unsuru
	Şaşkınlık Unsuru	Doğa Kanunlarını Kabul	Transfer Ortamı

Bu hikâyede çocuğun doğa ile sevgi unsuru, merak unsuru, haz unsuru, eğlence unsuru, mutluluk unsuru, gizem kaynağı, keşif kaynağı, şaşkınlık unsuru, transfer ortamı olarak birer kez; akıl yürütme ve çözümün parçası olarak ikişer kez; korku unsuru ve empatik deneyim kaynağı olarak üçer kez; sığınak, beceri kazanma alanı, intikam nedeni, öfke nedeni, tamamlayıcı, merhamet odağı, fedakârlık odağı olarak ve doğanın kanunlarını kabul çerçevesinde birer kez karşılaştığı tespit edilmiştir

6.TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Tartışma ve Sonuç

Araştırma sonucunda incelenen çocuk kitaplarında çocuk kahramanların doğa ile etkileşimlerinin çeşitlendiği görülmüştür. 50 hikâyede, doğa-çocuk arasında 54 doğa-çocuk ilişkisi tespit edilmiştir. Doğanın çocuk açısından sahip olduğu etkileşim unsurları şöyledir:

Eğlence unsuru (34), sahiplenme unsuru(20), hayranlık uyandırıcı(18), mutluluk unsuru(16), sevgi unsuru (17), korku unsuru (16), fedakârlık odağı (15), merak unsuru (13), heyecan verici (11), estetik haz uyandırıcı (12), hayal unsuru (13), empatik deneyim kaynağı (13), doğa kanunlarını kabul etme (13), kişileştirme unsuru (12), merhamet odağı (11), haz verici (10), doğayı koruma (9), doğanın dilini anlama (8), keşif kaynağı (7), tamamlayıcı (7), lezzet unsuru (6), ilgi çekici (6), endişe kaynağı (5), çözümün parçası (4), gizem kaynağı (4), dua sebebi (4), hayret verici (4), güvenli sığınak (3), zarar verici (3), üzüntü kaynağı (3), beceri kazanma alanı (3), çevre eğitiminin parçası (2), taklit unsuru (2), rahatsız edici (2), özdeşim unsuru (2), doğaya karşı sorumluluk (2), çaresizlik sebebi (2), akıl yürütme (2), hayvan hakları (2), tiksindirici (2), metafizik farkındalık (2), iyileştirici (1), yaşam kaynağı (1), karamsarlık unsuru (1), güzellik kaynağı (1), özlem unsuru (1), umut verici (1), öfke nedeni (1), suçluluk uyandırıcı (1), intikam nedeni (1), özentisi unsuru (1), rahatlama unsuru (1), transfer ortamı (3), acı verici (1).

İncelenen hikâyelerde doğanın en fazla “eğlence unsuru” olarak sunulduğu görülmüştür. Doğa 29 hikâyede 34 kez eğlence unsuru olarak sunulmuştur. Çocuk, doğayı oyun ve macera alanı olarak görmektedir. Çocuğun doğasından gelen oyun oynama ve keşif ihtiyacı sonucunda doğa; çocuk tarafından, gizem kaynağı, ilgi çekici ve heyecan verici bir eğlence mekânı olarak görülmektedir. Bazı hikâyelerde çocuk, doğayı beceri ve deneyim kazanma alanı olarak görmektedir. Bu durumun, çocuğun eğlenme ve macera duygusunun sonucu olduğu düşünülmektedir. Deniz Çeliker ve Akar’ın (2015) araştırmasında da çocuklar doğayı “heyecan” metaforuyla nitelendirmişlerdir. Bu yönüyle bulgular, ilgili araştırma ile örtüşmektedir.

Doğanın çocuk tarafından “sahiplenme unsuru” olarak görüldüğü hikâyelerde çoğunlukla çocukların doğa elemanlarını “evcil hayvan” ve “bahçede ağaç” olarak gördükleri tespit edilmiştir. Sahiplenmenin doğal sonucu olarak çocuklar, doğa elemanlarını koruma davranışı sergilemişlerdir. Burada çocuk, doğa ile dolaylı deneyim (Kellert, 1996) yoluyla etkileşim sağlamaktadır. Bu durum Chawla (2007) ve Louv’un (2017, 2) da belirttiği gibi çocukların doğaya bakışının değiştiğini göstermektedir. Köy yaşamında doğa, çocuk tarafından doğal ortamında sahiplenilirken, bugün çocuğun ve yetişkinlerin kurduğu yapay ortamda sahiplenilmektedir. Sahiplenmenin gerekliliği olarak çocuk, doğanın dilini anlamaya çalışır. İncelenen hikâyelerde çocukların, özellikle hayvanların dilini anlamaya çalıştığı tespit edilmiştir.

Doğanın “hayranlık uyandırıcı” olarak ele alındığı hikâyelerde çocuğun beğenme ve takdir etme duyguları taşıdığı tespit edilmiştir. Doğanın kusursuzluğu ve özgünlüğü çocukta bu duyguların oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Ayverdi (1987, 221), Dowdell ve arkadaşlarının (2011, 32) tespitleri ile incelenen hikâyelerdeki hayranlık unsurları benzerdir. Çocuk, doğa unsurlarına saygı duyarak onların mükemmelliğini kabul etmektedir. Bu kabulleniş, çocukta estetik duyarlılığın gelişmesini sağlamaktadır.

Doğanın “mutluluk unsuru” olarak görüldüğü hikâyelerde, çocukların doğaya yönelik olumlu davranışlar sergilediklerinde ve doğa elemanlarıyla karşılaştıkları anlarda mutlu oldukları görülmüştür. Çocuk; doğa elemanları karşısındaki mutluluğunu el çırparak, ıslık çalarak ve sözlü olarak ifade eder. Bu araştırmanın sonuçları Köşker’in (2013, 341) çocukların doğayı rahatlatıcı ve mutluluk verici bir unsur olduğunu gösteren çalışmasının sonuçları ile örtüşmektedir.

Doğanın “sevgi unsuru” olarak görüldüğü hikâyelerde çocuğun doğayı sahiplenmesi ve sevmesi bir aradadır. Çocuk, kimi zaman doğayı sevdiği için sahiplenirken kimi zaman sahiplendiği için sevmektedir. Araştırmanın bulguları Öztürk (2008) ile örtüşürken Canbay ve Çetinkaya Edizer (2012) ile farklılaşmaktadır. Öztürk (2008), hayvanların insanlar tarafından sevildiğini; Canbay ve Edizer (2012) ise inceledikleri eserlerde en az yer alan değerin doğa sevgisi olduğunu belirtmektedir.

Doğanın “korku unsuru” olarak görüldüğü hikâyelerde çocuklar, çoğunlukla doğa olaylarından korkmuştur. Hayvanların yırtıcılık özelliğinden korkma ise daha azdır.

Doğa, korkutucu yanıyla çocukları etkilese de çocuklar doğaya yönelik nefret duyguları beslememektedir. Doğa, bazen “tiksindirici”, “endişe kaynağı”, “çaresizlik sebebi”, “zarar verici”, “karamsarlık unsuru”, “öfke nedeni”, “suçluluk uyandırıcı” ve “acı verici” olsa da çocuk, doğaya yönelik iyimser duygular beslemekten vazgeçmez. Çocuk, doğayı “güvenli sığınak” olarak görmeye ve ona yönelik olumlu duygular beslemeye devam eder. Bu durum, çocukların doğayı kanunlarıyla kabul etmesinin bir sonucu olarak düşünülebilir. Bazı hikâyelerde, çocuğun doğa karşısında zor durumda olduğu zamanlarda metafizik güçlerden yardım istediği görülmüştür. Çocuğun bu davranışı, metafizik farkındalık olarak nitelendirilebileceği gibi doğanın irade sahibi olmayışından dolayı, doğaya karşı farklı bir güçten yardım isteme veya takdir etme olarak nitelendirilebilir. Çocuğun doğa ile etkileşimi çocukta felsefi düşüncenin gelişmesini sağlamıştır. Bu yönüyle araştırmanın bulguları Nice (1921, 25-26) ve Collingwood (1999, 17-18) ile örtüşmektedir.

Doğanın “fedakârlık odağı” olarak görüldüğü hikâyelerde çocuklar, doğayı koruma amacıyla hareket etmektedir. Doğa için pek çok zorluk göze alınmış ve doğanın yaşam alanının dışına çıkmaması, zarar görmemesi, yaşaması için fedakârlık yapılmıştır. Çocuğun doğa için fedakârlık yaptığı hikâyelerde, çocuk doğa ile empati kurmuştur. Bu durumun, çocuğun doğa elemanlarına yönelik “merhamet” duygularının bir sonucu olduğu düşünülmektedir. Deniz Çeliker ve Akar’ın (2015) araştırmasında çocuklar doğayı “fedakâr” olarak nitelendirmişlerdir. Ancak bu araştırma bağlamında incelenen hikâyelerde çocuk, doğa için fedakârlık yapandır.

Doğanın “merak unsuru” olması çocuktaki “keşif “duygusunun sebebiyken; “heyecan” verici olması bu duygunun sonucudur. Çocuk, çevresinde gördüğü her şeyi bilme ve anlamlandırma çabası içerisinde. Doğa, bütün elemanlarıyla çocuğun ilgisini çekmektedir. Bu sonuç; Stowe’un (2004), White’ın (2006), Dowdell ve arkadaşlarının (2011, 32) çocuğun doğayı merak ve keşif alanı olarak gördüğü tezini desteklemektedir. Çocuk açısından bilinmezlik ve gizemle dolu doğa, tam olarak keşif sahasıdır. Aynı zamanda eğlencenin de parçası olan bu duygular, çocuğun eğlenme duygusunun sonucu olarak görülebilir.

“Estetik haz uyandırıcı” olarak doğa, çocukta doğuştan var olan güzellik duygusunun sonucudur. Çocuk doğanın kusursuzluğundan ve güzelliğinden etkilenmekte ve doğa

elemanlarını hayal unsuru olarak kullanmaktadır. Çocuğun hayal dünyasında doğa bazen güzel bir manzara olarak kalırken bazen kişileştirilir. Bu durumda, doğanın çocuğun hayal dünyasını geliştirdiği ve ona estetik duyarlılık kazandırdığı söylenebilir. Araştırmanın bulguları Lone (2017), Tezcan (2012), Öztürk (2008), Yavuzer (2012) ve Şimşek (2002) ile örtüşmektedir.

Doğanın “taklit unsuru” olarak görüldüğü hikâyelerde çocuk kahramanlar, kelebek gibi kollarını açarak uçuşma davranışı sergilemişlerdir. Bu durumun, çocuğun doğaya yönelik hayranlık duyguları beslemesinin ve onu eğlence aracı olarak görmesinin bir sonucu olduğu düşünülebilir. Doğa, çocuk için hem eğlence aracı hem de eğlence ortamıdır. Onur’un (2016, 221-222) belirttiği gibi sonsuz çeşitliliği ve yetişkinler tarafından yaratılmamış olması, doğanın çocuklar tarafından oyun alanı olarak kabul görmesinde önemli etkenlerdir. Araştırmanın bulguları Azarneir ve arkadaşlarının (2015, 24) bulgularıyla örtüşmektedir.

“Kişileştirme unsuru” olarak doğa çocuğun gerçek yaşamda karşılaşacağı insan durumları hakkında deneyim kazanmasını sağlar. Doğanın kişileştirildiği hikâyelerde çocuklar çoğunlukla doğa elemanlarına dost olarak bakmaktadır. Çocuklar; yalnızlığını, sıkılmışlığını ve üzüntüsünü doğa elemanlarıyla paylaşmıştır. Bu durumun bir sonucu olarak doğa dinleyen, düşünen, konuşan konumdadır. Araştırmanın bulguları Yılmaz’ın (2016) araştırmasında çocukların ayı karakteriyle ilgili düşünceleri ile örtüşmektedir. Çocuklar, ayı karakterini insan özellikleri (dost canlısı, yardımsever ve akıllı) ile tanımlamışlardır. Aynı araştırma kapsamında incelenen eserlerde de ayının insana özgü özelliklere (ahmak, ince düşünemeyen, kindar, saf, açgözlü) sahip olduğu tespit edilmiştir.

Hikâyelerde çocuk, doğa elemanlarıyla özdeşim kurarak onlar gibi olma çabası göstermektedir. Çocuk, kuşlar gibi uçmayı ve karınca gibi çalışmayı hayal ederek doğa ile özdeşim kurmuştur. Doğanın hayret veren ve çocuk tarafından güçlü görülen özellikleri, çocuğun doğa ile özdeşim kurmasını sağlamıştır.

“Çözümün parçası” olarak doğa, çocuk hikâyelerinde çoğunlukla “tamamlayıcı” olmasıyla birlikte görülmektedir. Özellikle ulaşım ve güvenlik açısından doğa, çocuk için tamamlayıcıdır.

İncelenen hikâyelerde çocuk, doğayı “transfer ortamı” olarak görmektedir. Çocuk; insan yaşamında sorun çözmede kullanılan yöntemleri, doğa sorunlarını çözmek için kullanma eğilimindedir. Bu durum, çocuğun doğa ile insan arasında benzerlik kurması ile açıklanabilir. Bu bulgu, Rousseau’nun (2018, 203) çocuk-doğa arasındaki aktarıma yönelik tespitleriyle örtüşmektedir.

İncelenen hikâyelere çevre eğitimi açısından bakıldığında çocuk kahramanların doğanın kanunları olduğunu kabul ettiği ve kendilerini doğaya karşı sorumlu hissettiği tespit edilmiştir.

6.2. Öneriler

Çocuğun doğa ile etkileşiminin pek çok boyutu vardır. Bu araştırmada çocuğun doğa ile etkileşimi sonucunda çocuk açısından doğanın neyi ifade ettiği tespit edilmiştir. Bu tespitlerden yola çıkılarak aşağıdaki öneriler sıralanabilir:

- Çevre bilinci kazandırmak amacıyla hazırlanan kitaplar, doğaya dışarıdan bakan bir bakış açısıyla kaleme alınmaktadır. Bu durum; çocuğu doğadan uzaklaştırmakta ve çocuğun doğayı kendine hizmet etmesi gereken tüketim aracı olarak görmesine neden olmaktadır. Oysa doğanın insanın bir parçası veya bu iki unsurun birbirinin tamamlayıcısı olduğu düşüncesini içeren edebiyat ürünleri, çocuğun doğayı kendi kurallarıyla kabul etmesini ve ona saygı duymasını sağlayacaktır. Çocuk kitabı yazarlarının bu gerçeği göz önünde bulundurarak yazmaları, çocuklara doğa bilinci kazandırmada etkili olacaktır.
- Çocuk edebiyatı ürünlerindeki kahramanların araştırma sonucunda ortaya çıkan doğa-çocuk etkileşim rolleri ile donatılması, çocuğa edebiyat vasıtasıyla ulaşmanın bir yolu olarak görülebilir.
- Çocuk kitaplarında doğanın kişileştirilmesi, çocuğun duygu gelişimine katkı sağlar. Ancak kişileştirmenin bir yandan geliştirirken diğer yandan çocuğun doğayı yeterince tanımasına engel olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle kitaplarda kişileştirmenin kullanımının belli yaşlarla sınırlandırılması, çocuk-doğa etkileşimi için daha yararlı olacağı düşünülmektedir.
- Doğa elemanlarının doğrudan kendi özellikleriyle yer aldığı çocuk kitaplarının sayı ve nitelik olarak artmasının çocukların doğaya yönelik

olumlu tutum geliştirmelerinde ve dolaylı doğa deneyimi kazanmalarında etkili olacağı düşünölmektedir.

- Araştırma kapsamında incelenen çocuk kitaplarının bazılarında çocuklar için olumsuz örnek oluşturabilecek davranışlar (sigara ve alkol kullanımı, aileye itaatsizlik vb.) tespit edilmiştir. Bununla beraber kitapların büyük bir kısmı çocuklarda doğa sevgisi ve dolaylı doğa deneyimi geliştirmek için tavsiye edilebilir.
- Çocuk edebiyatı araştırmacıları, çocuk kitaplarında doğa konusunun nasıl işlenebileceği konusunda yazarlara tavsiyelerde bulunabilir. Ayrıca çocukların doğa algısının aldıkları eğitim ve okudukları kitaplarla ilişkisi araştırılabilir.
- Aile ve öğretmenler, kitaplar yoluyla çocukların doğa deneyimlerini artırabilecek çalışmalar yaparak doğaya yönelik farkındalığın artırılmasına katkı sağlayabilir. Okunan kitapları canlandırmak, kitapta anlatılan mekânlara gezi düzenlemek, kitapta yer alan doğa unsurlarını doğal ortamında incelemek gibi etkinlikler önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Akarsu, Hikmet Temel. 2013. **Çevreci Dede, Yaklaşan Tehlike**. İstanbul: Doğan ve Egmont Yayıncılık.
- Akbaş, Emrah. Atasü Topçuoğlu, Reyhan. 2009. Modern Çocukluk Paradigmasının Oluşumu- Eleştirel Bir Değerlendirme. **Toplum ve Sosyal Hizmet**. c. 20, s. 1: 95-104.
- Akbayır, Sıddık. 2018. Çocuk Edebiyatı Klasığı Sorunu Klasik Dönemin Didaktik İki Eseri: Hayriye ve Lütüfiye. **Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı**. 2. bs. s. 104-105: 165-170.
- Aksoy Bilgin, Ayşe. Çiftçi Bilgin, Hale. 2014. **Erken Çocukluk Döneminde Oyun**. 1. bs. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Akyüz, Yahya. 1992. Eğitimde Çocuk-Doğa ve Çevre Korunması İlişkileri. **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**. c.12. s.1: 85-96.
- Apaydın, Mustafa. 2013. Ziya Paşa'nın Emil Çevirisinin Önsözü. **Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. c.7. s.7: 141-164.
- Arsoy, Görkem Kantar. 2014. **Zuzu Çöplükte**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Arıcı, Ali Fuat. 2018. **Çocuk Edebiyatı ve Kültürü**. 2.bs. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Arıcı, Ali Fuat. Urgan, Suat. 2011. Çocuk Edebiyatı Türleri ve Çocuk Eğitimine Katkıları. **Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı**. ed. Tacettin Şimşek. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Aytan, Talat. Güney, Nail. 2010. Gülsüm Cengiz'in Eserlerinde Eğitsel İletiler. **Şiirin Rüzgârında Masal Kuşun Kanadında Çocuk ve Gençlik Yazınında Gülsüm Cengiz Sempozyumu, 28-30 Nisan 2010**. Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi: 59-77.

- Aytekin, Halil. 2016. **Çocuk ve Gençlik Edebiyatı**. Ankara. Anı Yayıncılık.
- Ayverdi, Sâmîha. 1987. Çocuk. **Çocuk Edebiyatı Yıllığı**. ed. Mustafa Ruhi Şirin. İstanbul: Gökyüzü Yayınları. 221-223.
- Azarneir, Sharareh Ghanbari. Anbar, Sara. Hosseini, Seyed-Bagher. Yazdanfar, Seyed-Abbas. 2015. Identification of Child-friendly Environments in Poor Neighborhoods. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*. Volume 201: 19-29.
- Bak, Gökhan. 2017. 1980’li Yıllardan Günümüze Türk Yazılı Basınında Çocuk Olgusu. **İNİF E-Dergi**, c.2. s.2: 163-189.
- Balı, Zehra. 2010. Gülsüm Cengiz’in ‘Başak’ın Çevre Günlüğü’ Adlı Eserinde İşlenen Çevre Kirliliğinden Hareketle Çocuklarda Çevre Sevgisi ve Bilinci Yaratma. **Şiirin Rüzgârında Masal Kuşun Kanadında Çocuk ve Gençlik Yazınında Gülsüm Cengiz Sempozyumu, 28-30 Nisan 2010**. Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi: 78-85.
- Baş, Bayram. 2015. **Türkçe Öğretimi Açısından Çocuk Edebiyatı**. 2.bs. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Burke, Carlyn L. Copenhaver, Joby G. 2004. Animals as People in Children’s Literature. **Language Arts**. vol.81. issue.3: 205–213.
- Bülbül, Handan. Seyhan, Banu Çiçek. 2017. Çocuklar Çevrelerindeki Endemik Bitkileri Tanıyor ve Resimliyor. **Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi**. s.61: 124-143
- Büyüköztürk, Şener. Kılıç Çakmak, Ebru. Akgün, Özcan Erkan. Karadeniz, Şirin. Demirel, Funda. 2016. **Bilimsel Araştırma Yöntemleri**. 21. bs. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Canbay, Hikmet. Çetinkaya Edizer, Zeynep. 2012. Behiç Ak’ın Çocuk Kitaplarında Doğacı Zekâ. **GEFAD / GUJGEF**. c.32. s.1: 83-101.
- Celepoglu, Aysegül. 2015. Sesli ve Görüntülü Yayınlar. **Çocuk Edebiyatı**. 5.bs. ed. Ömer Yılar ve Lokman Turan. Ankara: Pegem Akademi Yayınları. 51-65.

- Cengiz, Gülsüm. 2011. **Başak'ın Çevre Günlüğü**. İstanbul: Say Yayınları.
- Çakır, Pınar. 2010. Gülsüm Cengiz'in Öykülerinde Çevre Duyarlılığı. **Şiirin Rüzgârında Masal Kuşun Kanadında Çocuk ve Gençlik Yazınında Gülsüm Cengiz Sempozyumu, 28-30 Nisan 2010**. Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi: 99-105.
- Chawla, Louise. 1992. Childhood Place Attachments. **Place Attachment**. Ed. Irwin Altman and Setha M. Low. New York: Plenum Press.63-86.(transmitted by Chawla, Louise. 2007. Childhood experiences associated with care for the natural world: A theoretical framework for empirical results. **Children Youth and Environments**. Vol.17. no. 4: 144-170).
- _____. 2007. Childhood experiences associated with care for the natural world: A theoretical framework for empirical results. **Children Youth and Environments**. Vol.17. no. 4: 144-170.
- Collingwood, Robin George. 1999. **Doğa Tasarımı**. çev. Kurtuluş Dinçer. Ankara: İmge Kitabevi.
- Çer, Erkan. 2014. Edebiyatta Çocuk Gerçekliği ve Çocuğa Görelik İlkelerinin İncelenmesi. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Demir, Ebru. Yalçın, Hüseyin. 2014. Türkiye'de Çevre Eğitimi. **Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi**. s.2: 7-18.
- Deniş Çeliker, Huriye. Akar, Ali. 2015. Ortaokul Öğrencilerinin Doğaya İlişkin Metaforları. **Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)**. c.16. s.2: 101-119.
- Dilidüzgün, Selahattin. 2018. **Çağdaş Çocuk Yazını**. 3.bs. İzmir: Tudem Yayınları.
- _____. 1996. **Çağdaş Çocuk Yazını**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Dosay, Melek. 2015. İbrahim Edhem Paşa. **Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi (OTAM)**. c.7. s.7: 113-117.

- Dowdell, Kellie. Graya, Tonia. Maloneb, Karen. Nature and its Influence on Children's Outdoor Play. **Australian Journal of Outdoor Education**. Vol.15. no.2: 24-35.
- Dranas, Emin Ali. 2018. Cemil Meriç'in Çocuk Edebiyatı Yazıları. **Çocuk Şehri Dergisi**. s.6: 56-59.
- Dursunoğlu, Halit. 2015. Çocuk Yayınları. **Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı**. 5.bs. ed. Ömer Yılar ve Lokman Turan. Ankara: Pegem Akademi Yayınları. 37-66.
- Elçin, Şükrü. 1993. **Türk Edebiyatında Tabiat**. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- Emirlioğlu, Gülşenem. 2017. **Doğa Eğitimi**. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Emre, İsmet. 2006. **Edebiyat ve Psikoloji**. 2.bs. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Enginün, İnci. 1987. Çocuk Edebiyatına Toplu Bir Bakış. **Çocuk Edebiyatı Yıllığı**. ed. Mustafa Ruhi Şirin. İstanbul: Gökyüzü Yayınları: 37-47.
- Ercan, Recep. 2014. Gündelik Yaşamda İşlevsel Olarak Kullanılan Türk Atasözlerinde Çocukluk İmgeleri. **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. c.11. s. 27: 15- 31.
- Esentaş, Melike. Güzel, Pınar. Özbey, Selhan. Kılınç, Zühal. Çelebi, Müberra. 2016. Kız Öğrencilerin "Doğa Kampı" Kavramına İlişkin Metaforik Algıları. **International Journal of Social Science Research**. c. 5. s. 2: 1-15.
- Gönen, Mübeccel. 2014. Alanın Bileşenleri Bağlamında Çocuk Edebiyatı Öğretiminin Amacı ve İşlevi. **Türk Dili Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Özel Sayısı**. 277-278.
- Gül, Fikri. 2013. İnsan-Doğa İlişkisi Bağlamında Çevre Sorunları ve Felsefe. **Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. s. 14: 17-21.
- Güler, Çağatay. 2011. **Çevre Kirliliği ve Çocuk**. Ankara: Yazıt Yayıncılık.

- Gürel, Zeki. Temizyürek, Fahri. Şahbaz, N. Kemal. 2007. **Çocuk Edebiyatı**. 1.bs. Ankara: Öncü Kitap.
- Güzel, Abdurrahman. 2006. Edebiyat Eğitiminde Amaçlar ve Bu Amaçlara Yönelik Yöntem, Teknik ve Örnek Uygulamalar. **Millî Eğitim**, s.169: 85-105.
- Home to Us All. [10.02.2019]. Children & Nature Network. Reports. https://static1.squarespace.com/static/597b547aebbd1a681f3883f2/t/5c000ff4562fa7bb7de1ffd9/1543507959528/HometoUsAll_Nov2018FINALTF.pdf?fbclid=IwAR0t_HPr1IwvcNtkKDhY48FMZ4WQJ3aJKJ-yXBRTk8Wpn4Zc6n9ZEtm1xw
- İnal, Kemal. 2007. **Modernizm ve Çocuk Geleneksel, Modern ve Postmodern Çocukluk İmgeleri**. Ankara: Sobil Yayınları.
- İnanç, Songül. 2017. Bir Dağ Gibi Düşünmek. **Çocuk Şehri Dergisi**. s. 2: 8-11.
- İncekara, Süleyman. Tuna, Fikret. 2013. Ortaöğretim Öğrencilerinin Çevresel Konularla İlgili Bilgi Düzeylerinin Ölçülmesi: Çankırı İli Örneği. **Marmara Coğrafya Dergisi**. s.22: 168-182.
- Kahyaoğlu, Mustafa. Kırıktaş, Mustafa. 2016. Ortaöğretim Ve Üniversite Öğrencilerinin “Doğa” Kavramına İlişkin Algılarının Metafor Analizi Yoluyla İncelenmesi, **Marmara Coğrafya Dergisi**. s.33: 58-76.
- Kara, Ömer Tuğrul. Akkaya, Ahmet. 2014. Kurgusal Çocuk Yazını Ürünlerinde Çocukların Hayal Gücü ve Yaratıcılığını Etkileyen Boyutlar. **Çocuk Yazını Araştırmaları-I**. ed. Bülent Özkan. Ankara: Karahan Kitabevi: 217-228.
- Karaosmanoğlu, Mustafa. 2018. Çocuk Nedir Edebiyat Nereye Düşer. **Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı**. 2.bs. s.104-105: 13-17.
- Karasar, Niyazi. 2016. **Bilimsel Araştırma Yöntemi**. 31.bs. Ankara: Nobel Yayınları.
- Karatay, Halit. 2011. Karakter Eğitiminde Edebi Eserlerin Kullanımı, **Turkish Studies**. c. 6. s.1: 1439-1454.
- Kavcar, Cahit. 1999. **Edebiyat ve Eğitim**. Ankara: Engin Yayınevi.

Kellert, Stephen Robert. 1996. *The Value of Life: Biological Diversity and Human Society*. Washington: Island Press (transmitted by Kellert, Stephen Robert. 2002. *Experiencing Nature: Affective, Cognitive and Evaluative Development in Children*. **Children and Nature: Psychological, Sociocultural, and Evolutionary Investigations** (ed. Peter H. Kahn, Jr., Stephen R. Kellert). Cambridge: The MIT Press.

_____. 2002. *Experiencing Nature: Affective, Cognitive and Evaluative Development in Children*. **Children and Nature: Psychological, Sociocultural, and Evolutionary Investigations** (ed. Peter H. Kahn, Jr., Stephen R. Kellert). Cambridge: The MIT Press.

_____. 2005. **Building for Life: Designing and Understanding the Human-Nature Connection**. Washington: Island Press.

Kıbrıs, İbrahim. 2010. **Çocuk Edebiyatı**. 4.bs. Ankara: Kök Yayıncılık.

Köşker, Nilüfer. 2013. İlkokul Öğrencileri ve Sınıf Öğretmeni Adaylarının Doğaya İlişkin Algıları ve Sorumluluklarına Yönelik Düşünceleri. **Turkish Studies**. c.8. s. 3: 341-355.

Lone, Jana Mohr. 2017. **Filozof Çocuk**. çev. Gülsün Arıkan. İstanbul: Sola Yayınları.

Louv, Richard. 2017. **Doğadaki Son Çocuk**. çev. Ceyhan Temürcü. 17.bs. Ankara: TÜBİTAK Yayınları.

Maltaş, Arzu. 2015. Ekoloji Ekseninde İnsan-Doğa İlişkisi ve Özne Sorunu. **Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**. c. 17. s. 29: 1-8.

Moore, Robin C. 1993. **Plants for Play: A Plant Selection Guide for Children's Outdoor Environments**. Berkeley: Mig Communications. (Aktaran: Louv, Richard. 2017. **Doğadaki Son Çocuk**. çev. Ceyhan Temürcü. 17.bs. Ankara: TÜBİTAK Yayınları).

Neydim, Necdet. 2000. **Çocuk ve Edebiyat**. İstanbul: BU Yayınları.

Nice, Margaret Morse. 1921. *A Child and Nature*. **Pedagogical Seminary**. Jan 1, 1921.Provincetown,Mass.<https://ekaynaklar.mkutup.gov.tr:2169/docview/1297>

160021/fulltextPDF/3ACFEA69953E4E1BPQ/36?accountid=15272[20.01.2019]

Nurlu, Muammer. Pınar, Kanık Uysal. 2016. Miyase Serbarut'un Kitaplarında Değer Aktarımı. **Çocuk ve Gençlik Edebiyatında Barış Kültürü**. ed. Hikmet Asutay, Tuncay Öztürk, Didem Yılmaz ve diğerleri. Edirne: Trakya Üniversitesi Yayınları.

Oğuzkan, Ferhan A. 2000. **Çocuk Edebiyatı**. 6. bs. Ankara: Anı Yayıncılık.

Onur, Bekir. 1978. Çocuk Edebiyatı Üzerine. **Eğitim ve Bilim**. s.1: 44-48.

_____. 2016. **Çocuk, Çevre, Doğa: Çevre ve Yurttaşlık Eğitimi**. Ankara: İmge Kitabevi.

Ormanoğlu Uluğ, Mücella. 2013. **Niçin Oyun? Çocuğun Gelişiminde ve Çocuğu Tanımada Oyunun Önemi**. İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık.

Özdemir, Pınar, Akfırat, Nejat, Adıgüzel Ömer H. 2009. Bilim ve Yaratıcı Drama Eşliğinde Doğa Eğitimi. **Yaratıcı Drama Dergisi**. c.4. s.7: 69-77.

Özgül, Kayahan M. 2018. Edebiyatın Çocukluğu-Çocukluğun Edebiyatı, **Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı**. 2.bs. s.104-105: 472-487.

Özsoy, Sibel. Ertepinar, Hamide. Sağlam, Necdet. 2012. Can eco-schools improve elementary school students' environmental literacy levels? **Asia-Pacific Forum on Science Learning and Teaching**. vol.13. Issue 2:1-26.

Öztürk, Hüseyin Emin. 2008. **Batı Çocuk Klasiklerinde Temel Değerler**. İstanbul: Nar Yayınları.

Plutchik, Robert [29.08.2018]. "An Extensive List of Human Emotions and Their Meanings", <https://psychologenie.com/list-of-human-emotions>

Plutchik'in Çarkıfeleği.[29.08.2018]. <https://evrimagaci.org/plutchikin-duygu-carkifelegi-5407>

Rousseau, Jean J. 2018. **Emile**. çev. Yaşar Avunç. 10.bs. İstanbul: İş Bankası Yayınları.

- Searle, John R. 2005. **Toplumsal Gerçekliğin İnşası**. İstanbul: Litera.(Aktaran, Yılmaz, Nilay. 2012. Türk Çocuk Edebiyatı Kitaplarındaki Çocuk Gerçekliğine Eleştirel Bir Bakış. Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Sever, Sedat. 2015. **Çocuk Edebiyatı ve Okuma Kültürü**. 2.bs. İzmir: Tudem Yayınları.
- _____. 2015. **Çocuk ve Edebiyat**. 8. bs. İzmir: Tudem Yayınları.
- Sıkı, Ramazan. 2011. Türkiye’de Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Yayıncılığı 2000-2009. Uzmanlık Tezi. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü: 1-2.
- Sınar, Alev. 2006. Türkiye’de Çocuk Edebiyatı Çalışmaları. **Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi** c. 4, s. 7: 175-225.
- Stowe, John R. 2004. **Doğayla Bütünleşmek**. çev. Ahmet Şahin. İstanbul: Drahma Yayınları.
- Şayhan, Fatih. 2008. Altay Destan Kahramanlarının Doğa İle Bütünleşme Süreci. **Türk Dünyası Dil Ve Edebiyat Dergisi**. s.45: 203-222.
- Şimşek, Tacettin. 2002. **Çocuk Edebiyatı**. 1.bs. Ankara: Rengarenk Yayınları.
- _____. 2014. Çocuk Edebiyatı Tarihine Ön Söz. **Türk Dili Dergisi Çocuk Edebiyat Özel Sayısı**, s.756: 15-58.
- Smith, Michelle A. Dunhill, Ally. Scott, Graham W. 2018. Fostering Children’s Relationship with Nature: Exploring the Potential of Forest School. **Education** 3-313, 46:5, 525-534.
- Şirin, Mustafa Ruhi. 2000. **99 Soruda Çocuk Edebiyatı**. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- _____. 2010. **Çocuk Hep Çocuk**. 2. bs. İstanbul: İz Yayıncılık.
- _____. 2016. **Çocuk, Çocukluk ve Çocuk Edebiyatı**. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Taher. Abeer. 2016. **Çok Yaramaz Kedi**. çev. Abdülkerim Lale. İstanbul: Nar Yayınları.

- Tarhan, Nevzat. 2018. **Duyguların Psikolojisi ve Duygusal Zekâ**. 22.bs. İstanbul: Timaş Yayınları.
- TDK. 2012. Yazım Kılavuzu. 27.bs. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- TEMA. 2013. **Minik TEMA İstanbul Projesi, İstanbul'da Doğa ve Çocuk İlişkisi Araştırması Raporu**. İstanbul.
- Tezcan, Mahmut. 2012. **Çocuk Sosyolojisi**. 2. bs. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Tural, Sadık. 1993. Edebiyat Eseri ile Çevre Arasındaki Bağlar. **Türk Edebiyatında Tabiat**. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını: 3-4.
- Turan, Lokman. 2015. Çocuğun Dünyasında Oyun, Merak ve Hayal Unsurları. **Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı**. 5.bs. ed. Ömer Yılar ve Lokman Turan. Ankara: Pegem Akademi Yayınları. 16-27.
- Tunalı, İsmail. 2003. **Marksist Estetik**. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Tümer, Cem Şems. 2009. Edebiyata ve Çocuk Edebiyatına Bir Kaynak Olarak Bazı Cumhuriyet Devri Yazarlarının Çocukluk Anıları Çocukluk Dönemlerini Etkileyen Şartlar, **Turkish Studies**, c.4. s.1: 1073-1103.
- Türkiye Çevre Atlası. 2004. T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı ÇED ve Planlama Genel Müdürlüğü Çevre Envanteri Dairesi Başkanlığı. Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu. 2018. Yıllara ve Cinsiyete Göre İl/İlçe Merkezleri ve Belde/Köyler Nüfusu (1927-2018).
<http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist> [10.01.2019].
- Ulutaş, Nurullah. 2016. Çocuk Edebiyatı Ürünlerinde Didaktik Yaklaşım ve Amacın Doğru Belirlenmesi. **Çocuk ve Gençlik Edebiyatında Barış Kültürü**. ed. Hikmet Asutay, Tuncay Öztürk, Didem Yılmaz ve diğerleri. Edirne: Trakya Üniversitesi Yayınları.
- Ungan, Suat. Demir, Elif. 2016. Günümüz Çocuk Edebiyatı Yazarları ve Eserleri Üzerine Bir İnceleme. **Türkiye Eğitim Dergisi**. c.2.s.1:40-65.

- Ungan, Suat. Yiğit, Fadime. 2014. Geçmişten Günümüze Türkiye’de Süreli Çocuk Yayınları. **Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi**. 10: 184-198.
- Usher, Sam. 2017. **Yağmur**. çev. Ali Berkay. İstanbul: İş Bankası Yayınları.
- Uysal, Ahmet Edip. 1993. Edebiyat ve Tabiat. **Türk Edebiyatında Tabiat**. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını: 5-6.
- Ünal, Orçun. 2016. Popüler Çocuk Romanlarında Çocuk İmajı ve Çocuk Eğitimi (1980-2000). Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Vahapoğlu, Bengü. 2010. Türk Edebiyatı Tarihinin Kıyıda Kalmış Bir İsmi: Ali Nusret. **Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları**, s.4: 141-164.
- White, Randy. 2006. Young Children's Relationship with Nature: Its Importance to Children's Development & the Earth's Future. **The Coalition for Education in the Outdoors**. Vol. 16. No. 2.
- White, Randy. Stoecklin, Vicki (1998). Children's Outdoor Play & Learning Environments: Returning to Nature. **Early Childhood Newsmagazine** from www.whitehutchinson.com/children/articles/outdoor.shtml [20.01.2019: 17.04]
- Wilson, Carla. 2011. **Effective Approches to Connect Children with Nature**. **Department of Conservation**. Publishing Team: New Zealand.
- Yakar, Y. Mahmut. 2018. 2005’ten Günümüze Çocuk Dergileri. **Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı**. 2.bs. s. 104-105: 63-73.
- Yalçın, Alemdar. Aytaş, Gıyasettin. 2005. **Çocuk Edebiyatı**. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yalçın, Mehmet. Ağgöl, Fatma. 2009. Collingwood’un “Doğa Tasarımı” ve Fen Eğitimi için Doğurguları. **Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi**, c. 29, s. 2: 295-310.
- Yavuzer, Haluk. 2012. **Doğum Öncesinden Ergenlik Sonuna Çocuk Psikolojisi**. 34. bs. İstanbul: Remzi Kitabevi Yayınları.

- Yazıcı, Nermin (1998). Halikarnas Balıkcısı'nın eserlerinde tabiat, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı.
- Yılar, Ömer. Celepoğlu, Ayşegül. 2015. Çocuk Yayınları ve Bu Yayınlarda Bulunması Gereken Temel Unsurlar. **Eğitim Fakülteleri için Çocuk Edebiyatı**. 5. bs. ed. Ömer Yılar, Lokman Turan. Ankara. Pegem Akademi Yayınları: 37-66.
- Yıldırım, Ali. Şimşek, Hasan. 2016. **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**. 10.bs. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, Nilay. 2012. Türk Çocuk Edebiyatı Kitaplarındaki Çocuk Gerçekliğine Eleştirel Bir Bakış. Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yılmaz, Oğuzhan. 2016. Kurgusal Nitelikli Çocuk Kitaplarında Ayı Karakteri, **Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi**, c.5. s. 2: 801-817.
- Yılmaz, Simge. Ongan, Refika. 2017. Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Doğaya Yakınlık (Biyofili) Seviyelerinin Araştırılması, **Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, c. 13. s. 3: 1106-1129.
- Yüksel, Nevzat. 2013. **Serçeğin Günlüğü**. İstanbul: Hayat Yayın Grubu.
- Zengin, Ahmet Yaşar. Zengin, Nesrin. 2002. **Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı**. Ankara: Truva Yayınları.
- Zengin, Mevlâna İdris. 2015. **Şoför Tavşan**. İstanbul: İBB Kültür A.Ş. Yayınları.
- Zengin, H. Salih. 2013. **Şişkonun Bütün Adamları**. 8. bs. İstanbul: Venüsya Çocuk Kitaplığı.

EKLER

Ek.1. Araştırma Kapsamında Taranan Çocuk Kitapları

Açıksözlü. Haldun. 2017. **Elime Doğan Yavru**. İstanbul: Tolstoy Yayıncılık.

Adalı. Bilgin. 2010. **Buzul Çağı**. İstanbul: Nemesis Çocuk Yayınları.

_____. 2011. **Büyük Tuzlu Su Klanı**. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.

_____. 2012. **Benekli**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

_____. 2012. **Aninna'nın Serüvenleri-Büyük Göç**. İstanbul: Can Çocuk Yayınları.

Ak. Behiç. 2005. **Kedi Adası**. İstanbul: Can Çocuk Yayınları.

_____. 2011. **Galata'nın Tembel Martısı**. İstanbul: Günışığı Kitaplığı.

_____. 2013. **Bizim Tombiş Taştan Hiç Anlamıyor**. İstanbul: Günışığı Kitaplığı.

_____. 2014. **Postayla Gelen Deniz Kabuğu**. İstanbul: Günışığı Kitaplığı.

_____. 2017. **Bulutlara Şiir Yazan Çocuk**. İstanbul: Günışığı Kitaplığı.

_____. 2017. **Havva ile Kaplumbağa**. 17.Basım. İstanbul: Günışığı Kitaplığı.

_____. 2009. **Rüzgârın Üzerindeki Şehir**. İstanbul: Can Çocuk Yayınları.

Ak. Sevim. 2003. **Uçurtmam Bulut Şimdi**. İstanbul: Can Çocuk Yayınları.

_____. 2013. **Lodos Yolcuları**. 14.Baskı. İstanbul: Can Çocuk Yayınları.

_____. 2014. **Pembe Kuşa Ne Oldu?** İstanbul: Can Çocuk Yayınları.

_____. 2015. **Yıldızlar Nereye**. İstanbul: Doğan ve Egmont Yayıncılık.

_____. 2011. **Gemici Dedem**. İstanbul: Can Çocuk Yayınları.

- Akal. Aytül. 2010. **Dünyanın En Güzel Ağacı**. İzmir: Uçanbalık Yayınları.
- _____. 2012. **Açıl Bahçe Açıl**. İzmir: Uçanbalık Yayıncılık.
- Akbaba. Şaban. 2012. **Eşref'in Böceği**. İstanbul: Limon Kitap Yayınları.
- Akbaş. A. Vahap. 2006. **Kuş Baba**. İstanbul: Salıncak Yayınları.
- Akçam. Alper. 2018. **Nal Sesleri**. Ankara: Abis Yayınları.
- Akçiçek. Gökhan. 2006. **Bir Çiçeği Sevmek**. İstanbul: Salıncak Yayınları.
- _____. 2017. **Denizlere Söylenen Şarkı**. Ankara: MEB Yayınları.
- Akıncı. Dilara. 2000. **Betonlar Çiçek Açsa**. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Aytuğ. Gökçe Ateş. 2018. **Bugün Çok Sıkıldım Ben**. İstanbul: Günışığı Kitaplığı.
- _____. 2018. **Maya'nın Ağacı**. 3. Baskı. İstanbul: Günışığı Kitaplığı.
- Balel. Mustafa. 2014. **Ressamın Kedisi**. İstanbul: Nesin Yayınevi.
- Başaran. Mehmet. 2012. **Ormanda Saklambaç**. İstanbul: Özyürek Yayıncılık.
- Başaran. Turgut Bilsen. 2010. **Benekli**. İstanbul: Pupa Çocuk Yayınları.
- Bilbaşar. Kemal. 2010. **Kurbağa Çiftliği**. İstanbul: Can Çocuk Yayınları.
- Bozkurt. Hasan Cüneyt. 2016. **Deniz**. İstanbul: Siyah Beyaz Yayınları.
- Buhara. Muharrem. 2013. **Uçamayan Kuş Baykuş**. 7. Baskı. İstanbul: Can Çocuk Yayınları.
- Bulut. Süleyman. 2009. **Sarıtay**. İstanbul: Can Çocuk Yayınları.
- _____. 2009. **Yeşil Yürek Kayabeyi**. İstanbul: Can Çocuk Yayınları.
- _____. 2011. **Penceredeki Kuş**. İstanbul: Can Çocuk Yayınları.
- _____. 2013. **Mor Benekli**. İstanbul: Can Çocuk Yayınları.
- _____. 2018. **Maviş**. İstanbul: Can Çocuk Yayınları.
- Canat. Hasan Nail. 2005. **Yaralı Serçe**. İstanbul: Timaş Yayınları.

Cemali. Zeynep. 2005. **Gül Sokağının Dikenleri**. 8.baskı. İstanbul: Günışığı Kitaplığı.

_____. 2011. **Ben Çınar Ağacı ve Puf Böreği**. İstanbul: Günışığı Kitaplığı.

Cengiz. Gülsüm. 2000. **Bıcırık**. İstanbul: Say Çocuk Yayınları.

_____. 2012. **Son Çiçek**. İstanbul: Evrensel Yayınları.

_____. 2015. **Deniz Kabukları**. İstanbul: Evrensel Çocuk Kitaplığı.

Çağlar. Yusuf. 2005. **Arkadaşımın Bir Kedisi Vardı**. Ankara: Zafer Yayınları.

_____. 2013. **İyi Geceler Gökyüzü**. İstanbul: Nar Yayınları.

Çakman. Koray Avcı. 2015. **Yedikır'ın Kuşları**. İzmir: Tudem Yayınları.

_____. 2013. **Esrarengiz Testi**. 4.bs. İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınları.

_____. 2015. **Flamingo Günlüğü**. İstanbul: Can Çocuk Yayınları.

_____. 2016. **Almarpa'nın Gizemi**. 7.bs. İzmir: Tudem Yayınları.

_____. 2017. **Advin Amazon'da**. İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınları.

Çelik. Mine Günce. 2016. **Koyunlar Gibi Yünümüz Olsa**. İstanbul: Çikolata Yayınevi.

Çeliker. Mine. 2012. **Harikalar Çiftliği**. İstanbul: Mercek Yayıncılık.

Çetinkaya. Mazlum. 2017. **Bilgisayardan Çıkan Kurbağa**. İstanbul: Ceyhan Yayıncılık.

Çınaroğlu. Ayla. 2009. **Altın Kanatlı Topçin**. Ankara: Uçan Balık Yayınları.

_____. 2011. **Mutlu Bir Gün**. İzmir: Uçanbalık Yayınları.

_____. 2017. **Elmaya Güzelleme**. İstanbul: Hayy Kitap.

_____. 2005. **Veli'nin Elma Ağacı**. İzmir: Uçanbalık Yayınları.

_____. 2015. **Kuzgun ve Sırma**. İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınları.

_____. 2016. **Deniz**. İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınları.

- Damar, Atilla. 2012. **Kır Çiçekleri**. İstanbul: Akvaryum Yayınevi.
- Dayıoğlu, Gülten. 2000. **Azat Kuşları**. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- _____. 2000. **Kır Gezisi**. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- _____. 2000. **Uçurtma**. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- _____. 2007. **Leylekler Karda Kaldı**. İstanbul: Kök Yayıncılık.
- _____. 2007. **Suna'nın Serçeleri**. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- _____. 2007. **Okyanuslar Ötesine Yolculuk**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- _____. 2015. **Gizemli Güvercin**. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- _____. 2016. **Kumluktaki Yavru Martı**. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Demirci, Cihan. 2013. **Hıncır Can Çevre Dostu**. İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınları.
- Demirel, Ruhi. 2010. **Karla Gelen Güzellik**. İstanbul: Muştı Yayınları.
- Duman, Faruk. 2005. **Gagalar Patiler ve Başka Güzel Şeyler**. İstanbul: Can Çocuk Yayınları.
- Durgut, Handan. 2011. **Denize Düşen Yıldız**. İstanbul: Can Çocuk Yayınları.
- Efe, Ahmet. 2012. **Uçurtmam Kuşlardan Güzel**. 2.bs. İstanbul: Nar Yayınları.
- Erdoğan, Fatih. 2000. **Beş Beyaz Benekli Baykuş Bana Bakıyor**. İstanbul: Mavi Bulut Yayıncılık.
- _____. 2001. **Beş Beyaz Benekli Baykuşun Dönüşü**. İstanbul: Mavi Bulut Yayıncılık.
- _____. 2004. **Eren'in Güçlü Arkadaşı**. İstanbul: Mavi Bulut Yayıncılık.
- _____. 2004. **Ozan'ın Çiftlik Gezisi**. İstanbul: Mavi Bulut Yayıncılık.
- _____. 2011. **Kuşumu Kim Kışkırladı**. İstanbul: Mavi Bulut Yayıncılık.
- _____. 2017. **Keçi ve Ben**. İstanbul: Mavi Bulut Yayıncılık.

Erdoğan. Mehmet Kemal. 2017. **Eve Neşe Getiren Muhabbet Kuşları**. İstanbul: Hayy Kitap.

Erdoğan. Yılmaz. 2004. **Bir Yağmur Olmalı Bir de Çınar**. Ankara: Meneviş Yayınları.

Genç. Göknil. 2017. **Çok Evin Yok Kedisi**. İstanbul: Can Çocuk Yayınları.

_____. 2012. **Değirmenci ile Baykuş**. İstanbul: Can Çocuk Yayınları.

Göçmen. Dursun Ege. 2005. **Canı Sıkılan Çocuk Ege’de**. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

Gökmen. Nihat. 2016. **İssız Baykuş Adası**. İstanbul: Apsis Kitap.

Göknil. Can. 2007. **Deniz Masalı**. İstanbul: Can Çocuk Yayınları.

_____. 2008. **Gülfidan Çiftlikte**. İstanbul: Can Çocuk Yayınları.

Güler. Mehmet. 2008. **Bir Kış Masalı**. İstanbul: Özyürek Yayınevi.

_____. 2010. **İçim Dışım Gökkuşığı**. İstanbul: Özyürek Yayınevi.

_____. 2011. **Uçurtmam Bulutlardan Yüce**. İstanbul: Özyürek Yayınevi.

_____. 2014. **Düşler Bahçesi**. İstanbul: Doğan ve Egmont Yayıncılık.

_____. 2014. **Kuş Okulu**. İstanbul: Nesin Yayınları.

_____. 2018. **Yelesi Rüzgâr**. 5.bs. İstanbul: Özyürek Yayınevi.

Gültekin. Ezgi. 2017. **Gülen Gökyüzü**. İstanbul: Pegasus Yayınları.

Günbaş. Ahmet. 2010. **Yitik Göl**. İstanbul: Kitabevi Yayınları.

Gündüz. Doğan. 2016. **Bisküvi Kutusundaki Martı**. Can Çocuk Yayınları.

_____. 2018. **Denize Mektuplar Atan Çocuk**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Güngör. Melek. 2015. **Gökten Bir Yıldız Yakala**. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

Hakkı. Ruşen. 2000. **Benim Sevgili Papatyam**. İstanbul: Gerçek Sanat Yayınları.

İlgaz. Nilgün. 2017. **Çocukluk Limanına Sığman Foklar**. İstanbul: Çınar Yayınları.

İşigüzel. Şebnem. 2011. **Annem Kargalar ve Ben**. İstanbul: İletişim Yayıncılık.

İzbudak Akıncı. Ferda. 2012. **Kuş Kulesi**. 9. bs. İzmir: Tudem Yayınları.

İzci. Adil. 2015. **Bahar İkindisi**. İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınları.

Kalyoncu. Nermin Şenol. 2013. **Fıstık Çamı**. İstanbul: Ceylan Yayıncılık.

Kaplan. Sadettin. 2001. **Solmayan Çiçek**. İstanbul: Alioğlu Yayınevi.

_____. 2001. **Yağmur Çocuk**. İstanbul: Ali Oğlu Yayınevi.

Kara. Erdal. 2017. **Soğuk Bir Kış Güncesi**. İstanbul: Puslu Yayıncılık.

Karaboğa. Gizem Pınar. 2010. **Elma Kabuğu**. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

Karagülle. Ahu G. 2018. **Deniz ve Ben**. İstanbul: Doğan Egmont Yayıncılık.

Karahisar. Avni. 2015. **Uçurtmam Kayboldu**. İstanbul: Cinius Yayınları.

Karakuş. Hidayet. 2011. **Can Dede'nin Eşeği**. Ankara: Bilgi Yayınevi.

_____. 2018. **Yaralı Tavşanın Doktoru**. 5.Baskı. Ankara: Bilgi Yayınları.

Karatekin. Neriman. 2015. **Ağaca Bir Kuş Konmuş**. İstanbul: Edam Yayınları.

Kavukçu. Cemil. 2004. **Selo'nun Kuşları**. İstanbul: Can Çocuk Yayınları.

_____. 2012. **Yeşilcik**. İstanbul: Can Çocuk Yayınları.

Kaya. Vural. 2016. **Kuşlar Benekli Gökyüzü**. Konya: Kayalı Park Çocuk Yayınları.

Kaya. Zekeriya. 2013. **Koydan Çıkarken**, Ankara: Phoneix Yayınları.

Kılıçoğlu. Hacer. 2012. **Aydede Heryerde**. İstanbul: Gümüşığı Kitaplığı.

_____. 2017. **Havaya Bak**. İstanbul: Gümüşığı Kitaplığı.

_____. 2012. **Bugün Adım Kaktüs Benim**. İstanbul: Gümüşığı Kitaplığı.

- Kıbaroğlu, Hülya. 2017. **Benim Büyük Hikâyem**. İstanbul: İş Kültür Yayınları.
- Kilimci, Ayşe. 2008. **Armağanım Bir Fare**. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- _____. 2008. **Dikkat Kuş Aranıyor**. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Korkut, Aysel. 2007. **Boncuklu Günler**. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- _____. 2010. **Şapkadan Çıkan Kış**. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Kozikoğlu, Tülin. 2013. **Kelebeğini Arayan Ayşe**. İstanbul: Red House Kidz Yayınları.
- Köseoğlu, Hamdullah (2010). **Kar Kuşları**. İzmir: Tudem Yayınları.
- _____. 2004. **Çocuk ve Leylek**. İzmir: Tudem Yayınları.
- _____. 2008. **Mavi Irmak**. İzmir: Tudem Yayınları.
- _____. 2011. **Küçük Tay**. 3.bs. İstanbul: Çınar Çocuk Yayınları.
- _____. 2016. **Kınalı Keklik**. Ankara: Özlem Yayınevi.
- _____. 2017. **Karlı Sokak**. Ankara: Özlem Yayınevi.
- Kurt, Tunç. 2014. **Annemin Kuşları**. İstanbul: Hayal Çocuk Yayınları.
- Kuşoğlu, Sevinç. 2013. **Ah Bir Martı Olsam**. İstanbul: Erdem Çocuk Yayınları.
- Kutlu, Ayla. 2009. **Huvava İlk Çevre Koruyucusu**. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- _____. 2011. **Melek ve Dostları**. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Livaneli, Zülfü. 2014. **Son Ada'nın Çocukları**. İstanbul: Doğan Egmont Yayıncılık.
- Orakçı, Mustafa. 2014. **Levent Böcek Dedektifi**. İstanbul: Timaş Çocuk Yayınları.
- _____. 2015. **Levent-Çevre Koruyucusu**. İstanbul: Timaş Çocuk Yayınları.
- _____. 2016. **Levent Keçilerin Takipçisi**. İstanbul: Timaş Çocuk Yayınları.
- _____. 2016. **Levent-Hayvanları Bizden Koruma**. İstanbul: Timaş Çocuk Yayınları.

- Oral. Feridun. 2015. **Farklı Ama Aynı**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Oral. Ünver. 2012. **Arkadaşım Cici Kuş**. İstanbul: Nar Yayınları.
- Ömer. Mine. 2013. **Gökyüzü Sevinci**. İzmir: Nezih- Er Yayınları.
- Öner. Çetin. 2005. **Gülübik-Dünyanın Bütün Kedileri**. İstanbul: Can Çocuk Yayınları.
- _____. 2014. **Kömürcü Çocuk**. İstanbul: Can Çocuk Yayınları.
- Özdem. Filiz. 2014. **Zeynep Benim Güzel Hayvanlarım**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Özen. Birsen Ekim. 2014. **Şirin Belgrad Ormanı'nda**. İstanbul: Timaş Çocuk Yayınları.
- _____. 2014. **Şirin Evcil Bir Balınam Var**. İstanbul: Timaş Çocuk Yayınları.
- _____. 2015. **Şirin Hayvanları Kurtarma Operasyonu**. İstanbul: Timaş Çocuk Yayınları.
- Özkan. Niyazi. 2016. **Kaz Dağının Kedisi**. İstanbul: Cinius Yayınları.
- Özsoy. Anıl Mert. 2018. **Yeniden Deniz Olmak**. İstanbul: Can Çocuk Yayınları.
- Öztürk, Hüseyin Emin. 2011. **Yaralı Keklik**. İstanbul: Nar Çocuk Yayınları.
- _____. 2010. **Gül Ağacı**. 4.Basım. İstanbul: Nar Çocuk Yayınları.
- Öztürk. Semih. 2017. **Küçük Aziz Nesin ve Kiraz Fidanı**. İstanbul: Tefrika Yayınları.
- Pat. Gamze. 2017. **Dedemiz Ayçiçeği Tarlası**. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Salgut. Engin. 2005. **Leyleklerin Gitme Zamanı**. İzmir: Tudem Yayınları.
- Sarıyüce. Hasan Latif. 2009. **Beyaz Kanatlı Kuş**. İstanbul: Nar Yayınları.
- Sayman. Arslan. 2013. **Engin Mavi**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- _____. 2014. **Piri Reisle Açık Denizde**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

- Sivashlıoğlu. Aziz. 2005. **Yeşil Çocuklar**. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Sivri. İsmail. 2005. **Leylekler Gelirken**. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Şirin. Mustafa Ruhi. 2006. **Geceleri Mızıka Çalan Kedi**. 2.bs. İstanbul: Uçan At Yayınları.
- Tansel. Oğuz. 2012. **Balıkçı**. Ankara: Elips Kitapları.
- Tekin. Havva. 2017. **Yeşil Adamın Çocukları**. İstanbul: Genç Timaş Yayınları.
- Tiryaki. Kasım. 2017. **Dere Ülkesinin Yolcusu Hebo**. İstanbul: Genç Timaş Yayınları.
- Tosyalı. Filiz. 2008. **Çitlembik Ağacı**. İstanbul: Özyürek Yayınları.
- Tunaboğlu. Mahmut. 2008. **Birkaç İyi Çocuk Birde At**. Çorum: Lider Matbaacılık.
- Uçuk. Cahit. 2002. **Fadiş Bediş Ediş-1**. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- _____. 2002. **Küçük Çoban Âlim Kız -1**. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- _____. 2002. **Küçük Çoban Âlim Kız-2**. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- _____. 2002. **Küçük Çoban Âlim Kız-3**. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- _____. 2003. **Uzaydaki Mavi Bilye 3-Doğa Savaşçıları**. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- _____. 2003. **Uzaydaki Mavi Bilye 4-Uçan Su**. İstanbul: Bilge Kültür Yayınları.
- _____. 2003. **Uzaydaki Mavi Bilye 5-Dünyamız Tehlikede**. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- _____. 2003. **Uzaydaki Mavi Bilye 6-Yeraltındaki Dostlar**. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- _____. 2003. **Uzaydaki Mavi Bilye 7-Madenci Cemal Dede**. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- _____. 2003. **Uzaydaki Mavi Bilye 8-Özlenen Dost**. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.

_____. 2003. **Uzaydaki Mavi Bilye 9-Mutluluk Yağmurları**. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.

_____. 2016. **Uzaydaki Mavi Bilye 10-Yeşil Cennete Doğru**. 2.bs. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.

Ulu. Mehmet Emin. 2005. **Kadife Yürekli Kız**. Ankara: Meneviş Yayınları.

Ural. Ayşe. 2018. **Penceremde Bir Ateş Böceği**. İstanbul: Şule Yayınları.

Ural. Yalvaç. 2016. **Bir Gök Dolusu Güvercin**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Uysal. Ahmet. 2003. **Anası Bulut Babası Yağmur**. Ankara: Bilgi Yayınevi.

Uzuner. Buket. 2017. **Ah Bir Kedi Olsam!**, İstanbul: Everest Yayınları.

Ünlü. Savaş. 2011. **Kuşumuz Özgür**. 6.bs. İstanbul: Bu Yayınevi.

Ünüvar. Zehra. 2010. **Kuş Ağacı**. Ankara: Bilgi Yayınevi.

Vera. Mecbure İnal. 2003. **Erik Ağacımı Kestiler**. İstanbul: Gonca Yayınları.

Yaşar. Banu. 2016. **Benim Sessiz Arkadaşım**. İstanbul: Uğur Böceği Yayınları.

Yavaşlı. Aydoğan. 2018. **Gökyüzünü Kaybeden Şehir**. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

_____. 2008. **Bir Kuşun Kanadında**. İstanbul: Bulut Yayınları.

_____. 2017. **Rüzgâr Benim Arkadaşım**. İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınları.

_____. 2018. **Kaptan Dedenin Seyir Defteri**. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

Yazıcı. Oğuz Selim. 2015. **Mavi Uçurtma**. Ankara: Özlem Yayınevi.

Yılmaz. Mahmut. 2016. **Her Yeşil Yaprak Bir Sanatçıdır**. Ankara: Eğilen Kitap Yayınları.

Yurttaş. Hüseyin. 2016. **Bu Dünya Hepimizin**. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.

Zengin. Salih. 2010. **Çok Mavi Hikâyeler**. İstanbul: Ağaç Yayınları.

_____. 2010. **Çok Serin Hikâyeler**. İstanbul: Ağaç Yayınları.

Ek. 2a. Araştırma Kapsamında İncelenen Çocuk Kitapları

Adalı. Bilgin. 2010. **Buzul Çağı**. 1. bs. İstanbul: Çakıltaş Yayınları.

Ak. Behiç. 2013. **Bizim Tombiş Taştan Hiç Anlamıyor**. 1.bs. İstanbul: Günışığı Kitaplığı.

_____. 2017. **Havva ile Kaplumbağa**. 17.bs. İstanbul: Can Çocuk Yayınları.

Ak. Sevim. 2017. **Gemici Dedem**. 21.bs. İstanbul: Can Çocuk Yayınları.

Aytuğ. Gökçe Ateş. 2018. **Maya'nın Ağacı**. 3. bs. İstanbul: Günışığı Kitaplığı.

Başaran. Mehmet. 2012. **Ormanda Saklambaç**. İstanbul: Özyürek Yayınevi.

Buhara. Muharrem. 2017. **Uçamayan Kuş Baykuş**. 7.bs. İstanbul: Can Çocuk Yayınları.

Bulut. Süleyman. 2017. **Mor Benekli**. 4.bs. İstanbul: Can Çocuk Yayınları.

_____. 2016. **Penceredeki Kuş**. 7.bs. İstanbul: Can Çocuk Yayınları.

Cemali. Zeynep. 2009. **Gül Sokağının Dikenleri**. 8.bs. İstanbul: Günışığı Kitaplığı.

Cengiz. Gülsüm. 2012. **Son Çiçek**. İstanbul: Evrensel Yayınları.

Çakman. Koray Avcı. 2017. **Advin Amazon'da**. İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınları.

Çelikler. Mine. 2012. **Harikalar Çiftliği**. İstanbul: Mercek Yayıncılık.

Efe. Ahmet. 2012. **Uçurtmam Kuşlardan Güzel**. 2.bs. İstanbul: Nar Yayınları.

Göçmen. D.Ege. 2009. **Canı Sıkılan Çocuk Ege'de**. 1.bs. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

Güler. Mehmet. 2018. **Yelesi Rüzgâr**. 5.bs. İstanbul: Özyürek Yayınevi.

Gündüz. Doğan. 2016. **Bisküvi Kutusundaki Martı**. Can Çocuk Yayınları.

İzbudak Akıncı. Ferda. 2012. **Kuş Kulesi**. 9. bs. İzmir: Tudem Yayınları.

Kavukçu. Cemil. 2016. **Selo'nun Kuşları**. 9.bs. İstanbul: Can Çocuk Yayınları.

Kılcıoğlu. Hacer. 2017. **Havaya Bak.** İstanbul: Günışığı Kitaplığı.

Köseoğlu. Hamdullah. 2011. **Kar Kuşları.** 7.bs. İzmir: Tudem Yayınları.

_____. 2011. **Küçük Tay.** 3.bs. İzmir: Tudem Yayınları.

Salgut. Engin. 2005. **Leyleklerin Gitme Zamanı.** İzmir: Tudem Yayınları.

Orakçı. Mustafa. 2014. **Levent Böcek Dedektifi.** 2.bs. İstanbul: Timaş Çocuk Yayınları.

Ömer. Mine. 2013. **Gökyüzü Sevinci.** 1. bs. İzmir: Nezih-Er Yayınları.

Özen. Birsen Ekim. 2017. **Şirin Evcil Bir Balınam Var.** 5.bs. İstanbul: Timaş Çocuk Yayınları.

Öztürk. Hüseyin Emin. 2010. **Gül Ağacı.** 4.bs. İstanbul: Nar Çocuk Yayınları.

Ural. Yalvaç. 2018. **Bir Gök Dolusu Güvercin.** 3.bs. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Ünlü. Savaş. 2011. **Kuşumuz Özgür.** 6.bs. İstanbul: Bu Yayınevi.

Ünüvar. Zehra. 2010. **Kuş Ağacı.** 1. bs. Ankara: Bilgi Yayınevi.

Ek. 2b. Araştırma Kapsamında İncelenen Çocuk Kitapları Hakkında Bilgiler

Kitap Adı	Havva ile Kaplumbağa
Yazar Adı	Behiç Ak
Yayınevi	Günışığı Kitaplığı
Basım Yılı	2010
Baskı Sayısı	18.baskı
Sayfa Sayısı	88
Hikâye Sayısı	1
Konu	Hikâyede Elif adında küçük bir kızın bir kaplumbağayı koruma ve sahiplenme macerası anlatılmaktadır.
Kitap Adı	Canı Sıkılan Çocuk Ege’de
Yazar Adı	D. Ege Göçmen
Yayınevi	Altın Kitaplar Yayınevi
Basım Yılı	2009
Baskı Sayısı	1.baskı
Sayfa Sayısı	104
Hikâye Sayısı	1
Konu	Bu hikâyede Memo’nun yaz tatili için gittiği sahil kasabasında yaşadığı maceralar anlatılmaktadır.
Kitap Adı	Gül Sokağının Dikenleri
Yazar Adı	Zeynep Cemali
Yayınevi	Günışığı Kitaplığı
Basım Yılı	2009
Baskı Sayısı	8.baskı
Sayfa Sayısı	156
Hikâye Sayısı	9

Tablo - devam

Konu	“Bir Şişe Mürekkep” adlı hikâyede Mert ve kardeşi Eda’nın balıkları sahiplenme süreci ve onlara daha iyi bir ortam hazırlama çabaları anlatılmaktadır. “Fosil ile Tüysüz” adlı hikâyede sokak köpeği Fosil ile sokak kedisi Tüysüz’ün arkadaşlıkları ve mahallenin sakinleriyle yaşadıkları anlatılmaktadır. “Küçük Bir Serüven” adlı hikâyede Okan’ın ailesine haber vermeden dışarı çıkması ve gün boyunca yalnız başına yaşadığı macera anlatılmaktadır. “Aileme neler oluyor?” adlı hikâyede Duygu’nun abla olacağını öğrenme süreci ve bir kardeşe sahip olmaktan duyduğu mutluluk anlatılmaktadır. “Gül Sokağının Dikenleri” adlı hikâyede bir grup çocuğun ve ailelerinin mahallelerine yeni taşınmış olan bir aile hakkındaki izlenimleri anlatılmaktadır. “Deniz Kulübünde Balo” adlı hikâyede Gizem adında küçük bir kızın hayatındaki izlenimleri ve arkadaşı Ayla ile yaşadığı küçük bir kırgınlık anlatılmaktadır. “Küçük Kaya Balıkları” adlı hikâyede Selin’in rüyasına giren küçük bir kaya balığının yaşadığı olaylara yer verilmektedir. “Kardeşlik Bağları” adlı hikâyede Yalçın ve Nural kardeşlerin, ailelerini tartışmadan koruma çabası anlatılmaktadır. “Çekirge Bir Sıçrar...” adlı hikâyede Kaan adında savurgan ve kötü alışkanlıkları olan bir çocuğun bu alışkanlıklardan kurtulma süreci anlatılmaktadır.
Kitap Adı	Mor Benekli
Yazar Adı	Süleyman Bulut

Tablo - devam

Yayınevi	Can Çocuk Yayınları
Basım Yılı	2013
Baskı Sayısı	1.baskı
Sayfa Sayısı	41
Hikâye Sayısı	1
Konu	Bu hikâyede Ahmet adında bir çocuğun küçük bir kuzuyu sahiplenmesi ve kuzuyla yaşadığı macera anlatılmaktadır.
Kitap Adı	Şirin, Evcil Bir Balınam Var
Yazar Adı	Birsen Ekim Özen
Yayınevi	Timaş Çocuk Yayınları
Basım Yılı	2017
Baskı Sayısı	1.baskı
Sayfa Sayısı	93
Hikâye Sayısı	1
Konu	Bu eserde, Şirin adında küçük bir kızın insanlık adına balinalara yardım etme çabası anlatılmaktadır.
Kitap Adı	Selo'nun Kuşları
Yazar Adı	Cemil Kavukçu
Yayınevi	Can Çocuk Yayınları
Basım Yılı	2016
Baskı Sayısı	9.baskı
Sayfa Sayısı	115
Hikâye Sayısı	12

Tablo - devam

Konu	“En Büyük Gözler” adlı hikâyede küçük bir çocuğun sünnet olma korkusu anlatılmaktadır. “Avludaki Tren” adlı hikâyede iki kardeşin “Karakız” adını verdikleri ineklerinden ayrılışı ve bu ayrılığın çocuklarda bıraktığı izlenim anlatılmaktadır. “Dere Zamanı” adlı hikâyede bir grup çocuğun eğlenmek için dereye girmesi ve o sırada yaşadıkları olaylar anlatılmaktadır. “Erik Zamanı” adlı hikâyede İbrahim ve arkadaşlarının başkasının bahçesinden erik toplamaları ve ondan sonra başlarına gelenler anlatılmaktadır. “Pazar Güneşi” adlı hikâyede farklı insanların hayatından bir Pazar günü anlatılmıştır. “Selo’nun Kuşları” adlı hikâyede Ahmet adında bir çocuğun küçük bir kuzuyu sahiplenmesi ve kuzuyla yaşadığı macera anlatılmaktadır. “Şimdi Öldün Sen” adlı hikâyede bir yetişkinin çocukluğunda oynadığı kovboy oyunları ve yaşadığı ev anlatılmaktadır. “Gelmesinler” adlı hikâyede hasta bir çocuğun yaşadığı olaylar anlatılmaktadır. “Sarı” adlı hikâyede yoksul bir ailenin çocuğu olan Sarı’nın yaşamından kesitlere yer verilmiştir. “Zor Pazartesiler” adlı hikâyede pazarcı bir baba ve oğlunun yağmurlu bir günde yaşadıkları anlatılmaktadır. “Bozgun” adlı hikâyede yağmurlu bir bayram gününde Abdurrahman ve ailesinin yaşadığı olumsuzluklar anlatılmaktadır. “Ablam” adlı hikâyede küçük bir çocuğun gözünden aile baskısı anlatılmıştır.
Kitap Adı	Şirin, Evcil Bir Balınam Var
Yazar Adı	Birsen Ekim Özen
Yayınevi	Timaş Çocuk Yayınları
Basım Yılı	2017

Tablo - devam

Baskı Sayısı	1.baskı
Sayfa Sayısı	93
Hikâye Sayısı	1
Konu	Bu eserde, Şirin adında küçük bir kızın insanlık adına balinalara yardım etme çabası anlatılmaktadır.
Kitap Adı	Bizim Tombiş Taştan Hiç Anlamıyor
Yazar Adı	Behiç Ak
Yayınevi	Günışığı Kitaplığı
Basım Yılı	2013
Baskı Sayısı	9.baskı
Sayfa Sayısı	55
Hikâye Sayısı	1
Konu	Bu hikâyede Memo adında bir çocuğun çakıl taşı karşısında duyduğu heyecan anlatılmaktadır.
Kitap Adı	Bir Gök Dolusu Güvercin
Yazar Adı	Yalvaç Ural
Yayınevi	Yapı Kredi Yayınları
Basım Yılı	2018
Baskı Sayısı	3.baskı
Sayfa Sayısı	51
Hikâye Sayısı	1
Konu	Bu hikâyede bir çiftçi ailesinin çocukları olan Ayşe ve Mehmet'in bir çift güvercine sahip olma serüveni anlatılmaktadır.
Kitap Adı	Uçamayan Kuş Baykuş
Yazar Adı	Muharrem Buhara
Yayınevi	Can Çocuk Yayınları
Basım Yılı	2017
Baskı Sayısı	7.baskı
Sayfa Sayısı	102
Hikâye Sayısı	1

Tablo - devam

Konu	Bu hikâyede Ali Can ve arkadaşlarının küçük bir baykuş yavrusuna uçmayı öğretme çabaları anlatılmaktadır.
Kitap Adı	Maya'nın Ağacı
Yazar Adı	Gökçe Ateş Aytuğ
Yayınevi	Günışığı Kitaplığı
Basım Yılı	2018
Baskı Sayısı	3.baskı
Sayfa Sayısı	155
Hikâye Sayısı	1
Konu	Bu hikâyede mahallesindeki fıstık çamının kesilmemesi için mücadele eden Maya'nın ve mahallelinin çabaları anlatılmaktadır.
Kitap Adı	Penceredeki Kuş
Yazar Adı	Süleyman Bulut
Yayınevi	Can Çocuk Yayınları
Basım Yılı	2016
Baskı Sayısı	7.baskı
Sayfa Sayısı	59
Hikâye Sayısı	1
Konu	Bu hikâyede kuşları ve ağaçları seven bir kız olan Ayça'nın yeni evlerine taşınması ve yeni yapılan sitenin, kuşları evinden etmesi anlatılmaktadır.
Kitap Adı	Buzul Çağı
Yazar Adı	Bilgin Adalı
Yayınevi	Çakıлтаşı Yayıncılık
Basım Yılı	2010
Baskı Sayısı	1.baskı
Sayfa Sayısı	52
Hikâye Sayısı	1
Konu	Klan hayatından kısa bir kesit olan bu hikâyede Orka ve Şin adında iki çocuğun buzullarda hayatta kalma mücadelesi anlatılmaktadır.

Tablo - devam

Kitap Adı	Son Çiçek
Yazar Adı	Gülsüm Cengiz
Yayınevi	Evrensel Yayınları
Basım Yılı	2012
Baskı Sayısı	(İlk basım 2000)
Sayfa Sayısı	112
Hikâye Sayısı	1
Konu	Bu hikâyede tüm bitkilerin plastikten yapıldığı bir dünyada küçük bir kızın doğa merakı ve insanların plastikten, gerçek doğaya dönüşü anlatılmaktadır.
Kitap Adı	Şirin, Evcil Bir Balınam Var
Yazar Adı	Birsen Ekim Özen
Yayınevi	Timaş Çocuk Yayınları
Basım Yılı	2017
Baskı Sayısı	1.baskı
Sayfa Sayısı	93
Hikâye Sayısı	1
Konu	Bu eserde, Şirin adında küçük bir kızın insanlık adına balinalara yardım etme çabası anlatılmaktadır.
Kitap Adı	Bisküvi Kutusundaki Martı
Yazar Adı	Doğan Gündüz
Yayınevi	Can Çocuk Yayınları
Basım Yılı	2016
Baskı Sayısı	1.baskı
Sayfa Sayısı	96
Hikâye Sayısı	1
Konu	Bu hikâyede, küçük bir kızın yüzmeyi henüz öğrenememiş bir martıyı boğulmaktan kurtarma çabası anlatılmaktadır.
Kitap Adı	Kar Kuşları
Yazar Adı	Hamdullah Köseoğlu
Yayınevi	Tudem Yayınları

Tablo - devam

Basım Yılı	2011
Baskı Sayısı	7.baskı
Sayfa Sayısı	80
Hikâye Sayısı	1
Konu	Bu hikâyede karlı bir günde öğrencilerin okula ulaşma ve öğretmenlerini karların içinde arama çabası anlatılmaktadır.
Kitap Adı	Küçük Tay
Yazar Adı	Hamdullah Köseoğlu
Yayınevi	Tudem Yayınları
Basım Yılı	2011
Baskı Sayısı	3.baskı
Sayfa Sayısı	152
Hikâye Sayısı	1
Konu	Bu hikâyede Gürbüz adında küçük bir çocuğun bir yarış atı ile yaşadığı macera anlatılmaktadır.
Kitap Adı	Leyleklerin Gitme Zamanı
Yazar Adı	Engin Salgut
Yayınevi	Tudem Yayınları
Basım Yılı	2005
Baskı Sayısı	1.baskı
Sayfa Sayısı	214
Hikâye Sayısı	1
Konu	Bu hikâyede yıllar sonra köyüne misafir olarak gelen bir adamın, çocukluğunda yaşadığı olaylar anlatılmaktadır.
Kitap Adı	Levent Böcek Dedektifi
Yazar Adı	Mustafa Orakçı
Yayınevi	Timaş Çocuk Yayınları
Basım Yılı	2014
Baskı Sayısı	2.baskı
Sayfa Sayısı	96
Hikâye Sayısı	1

Tablo - devam

Konu	Bu hikâyede Levent adında bir çocuğun ve arkadaşlarının, ağaçları zararlı bir böcekten kurtarma macerası anlatılmaktadır.
Kitap Adı	Gökyüzü Sevinci
Yazar Adı	Mine Ömer
Yayınevi	Nezih-Er Yayınları
Basım Yılı	2013
Baskı Sayısı	1.baskı
Sayfa Sayısı	46
Hikâye Sayısı	1
Konu	Bu hikâyede savaşın gölgesinde büyüyen Yonca adlı bir kızın hayvanlar, çiçekler, ağaçlar ve gökyüzü ile ilgili maceraları ve izlenimleri anlatılmaktadır.
Kitap Adı	Advin Amazon'da
Yazar Adı	Koray Avcı Çakman
Yayınevi	Kırmızı Kedi Yayınları
Basım Yılı	2017
Baskı Sayısı	1.baskı
Sayfa Sayısı	112
Hikâye Sayısı	1
Konu	Bu hikâyede annesi ve babası arkeolog olan bir çocuğun Amazon seyahati anlatılmaktadır.
Kitap Adı	Harikalar Çiftliği
Yazar Adı	Mine Çelikler
Yayınevi	Mercek Yayıncılık

Tablo - devam

Basım Yılı	2012
Baskı Sayısı	Belirtilmemiş
Sayfa Sayısı	44
Hikâye Sayısı	1
Konu	Bu hikâyede Gülce adında bir kızın dedesi ve kardeşi ile birlikte gittiği çiftlikte yaşadığı olaylar anlatılmaktadır.
Kitap Adı	Gemici Dedem
Yazar Adı	Sevim Ak
Yayınevi	Can Çocuk Yayınları
Basım Yılı	2017
Baskı Sayısı	21.baskı
Sayfa Sayısı	112
Hikâye Sayısı	1
Konu	Bu hikâyede, hayatının büyük bir bölümünü gemici olarak geçirmiş yaşlı bir adam ve torununun birlikte yaşadıkları yaşam deneyimlerine yer verilmiştir.
Kitap Adı	Ormanda Saklambaç
Yazar Adı	Mehmet Başaran
Yayınevi	Özyürek Yayınevi
Basım Yılı	2012
Baskı Sayısı	1.baskı
Sayfa Sayısı	56
Hikâye Sayısı	9

Tablo - devam

Konu	“Ormanda Saklambaç” adlı hikâyede Kaz Dağları’na tatile giden Deniz ve arkadaşlarının orman maceraları anlatılmaktadır. “Toprak Anamız, Gökyüzü Kardeşimiz” adlı hikâyede bir grup insanın, yayla yolculuğu sırasında yaşadıkları anlatılmaktadır. “İnsan, İnsanla Kurtulur Hiç Olmaktan” adlı hikâyede Koca Emmi adlı bir bilgenin yaşadığı bir olay anlatılmaktadır. “Üzgün Meşe Ağacı” adlı hikâyede ormandan uzaklaştırılan bir meşenin şehirde olmaktan duyduğu üzüntü anlatılmaktadır. “Manastırlı Koca Seyit” adlı hikâyede Koca Seyit’in Çanakkale Savaşı’nda gösterdiği kahramanlık anlatılmaktadır. “Çömlekçi Baba” adlı hikâyede bilge bir çömlekçinin hayatından küçük bir olay anlatılmaktadır. “Kaymakam Hamdi Bey” adlı hikâyede Kurtuluş Savaşı’nda Rumların baskınlarına karşı mücadele veren Hamdi Bey’in kahramanlığı anlatılmaktadır. “Öğretmenler Günüydü” adlı hikâyede öğretmenlerin önemi bir çocuğun ağzından anlatılmıştır.
Kitap Adı	Uçurtmam Kuşlardan Güzel
Yazar Adı	Ahmet Efe
Yayınevi	Nar Yayınları
Basım Yılı	2012
Baskı Sayısı	3.baskı
Sayfa Sayısı	88
Hikâye Sayısı	10
Konu	“Uçurtmalarım Nerede?” yazarın kendi çocukluğunu anlattığı bir hikâyedir. Burada çocuğun doğa karşısındaki izlenimleri ve bu izlenimlerin onda uyandırdığı duygular anlatılmaktadır. “Yasemin’in Dünyası” adlı hikâyede engelli bir çocuğun dışarıdaki dünyaya yönelik izlenimleri anlatılmıştır. “Kızak Yeri” adlı hikâyede Cemal adında bir çocuğun karlı bir günde yaşadığı maceradan bahsedilmektedir.

Tablo - devam

Konu	“Bir Beyaz Kartal” adlı hikâyede babasının Allah’a dua etmesine tanıklık eden bir çocuğun rüyası anlatılmaktadır. “Binlerce Güvercin” adlı hikâyede bir çocuğun güvercin avlaması anlatılmaktadır. “Güvercin Avı” adlı hikâyede çocukların güvercini avlarken duydukları heyecan ve babalarının onlara verdiği öğüt anlatılmaktadır. “Kötü Arkadaş” adlı hikâyede arkadaşı yüzünden kötü alışkanlıklar edinen bir çocuğun, alışkanlıklarını bırakma süreci anlatılmaktadır. “İhtiyar Tamirci” adlı hikâyede yaşlı bir adamın başına gelen acı olaylar anlatılmaktadır. “Yangın” adlı hikâyede bir hırsızın, soymak için girdiği evde yangınla karşılaşması anlatılmaktadır. “Habib’in Buğdayları” adlı hikâyede Habib’in yolculuk sırasında uğradığı hırsızlık anlatılmaktadır.
Kitap Adı	Yelesi Rüzgâr
Yazar Adı	Mehmet Güler
Yayınevi	Özyürek Yayınevi
Basım Yılı	2018
Baskı Sayısı	5.baskı
Sayfa Sayısı	88
Hikâye Sayısı	10
Konu	“Yelesi Rüzgâr” adlı hikâyede küçük bir çocuğun at ile kurduğu ilişki anlatılmaktadır. “Gökyüzünü Kuşlarla Paylaşmak” adlı hikâyede, Anadolu’nun bir kasabasından İstanbul’a taşınmış, dokuz yaşında bir çocuğun kumru seven komşusu ile yaşadığı olaylar anlatılmaktadır. “Barış Manço Parkı” adlı hikâyede çocukların “Yumak” adlı köpeği belediye görevlilerinden saklama çabası anlatılmaktadır. “Şaşkın Ördek” adlı hikâyede yaz tatili için ninelerinin köyüne giden çocukların tavuklarla yaşadığı macera anlatılmaktadır.

Tablo - devam

Konu	“Trafikzede Köpek” adlı hikâyede bir simitçinin, maddi olarak zarar görmesine rağmen, yaralı bir köpeği hastaneye yetiştirme çabası anlatılmaktadır. “Sis” adlı hikâyede sisli bir günde, iki kardeşin küçük bir kediye koruma çabası anlatılmaktadır. “İstanbul’un Güvercinleri” adlı hikâyede köyden İstanbul’a göç eden bir çocuğun güvercin ilgisi anlatılmaktadır. “Altın Bayan ya da Golden Lady” adlı hikâyede Altın Bayan adlı bir yarış atının yaşadıkları, atın ağzından anlatılmaktadır. “Doğanın Çağırısı” adlı hikâyede bir kurt yavrusunun evcilleştirilmeye çalışıldığı anlatılmaktadır. “Uçuyoruz, Öyleyse Varız” adlı hikâyede göç eden leyleklerin yaşadığı macera anlatılmaktadır.
Kitap Adı	Kuş Kulesi
Yazar Adı	Ferda İzbudak Akıncı
Yayınevi	Tudem Yayınları
Basım Yılı	2012
Baskı Sayısı	9.baskı
Sayfa Sayısı	104
Hikâye Sayısı	6
Konu	“Son Tren” adlı hikâyede dershaneye trenle gidip gelen iki çocuğun, Sinan ve İrem’in, yanlış trene binme macerası anlatılmaktadır. “Papatyalar” adlı hikâyede kaza geçirdiği için ayağı alçıya alınmış Pınar’ın günlük tutma alışkanlığı kazanma süreci ve bahar mevsimine yönelik izlenimleri anlatılmaktadır. “Kasabalı Çocuk” adlı hikâyede yaşlı annesiyle misafirliğe giden bir kadının küçük bir çocuk olan Hasan ile tanışması ve birlikte yaşadıkları olaylar anlatılmaktadır. “Ayva Ağacı” adlı hikâyede annesiyle birlikte akrabasının çiftliğine giden küçük bir kızın doğaya yönelik izlenimleri anlatılmaktadır.

Tablo - devam

Konu	“Kuş Kulesi” adlı hikâyede köyden kente göç etmek zorunda kalmış bir çocuğun köy yaşamına özlemi ve o yaşamı şehirde bulma çabası anlatılmaktadır. “Haylaz Çırak ve Küçük Masal Kitabı” bir hata sonucu roman rafına yerleştirilmiş küçük bir masal kitabının kitapçada gördükleri anlatılmaktadır.
Kitap Adı	Havaya Bak
Yazar Adı	Hacer Kılıcıoğlu
Yayınevi	Günüşiği Kitaplığı
Basım Yılı	2017
Baskı Sayısı	1.baskı
Sayfa Sayısı	112
Hikâye Sayısı	10
Konu	“Fırtına” adlı hikâyede Eren adında bir çocuğun rüzgârlı bir gecede yaşadığı korku anlatılmaktadır. “Yıldız” adlı hikâyede yıldızlara meraklı bir çocuk olan Ege’nin deniz yolculuğunda yaşadığı olaylar anlatılmaktadır. “Yağmur” adlı hikâyede Beyrut’ta yaşayan Hallab adında bir tatlıcının çocukken yaşadığı hüznü bir olay anlatılmaktadır. “Kar” adlı hikâyede görme engelli olan Eylem adında bir kızın karlı bir günde yaşadığı olay anlatılmaktadır. “Güneş” adlı hikâyede Funda adında küçük bir kızın balon gezintisi sırasında yaşadıkları anlatılmaktadır. “Gökkuşağı” adlı hikâyede Rüya ve Caner adında iki arkadaşın yağmurlu bir günde, otobüste karşılaşmaları anlatılmaktadır. “Sis” adlı hikâyede Derin ve kuzeninin havaalanında karşılaşmaları anlatılmaktadır. “Bulut” adlı hikâyede Almancı bir ailenin çocuğu olan Yiğit’in İzmir’de yaşadığı olaylar anlatılmaktadır. “Kuşlar” adlı hikâyede bir çocuğun Cervantes’e yazdığı mektuba yer verilmiştir. “Gökyüzü” adlı hikâyede Selim’in Kamboçya macerası anlatılmaktadır

Tablo - devam

Kitap Adı	Gül Ağacı
Yazar Adı	Hüseyin Emin Öztürk
Yayınevi	Nar Yayınları
Basım Yılı	2010
Baskı Sayısı	4.baskı
Sayfa Sayısı	70
Hikâye Sayısı	9
Konu	“Küçük Serçe” adlı hikâyede küçük bir çocuk olan Murat’ın karlı bir kış gününde yaşadığı olay anlatılmaktadır. “Başkanın Kuzusu” adlı hikâyede Ömer adında bir çocuğun hasta bir kuzuyu iyileştirme çabası ve ona duyduğu merhamet duygusu anlatılmaktadır. “Beklenmeyen Sağanak” adlı hikâyede İlyas ve Veysel adlı iki arkadaşın sele kapılma olayı anlatılmaktadır. “Örnek Çocuk” adlı hikâyede başkasının bahçesinden kayısı toplamayan bir çocuğun köyün örnek çocuğu seçilmesi anlatılmaktadır. “Cennet Kuşları” adlı hikâyede savaşta ölen çocukların cennet kuşu olduğu anlatılmaktadır. “Otobüsteki Hırsız” adlı hikâyede Ali ve Metin’in otobüste yaşadığı bir macera anlatılmaktadır. “Sucu Dede” adlı hikâyede Yusuf’un su satarak geçimini sağlayan yaşlı bir adama yardım etmesi anlatılmaktadır. “Denize Bırakılan Balıklar” adlı hikâyede Neslihan adında bir kızın balıkları denize kavuşturma çabası anlatılmaktadır. “Gül Ağacı” adlı hikâyede Elif adında küçük bir kızın bir gül ağacını sahiplenmesi anlatılmaktadır.
Kitap Adı	Kuşumuz Özgür
Yazar Adı	Savaş Ünlü
Yayınevi	Bu Yayınevi
Basım Yılı	2011
Baskı Sayısı	6.baskı

Tablo - devam

Sayfa Sayısı	64
Hikâye Sayısı	7
Konu	“Pansiyonumuzun Serçesi” adlı hikâyede Nihan adında bir çocuğun Akdeniz’in bir kasabasına tatil için gitmesi ve orada yaşadıkları anlatılmaktadır. “Kuşumuz Özgür” adlı hikâyede Doğukan adında bir çocuğun davetsiz gelen muhabbet kuşunu sahiplenme süreci anlatılmaktadır. “Çöp Cenneti” adlı hikâyede Çağlayan adında bir çocuğun tatil için gittiği yerde gördüğü çevre duyarsızlığı anlatılmaktadır. “Bizim Can” adlı hikâyede kendilerine kötü davranan arkadaşlarına bile iyi davranan bir grup çocuğun arkadaşlıkları anlatılmaktadır. “Onur’un Sevinci” adlı hikâyede uzun zaman sonra ailesiyle kahvaltı yapan Onur’un yaşadığı mutluluk anlatılmaktadır. “Beni Sevmeyenler” adlı hikâyede bir çocuğun, ailesinin kendisini sevmeyişinden şikâyetçi olması anlatılmaktadır. “Gezmeye Gidelim Babacığım” adlı hikâyede Emine’nin, anne ve babasının tartışmasına son verme çabası anlatılmaktadır.
Kitap Adı	Kuş Ağacı
Yazar Adı	Zehra Ünüvar
Yayınevi	Bilgi Yayınevi
Basım Yılı	2010
Baskı Sayısı	1.baskı
Sayfa Sayısı	64
Hikâye Sayısı	5
Konu	“Kuş Ağacı” adlı hikâyede Anıl ve arkadaşlarının karlı bir günde yaşadığı macera anlatılmaktadır.

Tablo - devam

	“Orman Nerede ?” adlı hikâyede çiçeklerin ve hayvanların, yaşadıkları ormanın yerine apartman dikilmesinden duyduğu üzüntü anlatılmaktadır. “ Beyaz Prenses” adlı hikâyede Biray teyze ve kızının 6 evcil kediye karşı besledikleri sevgi anlatılmaktadır. “Makara Kukara” adlı hikâyede Barış ve İzzet’in yeni arkadaşları Çağdaş’la tanışma süreci anlatılmaktadır. “İşte Böyle Bak” adlı hikâyede iki kardeşin annanne ve dedeleriyle birlikte yaşadığı olaylar anlatılmaktadır.
--	---

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel bilgiler

Adı: Sümeyye

Soyadı: YAĞMUR

İletişim Bilgileri: sumeyyeyagmur@gmail.com

Eğitim Bilgileri

2011-2015: Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Türkçe Öğretmenliği

Yayınlar

Yağmur, Sümeyye. Aytan Talat. 2018. Mustafa Ruhi Şirin’in Eserleri Üzerine Yapılan Lisansüstü Tezlere Yönelik Bir Değerlendirme (Eğitsel İletiler Örnekleme). **International Journal of Social Science Research**. 7. 62-82.

Yağmur, Sümeyye. Aytan Talat. 2017. Salih Zengin’in “Şişkonun Bütün Adamları” Serisinde Mizahın İnşası. **IV. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu**, 20-21 Ekim 2017. İstanbul: Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yazarları Birliği: 363-371.